

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Václav Novák

Ticho v současné římské liturgii

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Radek Tichý, Ph.D. et S.L.D.

Praha 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. srpna 2018

Václav Novák

Bibliografická citace

Ticho v současné římské liturgii : diplomová práce / Václav Novák ; vedoucí práce: Radek Tichý. -- Praha, 2018. -- 79 s.

Anotace

Práce se zabývá fenoménem ticha v současné římské liturgii. V první části se pokouší stanovit sémantické pole pojmu ticho pohledem několika vědních disciplín. Druhá část sestává z analýzy v současnosti platných liturgických knih římského obřadu, přičemž pozornost je zaměřena na úvodní pokyny, na rubriky i na vlastní liturgické texty. Třetí, syntetická, část na tento výzkum navazuje typologií různých forem ticha v liturgii. Celý text je pak doplněn o soupis všech identifikovaných výskytů tematiky ticha v liturgických knihách a tato místa jsou klasifikována na základě výše uvedeného klíče.

Klíčová slova

liturgie, liturgika, ticho, mlčení

Abstract

Silence in contemporary Roman Catholic liturgy.

The thesis studies the phenomenon of silence in contemporary Catholic liturgy of the Roman rite. The first part looks for the semantic field of the term “silence” from the perspective of several disciplines. The second part consists of an analysis of currently used liturgical books of the Roman rite, while the attention is paid to introductory instructions, to rubrics and to liturgical texts as such. Third, synthetic, part follows up with a typology of various types of silence in liturgy. A list of all identified incidences of silence within liturgical books is added and these passages are classified according to the above-mentioned key.

Keywords

liturgy, liturgics, silence

Počet znaků (včetně mezer): 174717

Poděkování

Na tomto místě děkuji vedoucímu práce Radkovi Tichému za trpělivost, shovívavost a všechny připomínky v průběhu tvorby práce, také za souhlas s pozdějším odevzdáním práce. Tento dík patří i předpokládanému oponentovi Janu Kotasovi, i jemu děkuji za umožnění pozdějšího odevzdání a všechny konzultace. Jsem vděčný svým rodičům za jejich pochopení pro mé dopisování přes celé prázdniny místo pomáhání doma a za jejich vytrvalou modlitbu. Poděkování patří i děkanovi fakulty za povzbudivá slova v závěrečné etapě, která mě motivovala k odevzdání před vstupem do pastorační praxe. V neposlední řadě děkuji Štěpánovi Smolenovi za podnětné postřehy, částečné jazykové korektury a poskytnutí nadhledu nad celkem práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Ticho a mlčení jako obecný fenomén	8
1.1. Počáteční předporozumění.....	8
1.2. Pracovní hypotéza.....	9
1.3. Mlčení a ticho pohledem psychologie a antropologie	9
1.4. Ticho a mlčení v Bibli	12
1.5. Spiritualita ticha a mlčení	16
1.6. Fenomén mlčení v řeči.....	20
1.7. Liturgie pohledem konstituce Sacrosanctum Concilium.....	22
1.8. Další literatura k tématu.....	24
2. Analýza liturgických knih	26
2.1. Misál, mešní texty, lekcionáře	26
2.2. Rituál.....	40
2.3. Pontifikál.....	55
2.4. Liturgie hodin	58
3. Typologie ticha v liturgii.....	61
Závěr	71
Seznam použitých zkratk.....	73
Seznam literatury	75
Prameny.....	75
Sekundární literatura	77
Přílohy	I
Příloha č. 1 – Tabulka citací z liturgických knih.....	I

Úvod

Církev žádá, aby byl věřící aktivně zapojen do života církve, což implikuje aktivní zapojení též do její liturgie. Liturgie univerzální církve je moudře uspořádávána a vedena různými nástroji k jednotě tak, aby se Boží lid sjednocoval při slavení veřejné bohoslužby. Každý prvek liturgie má jinou závaznost a hodnotu či význam. Mezi tyto různé prvky patří i fenomén ticha, mlčení a ztišení. S tímto prvkem je však nakládáno různě. Před několika měsíci jsem zaznamenal zvýšenou diskuzi o tomto tématu na nejvyšších pozicích církve a větší kladení důrazu na ticho v liturgii ze strany prefekta Kongregace pro bohoslužbu a svátosti Roberta kardinála Saraha, avšak důrazně zaznívaly i hlasy jeho oponentů, např. Andrey Grilla.

Tato práce nechce být dalším příspěvkem do těchto odborných debat. Její cíle jsou skromnější a zároveň konkrétnější. Bude se jednat o vymezení a popsání role, správného místa a významu fenoménu ticha v současné římské liturgii na základě platných liturgických knih. S pohledem upřeným k těmto dokumentům zkoumám otázky, co ticho je, jakou má funkci, v jakém okamžiku je explicitně předepsáno, kde se pouze implicitně předpokládá a zda je lze nějak kategorizovat podle jeho různých významů a způsobů užití. Jako další výzkumnou otázku si kladu, zda mlčení při liturgii patří mezi projevy aktivní účasti.

Práce je členěna do tří kapitol. V první kapitole představuji svoje počáteční předporozumění a pracovní hypotézu, dále se zabývám otázkou, co je liturgie, a protože fenomén ticha nelze chápat zjednodušeně jen jako pouhou absenci slov, ale ve své podstatě se jedná o velmi široký, těžce popsatelný fenomén, pokouším se jej stručně vystihnout v příbuzných disciplínách, především v biblické teologii, ve spirituální teologii a též v psychologii. Snažím se nastínit jakousi antropologii ticha pohledem upřeným ne nutně jen na liturgický kontext, tak aby byl čtenáři poskytnut širší horizont, pokud bude řeč o tichu v daný moment liturgie. V druhé kapitole provádím vlastní rešerši stávajících liturgických knih, a to podle jednotlivých obřadů. Tato kapitola je jádrem práce. V uceleném přehledu identifikuji místa, kde se o tichu hovoří, kde je doporučováno, kde je povinné. Všímám si i speciálních obřadů, jako např. Velkopátečních obřadů a obřadů svěcení. Rešerši provádím vždy ze tří pohledů, a sice vyhledávám v úvodních pokynech, dále v konkrétních rubrikách, a nakonec i v samotných textech např. orací. S ohledem na přípustný rozsah práce však nesleduji

biblické perikopy v lekcionáři. Na tuto deskripci navazují v třetí kapitole syntézou jednotlivých typologií ticha.

Pro vypracování práce jsem zvolil metodu ve třech krocích: rozšiřování horizontu pojmu ticha; analýza spočívající v rešerši liturgických knih v aktuálním znění a identifikaci explicitních a implicitních pasáží souvisejících s tichem; závěrečná syntéza spočívající v typologizaci ticha v liturgii.

1. Ticho a mlčení jako obecný fenomén

Touto kapitolou vstupuji do tématu a domnívám se, že je vhodné v první části poskytnout své počáteční předporozumění, dále definovat pracovní hypotézu a v druhé části předložit pohled příbuzných věd na fenomén ticha pro rozšíření horizontu, v jehož šíři lze o tichu uvažovat. A protože tento fenomén budu zkoumat na poli liturgie, v závěru kapitoly zaměřím pozornost na liturgii a popíšu, jak ji vnímá konstituce Sacrosanctum Concilium.

1.1. Počáteční předporozumění

Jako člověk spíše technicky zaměřený si dovoluji vyjádřit své předporozumění problematiky příměrem z oboru komunikačních sítí.

Představme si množinu komunikačních prvků a jedno sdílené médium. Chceme, aby tyto uzly spolu komunikovaly a nedocházelo k nežádoucím stavům, kterými jsou konflikty při přístupu k médiu, kolize, následné ztráty a poškození přenášených dat. Je zřejmé, že začnou-li komunikovat dva uzly zároveň, nebo překryje-li se komunikace těchto dvou uzlů, přenášená data se znehodnotí nutně pro všechny adresáty i pro odesílatele, narůstá neefektivní využívání média a komunikace se musí opakovat. V historii počítačových sítí se hledaly různé prostředky, jak tomu zabránit, vymýšlely se různé přístupové metody k médiu. V zásadě existují dva typy řízení přístupu, buď budou komunikační uzly sdílet kapacitu média a komunikovat zároveň, nebo se budou muset prvky domluvit na principu střídavého užívání přenosového média. Jednou z užívaných metod je taková, kdy před začátkem vysílání si síťové rozhraní zkontroluje, zda je přenosové médium volné a neprobíhá již jiná komunikace. Pokud je médium volné, zpráva se odvysílá, pokud je obsazené, s odesláním se počká na konec tohoto přenosu po přidání jistého ochranného intervalu.¹ Takto popsany typ komunikace se běžně uplatňuje i v jiných oblastech, analogicky si můžeme představit skupinu diskutujících, buď budou mluvit všichni najednou a komunikace zanikne, nebo se domluví na pravidlech, chceš-li mluvit, zvedni ruku, neskákej nikomu do řeči apod.

Na význam a roli ticha v liturgii tedy ve svém počátečním předporozumění nahlížím jako na ochranný prostředek nebo metodu, aby se nestřetla božská a lidská komunikace proti sobě a aby obě nezanikly. Triviálně formulováno z lidského pohledu: „Bože, chceš nám ještě něco říci, dáváme pozor, jsme připraveni a nasloucháme, uvažujeme, co se

---

¹ Srov. PETERKA, Jirí. *Přednáška Počítačové sítě I, lekce 7* [2018-02-06] <<http://www.earchiv.cz/1226/slide.php3?l=7>>.

právě stalo, co jsme právě slyšeli, čeho jsme právě byli nebo budeme svědky.“ A zdá se mi, že někdy, pokud se nedodrží ochranný interval na médiu v podobě ticha, tedy v hromadění lidských slov za sebe bez chvilky spočinutí, dojde k situaci, že „síťové rozhraní Bůh“ jen čeká na uvolnění přenosového média až skončí vysílání „síťové rozhraní člověk“, aby Bůh mohl odvysílat také to své, co chce sdělit. Tato analogie má v sobě jistě více nepodobnosti než podobnosti, přesto se domnívám, že může napomoci lepšímu porozumění pracovní hypotézy, kterou formuluji v další podkapitole.

1.2. Pracovní hypotéza

Ticho a mlčení v liturgii jistě nebudou plnit ústřední roli, tak jako tento fenomén nenesení nejdůležitější význam ani v ostatní lidské komunikaci. Nicméně není to ani prázdné místo, předepisované tu a tam rubrikami z čistě praktických důvodů bez hlubšího významu. Očekávám, že dojdu k závěru, že ticho plní nezastupitelnou roli ve vnitřním hlubokém prožívání liturgie, že je prvkem aktivní účasti (*actuosa participatio*) a napomáhá vnímání slova a děje v liturgii.

Předpokládám, že právě nejposvátnější místa v liturgii obklopuje ticho a že se jedná o výhradní prostor Ducha svatého, který má moc rozvinout své dary a plody samozřejmě kdekoliv se mu zachce, přesto mám za to, že je to pro něj snadnější v srdci tichém a pokorném, vědomém velikosti Božích darů a vlastní nehodnosti. Nedomnívám se, že rubrikami nařizované chvíle ticha jsou jen vnějším mlčením, nýbrž jsou prostředkem k mnohem náročnějšímu vnitřnímu postoji.

V dnešní upovídané, hektické době, kdy člověk je neustále vystavován obrovskému množství smyslových informací, včetně těch, které přicházejí skrze lidský sluch, je pochopitelné, že chvíle ticha mohou působit na mnohé věřící nepatřičně. Pak se ale místo příležitosti a prostředku může ticho stát překážkou a rušením, což je paradoxní.

1.3. Mlčení a ticho pohledem psychologie a antropologie

Tomuto tématu jsem se věnoval velmi okrajově, ale zdá se mi, že psychologie nahlíží téma mlčení a ticha ze dvou zorných úhlů. Mlčení negativní, které může být poruchou, reakcí např. na šokovou událost, příznakem psychického onemocnění. Je známé, že často oběti násilných činů nebo nějaké katastrofy v rámci posttraumatické stresové poruchy nedokáží komunikovat celkově nebo na dané téma. V psychologickém slovníku nalezneme takovouto definici mlčení:

nemluvení jako významný způsob komunikace vyjadřující nechut' mluvit v dané situaci nebo s druhým člověkem; důvodem je konflikt, únava či naopak pohoda, spokojenost (...); vyhasnutí slovní komunikace jako důsledek choroby.²

Definice v sobě skrývá i pozitivní psychologickou příčinu mlčení, totiž spokojenost a pohodu. Ve stejném slovníku jsem se dočetl, že vnitřní ticho je vztahováno na prvním místě k józe *antar mouna* a jedná se o:

jakési klouzání na povrchu myšlenek; postup se zpravidla nacvičuje vsedě, začíná uvědoměním si vlastního těla, zaujetím role neosobního, nezúčastněného diváka či pozorovatele; nic, co probíhá hlavou, se nehodnotí, neexistují dobré ani špatné pocity.³

Dalším okruhem, který psychologie a lékařská věda v těchto souvislostech dnes zkoumá, je znečištění životního prostředí hlukem, jenž má dopad na zdraví člověka a populace. V této oblasti dochází k jednoznačným závěrům, že dlouhodobé vystavení hluku vede k vysokému krevnímu tlaku a zvyšuje pravděpodobnost infarktu. U dětí navštěvujících školy, které jsou v blízkosti letových koridorů v blízkosti letišť, dálnic nebo železničních tratí, se prokázalo, že jsou pomalejší v rozvíjení svých kognitivních a jazykových schopností, včetně čtení.⁴ Jiný výzkum provedený na myších v roce 2013 ukázal, že ticho jako nejlepší podnět aktivuje růst dospělých neuronů v oblasti hipokampu, tedy oblasti odpovědné za učení, zpracování informací a jejich třídění, paměť a emoce.⁵ Dá se tedy říci, že ticho působí jako katalyzátor funkcí mozku.

Co se týče významu mlčení, uvádím několik situací, které může ticho vyjadřovat: dávám pozor, poslouchám tě, pokračuj; potřebuji čas na rozmyšlení, utvoření si názoru na věc; nadšení z důvěrné blízkosti druhého člověka a společného sdílení; v negativním smyslu pak nechci s tebou/o tom mluvit; projev nesouhlasu, neochoty účastnit se diskuze, popř. vzpurnost.

Jak uvádí M. Hošková, v psychoanalýze mlčení nabývá vícero významů. Může vyjadřovat nonverbální sdělení analyzanda pro analytika, který v tichosti čelí protipřenosovým pocitům, interpretuje mlčení analyzanda a uvažuje nad svým mlčením, zda je ještě empatickým souzněním. Ačkoliv i zde je samozřejmě větší pozornost kladena na slova, i pauzy něco vyjadřují, podobně jako v hudbě pomlka též vyjadřuje

---

² Mlčení. In HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, s. 312.

³ Ticho vnitřní. In HARTL, Pavel. *Velký psychologický slovník*, s. 617.

⁴ Srov. NOVOTNEY, Amy. Silence, please. *Monitor on Psychology* 2011, č. 7, s. 46.

⁵ Srov. KIRSTE, Imke et al. Is silence golden? Effects of auditory stimuli and their absence on adult hippocampal neurogenesis. *Brain Structure and Function* 2015, č. 2, s. 1221–1228.

hudbu.⁶ Zde se mi vybavuje první kapitola disertace D. Šterbákové⁷, ve které zkoumá předpoklady a filosofické důsledky vzniku hudební skladby Johna Cagea 4'33" z roku 1952⁸, v níž jsou tři věty vždy s jediným pokynem pro pianistu, aby zachoval klid – tacet. Hošková dále rozlišuje termíny mlčení a ticho, mlčení definuje jako objektní vztažnost, absenci slov, zatímco ticho jako absenci zvuků obecně. Ticho je i pro ni ten třetí v rozhovoru. V průběhu dějin psychoanalýzy bylo na mlčení nahlíženo různě, jako na odpor vůči přenosovým myšlenkám na analytika a jako na odpor vůči vzpomínání nebo jako obranný mechanismus, byla uvažována narcistická a integrující funkce mlčení, mlčení jako projev studu a v poslední době se čím dál více prosazuje a zkoumá komunikativní funkce ticha.⁹ A je pochopitelné, že odlišnost různých funkcí mlčení souvisí i s variabilitou vnímání ticha v různých kulturách, což popsala např. E. Ronnigstamová.

V některých kulturách má ticho vysokou hodnotu a je dokonce idealizováno jako ctnost. V jiných, kde je společensky žádoucí mluvit, je ticho považováno za indispozici, handicap. V některých zemích platí lidské právo mlčet. V jiných, kde se vládne pomocí hrozeb a teroru, může ticho představovat úzkou linku mezi životem a smrtí.¹⁰

V několika příkladech pak krátce popisuje kulturní rozdíly několika národů ohledně využívání a interpretace ticha. Součástí finského stereotypu je být tichý, v japonské kultuře hrozí nezasvěceným naprosté nepochopení komplexní, historicky a nábožensky determinované funkce ticha a neverbální komunikace. Pro některé Italy zdá se platit, že bujný hluk a chmurné ticho jsou funkční ekvivalenty. V Anglii je ceněno ticho, které může chránit osobní prostor, být projevem úcty a emocionální neutrality. V Řecku bychom s tichem neuspěli, neboť je považováno za projev distancování se, ba dokonce za nezdvořilé a urážející. Dále Ronnigstamová uvádí, že Švédsko je proslulé zkoumáním různých významů ticha. Crafoord v roce 1994 popsal několik základních typů ticha: t. vyhledávající, zkoumavé – když nenalzáme vhodná slova v našem slovníku; šedé t.– při absenci vnitřního vyjádření; vášnivé t. – obsahující silné, dokonce i nebezpečné pocity a impulzy, často erotické povahy; hloubavé nebo rozvažující t. – sdílení něčeho společného, k čemu není potřeba slov; kreativní t. – které by nemělo být přerušováno, protože něco dostává svůj tvar a formu; hrozivé t. – způsobené odporem,

⁶ Srov. HOŠKOVÁ, Marie. *Mlčení v psychoanalýze* 29.5.2007 [2018-07-26]. <<http://www.psychoanalyza.cz/styled-85/styled-86/styled-106/index.html>>.

⁷ ŠTERBÁKOVÁ, Daniela. *Ticho* [online]. 2015 [cit. 2018-07-23]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/102641>. Vedoucí práce Karel Thein, s. 19n.

⁸ CAGE, John. John Cage: 4'33" for piano (1952) (29.8.1952) [2018-07-26]. <https://www.youtube.com/watch?v=gN2zcLBr_VM>.

⁹ Srov. HOŠKOVÁ, Marie. *Mlčení v psychoanalýze*.

¹⁰ RONNINGSTAM, Elsa. Silence: Cultural Function and Psychological Transformation in Psychoanalysis and Psychoanalytic Psychotherapy. *The International Journal of Psychoanalysis* 2006, roč. 87, č. 5, s. 1277–1295.

protestem, oddělením, též vztekem, závistí nebo pomstou a konečně černé ticho – vyjadřující konečné odmítnutí a sebezničení, přítomnost smrti.¹¹

Na závěr této části si dovolím připojit dva úryvky z Boublíkovy antropologie. V prvním popisuje napětí mezi komunitní stránkou náboženství a niterným setkáním s Bohem a varuje před vychýlením se do obou extrémních poloh.

Komunitní a viditelná stránka náboženství je sice nutná pro náboženství opravdu lidské, není však jeho životním jádrem. Nejhlubší osobní setkání člověka se Stvořitelem se odehrává v tajemných propastech stvořené bytosti, v samotě a mlčení. V dějinách náboženství se často vyskytuje sklon připisovat přehnanou důležitost komunitní a viditelné stránce vztahu s Bohem. Každé přehánění v tomto směru vede k deformaci náboženství a zbavuje ho jeho osobního vztahu.

Ani opačný sklon však není správný: člověk nemůže žít svůj vztah se Stvořitelem jenom v nitru. Má přistupovat k Bohu spolu s druhými a se světem, a má viditelně zjevovat Stvořitele ve světě a v dějinách. Často je těžké nalézt správnou rovnováhu mezi niterností a viditelností, mezi osobní náplní a komunitním rozměrem náboženství.

Samota a mlčení budou vždy „pokoušením“ pro lidi objevující hlubiny vztahu s Bohem, kdežto lidé povolani k vnější činnosti budou „pokoušení“ přáním přetvořit svět a dějiny podle požadavků člověka jako Božího obrazu. Obě pokoušení jsou nebezpečná, vedou-li k roztržce mezi lidskou niterností a přítomností v dějinách světa.¹²

A druhá citace se týká náboženské zkušenosti smrti, kde téma mlčení také zaznívá. Jak dále uvidíme, jedná se o cestu, po níž kráčel i náš Pán v tajemství své vlastní smrti na kříži, cesta, na jejímž konci však není smrtelné a definitivní ticho, ale kde zní slavný zpěv Aleluja.

Je pravděpodobné, že ve smrti člověk zakouší jakési záhadné Boží mlčení, jeho skrytost. Ve chvíli smrti je sám, bez opor, které mu skýtal život ve světě a v dějinách; sám, bez pomoci očekávané od lidí; sám, opuštěn Bohem, který jako by mlčel; sám se svým hříchem a se svou láskou, s Ukřižovaným a s modlitbami jeho církve.¹³

Zakoušení ticha a aktivní mlčení v oblasti psychologie bezprostředně také souvisí s fenoménem transcendentna, tajemství, tímto tématem se zabývá např. Pavel Říčan ve své monografii o psychologii náboženství.¹⁴

1.4. Ticho a mlčení v Bibli

Nahlédněme nyní krátce do Písma svatého, v jakých kontextech a významech se v něm užívají slova mlčet nebo ticho, resp. mlčení nebo tichý.

---

¹¹ Srov. RONNINGSTAM, Elsa. *Silence: Cultural Function*, s. 1279.

¹² BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 74–75.

¹³ Tamtéž, s. 166.

¹⁴ Viz ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007.

Nejprve bych chtěl připomenout fakt, že celá teologie a naše víra stojí na Bohu a jeho iniciativě, na jeho komunikaci s námi. Bůh oslovuje člověka jako první a díky tomu člověk může Boha poznávat, odpovědět mu vírou v něj, vypovídat o něm a milovat jej. List Židům vnímá Boha jako mluvícího a popisuje Boží jednání s Izraelem jako mluvení (Žd 1,1–2a). V prologu Janova evangelia je uvedena identita Krista, druhé božské osoby, jako věčného Slova (J 1,1).¹⁵

Termín mlčení biblická teologie nahlíží ze strany Boží a ze strany lidské. Mlčení „předchází, přerušuje nebo prodlužuje sled slov, obohacuje vztah mezi člověkem a Bohem zcela zvláštním způsobem.“¹⁶ Jak se dočteme v Léon-Dufourově¹⁷ slovníku biblické teologie, o mlčení na straně Boží můžeme vypovídat, že Slovo bylo Bůh sice již na počátku, ne však zjevně, ale skrytě v mlčení věků (srov. Ř 16,25), dokud se v určený čas nezjevilo člověku. V době skrytého zraní si však již Bůh ve své lásce volí své předurčené, které zná již v mateřském lůně (srov. Jr 1,5). Nicméně Bůh mlčí nejen z vyčkávání na příhodný okamžik, ale také kvůli hněvu (lze-li takto o Bohu analogicky vypovídat) přerušuje svou řeč skrze proroky v moment, kdy chce dosáhnout odvrácení lidu od jeho hříchů (Ez 3,26). Mlčí a neodpovídá Jóbovi na jeho úpění (Jb 30,20), ani žalmistovi na jeho volání (Ž 83,2; 109,1). Negativní konotaci mlčení vyjadřuje fakt, že lid touží po hlasu Božím, jeho mlčení pociťuje jako trest (Iz 64,11), žalmista je dokonce připodobňuje k ponoření do smrti (Ž 28,1), až k mlčení šeolu (Ž 94,17; 115,17). Lid se velmi raduje z každé naděje na Boží řeč: „Přichází Bůh náš a nehodlá mlčet. (Ž 50,3)“.¹⁸ Na druhou stranu Boží mlčení vyjadřuje i Boží věrnost právě ve chvílích velkých nevěrností lidu (Iz 57,11), vždyť bytí závisí na Boží vůli, jeho úradkem vše pokračuje v existenci jako takové, strpí tedy po nějaký čas i nevěrnost Izraele, svoji smlouvu přesto nezruší. Nejen vlastnost tichého služebníka spojuje mlčícího Ježíše před veleradou (Mt 26,63; Mk 14, 61) s Hospodinovým služebníkem z Izaiáše (Iz 53,7).¹⁹ Koneckonců sám Ježíš se na kříži modlí začátek žalmu 22 (Mk 15,34), který poté pokračuje: „Bože můj, volám ve dne, a neodpovídáš, nemohu se ztišit ani v noci. (Ž 22,3)“.

---

¹⁵ Srov. WALDENFELS, Hans. *Kontextová fundamentální teologie*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 128, 133–134; též srov. DV 4.

¹⁶ Mlčení. In LÉON-DUFOUR, Xavier, ed. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, s. 228.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 228.

¹⁸ Srov. Mlčení. In NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2., zcela přeprac. a rozšíř. vyd. Praha: Kalich, 1956, s. 434.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 434.

Z pohledu lidského mlčení můžeme konstatovat spolu s Kazatelem, že je čas mlčet, i čas mluvit (Kaz 3,7) a zdá se, že tato ambivalence dobře vystihuje významy lidského mlčení v Písmu. „Umlknutí před Bohem v pokorném očekávání jeho rozhodnutí anebo v tichém přijetí jeho soudů bylo starozákonním pisatelům výrazem pravé zbožnosti (Ž 37,7; 62,2,6; Ex 14,14; Neh 8,11)“²⁰ Ke ztišení při modlitbě nabádá začátek 65. žalmu: „Ztišením se sluší tebe chválit, Bože, na Sijónu, plnit tobě sliby. (Ž 65,2)“ Záleží ale na překladu. V tomto duchu vyznívají i výzvy Iz 41,1 – „Zmlkněte přede mnou, ostrovy, národy ať se oblečou v sílu.“; Abk 2,20 – „Hospodin je ve svém svatém chrámu. Ztiš se před ním, celá země!“; Sf 1,7 – „Ztiš se před Panovníkem, Hospodinem, vždyť den Hospodinův je blízko!“; Za 2,17 – „Ztiš se před Hospodinem, veškeré tvorstvo, neboť se vypravil ze svého svatého příbytku.“ Mlčení nebe nalezneme v knize Zjevení jako předzvěst soudu po rozlomení sedmé pečeti (Zj 8,1). Tato mlčení v okamžicích přítomnosti Boha znamenají „posvátnou bázeň, úctu a klanění (Pl 2,10; Ex 15,16; Lk 9,36).“²¹ Jako dokonalý příklad tohoto postoje zachycuje evangelista Lukáš Ježíšovu matku Marii v situaci tichého uchování skutečnosti v srdci a rozvažování nad ní (L 2,19.51).

Mlčení v nepravou chvíli by se ale mohlo stát „výrazem nedůvěry v Boha, zbabělosti, nedostatečného ocenění velkých skutků Božích, jež třeba oslavovat nebo zvěstovat (Ž 30,13; Iz 62,1,6; Jr 4,19; Mt 20,31; Mk 10,48; L 19,40; Sk 18,9), nebo zatvrzelé neochoty k vyznání hříchů (Ž 32, 3-5).“²²

Pavlovo požadované mlčení žen ve shromáždění v 1K 14,34–35 je v nesouladu s verši 5 a 13 11. kapitoly, které proti tomu předpokládají veřejné vystupování žen ve shromáždění.²³ V 1. listě Petrově autor k ženám hovoří, že „to, co je skryto v srdci a co je nepomíjitelné: tichý a pokojný duch; to se před Bohem převzácne. (1P 3,4)“

Každý zná jistě úryvek z první knihy Královské, v čem že to se Hospodin zjevuje.

Hospodin řekl: „Vyjdi a postav se na hoře před Hospodinem.“ A hle, Hospodin se tudy ubírá. Před Hospodinem veliký a silný vítr rozervávající hory a tříštící skály, ale Hospodin v tom větru nebyl. Po větru zemětřesení, ale Hospodin v tom zemětřesení nebyl. Po zemětřesení oheň, ale Hospodin ani v tom ohni nebyl. Po ohni hlas tichý, jemný. Jakmile jej Eliáš uslyšel, zavinul si tvář pláštěm, vyšel a postavil se u vchodu do jeskyně. Tu mu hlas pravil: „Co tu chceš, Elijáši?“ (1Kr, 19,11–13)

---

²⁰ Tamtéž, s. 434.

²¹ Mlčení. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*, s. 228.

²² Mlčení. In NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 434.

²³ Srov. tamtéž, s. 434.

Hospodin se Elijášovi nezjevil ani ve větru, ani v zemětřesení, ale v hlasu tichém a jemném. Tichý vánek tak naznačuje jeden význam slova ticho v Písmu.

Dalšími významy jsou klidná místa vhodná pro odpočinek (např. Ž 23,2) a právě klidný a tichý postoj je vstupní branou k těmto místům odpočinku (Ž 131,2), na kterých možná právě proto dochází ke zjevování Boží slávy (Mt 17,1n). A potom tichost – *‘ānāw* zcela určitě vyjadřuje i poníženost (Ž 10,17), pokoru (Ž 76,10), chudobu (Ex 22,24), utištěnost (Ž 18,28). V tomto smyslu vypovídá Písmo o mesiášském králi (Za 9,9), tematizuje žalm 37,11, sám Ježíš prohlašuje v blahoslavenstvích, že „tišší obdrží zemi“ (Mt 5,5).²⁴ Kristus je také nejlepším příkladem tichosti, sám to o sobě říká: „Vezměte na sebe mé jho a učte se ode mne, neboť jsem tichá a pokorného srdce: a naleznete odpočinutí svým duším. (Mt 11,29)“.

Tichost nebo také dobrotu ostatně patří mezi ovoce Ducha svatého (Ga 5,22–23) a souvisí s ctností mírnosti.

Tiší se nebouří a nevzpouzejí, protože všechno přijímají jako projev Božího moudrého a milostivého záměru pro ně, takže strpí od lidí i bezpráví (jako Mojžíš – Nu 12,1–3) s vědomím, že to vše Hospodin dovolil pro jejich konečné dobro (srov. 2S 16,11).²⁵

K snášení k laskavému, pokojnému, pokornému a věřícímu snášení Božích soudů a dopuštění jsme vybízeni i prorokem Sofonjášem: „Hleďte tichosti“ (Sf 2,3 – překlad výjimečně Bible kralická). Podobně v novém zákoně řecký výraz *prays* značí člověka laskavého, přátelského, klidného za všech životních situací. Onu laskavost je třeba chápat především jako projev vztahu člověk – Bůh.²⁶ Proměna vztahu k Bohu ve skutečnou odevzdanost jistě ale nutně musí mít náležitý projev i ve vztazích k druhým lidem. A tak se svatý Pavel zaobírá ve svých listech i otázkou, co slouží růstu bratrství a sounáležitosti a co naopak křesťany rozděluje. Skutky těla vzájemnost nebo bratrství zraňují, zatímco skutky Ducha spolu s plody Ducha (tedy i tichostí) bratrství budují.²⁷ V listu Efezským popisuje Pavel skutečnosti nového života, vyplývající z našeho povolání, kterého se nám dostalo, máme dělat svým životem čest, být vždy skromní, tiší a trpěliví (Ef 4,2). Svatý Jakub pak upozorňuje na fakt, že semeno slova Božího nemůže vzejít tam, kde je opak tichosti, tedy zloba a hněv.²⁸

---

²⁴ Srov. Tichost. In DOUGLAS, J.D., N. HILLYER, Tomáš PRCHAL a Bohuslav PROCHÁZKA. *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 1044–1045.

²⁵ Tamtéž, s. 1044–1045.

²⁶ Srov. Tichost, tichý. In NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 1096.

²⁷ Srov. Bratrství. In GOFFI, Tullio a Stefano DE FIORES. *Slovník spirituality*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 62–72.

²⁸ Srov. Tichost, tichý. In NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 1096.

Vždyť lidským hněvem spravedlnost Boží neprosadíš. A proto odstraňte veškerou špínu a přemíru špatnosti a v tichosti přijměte zaseté slovo, které má moc spasit vaše duše. (Jk 1,20–21).

A konečně podle pokynu 1. listu Petrova sice máme být připraveni vydat odpověď každému, kdo by nás vyslychal o naději, kterou máme, ale máme to činit s tichostí a uctivostí (1P 3,15–16).

Rád bych upozornil také na knihu Friedricha Weinreba *Znamení života*, ve které na počátku nalezneme úvahu nad spojitostí mlčení a tajemství člověka. Upozorňuje zde na shodný kořen *d-m-h*²⁹ hebrejských slov *duma* (ticho) a *dome* (podobat se). Adam se píše *a-d-m*, přičemž *a* je němá souhláska alef a užívá se též pro 1. os. A aby toho nebylo málo, stejný kořen užívá i výraz pro krev *dam*. A krev pro Izraelce byla symbolem duše. Krev je červená, i v červené barvě *adom* nalezneme stejný kořen. Tedy člověk jako *Adom* – červený i jako *Adam* – tichý a tento člověk pak vyjadřuje *jsem podoben*. V mlčení je tedy obsaženo tajemství. Vždyť právě v tichu domova se cítíme být doma.³⁰ Nyní již může nechat autora položit si otázku a zároveň si na ni odpovědět.

A nenazývá Bůh člověka Adam, což značí ‚podobám se‘? Totéž slovo však značí i jiný pojem – ‚mlčím, jsem zticha‘. V tichu je člověk ‚podobanstvím Božím‘. V tom asi spočívá tajemství člověka. Tam je doma, tam je u Boha.³¹

1.5. Spiritualita ticha a mlčení

Nahlédneme-li se do slovníku spirituality, nalezneme souvztažnost termínů mlčení a ticha s pojmy bratrství, duchovní cesta, konkrétně s mystickým spojením duše a Boha, a s pokorou. Tichosti jako vlastnosti napomáhající růstu bratrství jsem se výše již dotknul.

Na duchovní cestě se zřejmě každý, kdo pokročí v cestě ke křesťanské zralosti, setká s mlčením Boha. Bůh z našeho pohledu mlčí ke zlu ve světě, člověk může bolestně hledat smysl života tváří tvář odporu, protivenství, nemoci, smrti a pronásledování, nejbližší okolí dotyčného přestane chápat, duchovní doprovázející mu nemusí rozumět a stává se třeba i náročným nástrojem v rukou Boží prozřetelnosti. Člověk volá k Bohu, ten však mlčí. Je to cesta náročná, ale vedoucí k duchovnímu manželství duše s Bohem, k mystickému sjednocení s Bohem. Touto cestou kráčeli světci (známé je velké mlčení Boha v životě Matky Terezy), na tuto cestu je pozván každý z nás. Dochází k vyvlastnění svého já, vyprázdňení od svých myšlenek, od své vůle a uprázdňené místo

---

²⁹ Srov. PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Druhé doplněné vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1974, s. 35.

³⁰ Srov. WEINREB, Friedrich. *Znamení života: hebrejská abeceda podle židovské tradice*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994, s. 13–16.

³¹ Tamtéž, s. 13.

obsazují v nitru člověka pocity a myšlenky, které člověk nepocituje jako vlastní, diskurzivní vnímání je nahrazeno intuicí a dochází tak k mlčenlivé adoraci Boha. Díky tomu je člověk schopen úkonu odevzdanosti, člověk teprve tehdy správně nakládá s darem svobody a je veden ne zákonem, ale láskou.³² Poté, co jsme vyslechli a poznali Boží slovo, přichází Boží mlčení, které je pokračováním předcházející Boží mluvy. „V těchto temných chvílích Bůh mluví v tajemství svého mlčení. A tak se v dynamice křesťanského zjevení mlčení ukazuje jako významný projev Božího slova.“³³

V židovské tradici je tichost spojena s pokorou a duchovní chudobou, tichost je dcerou pokorného postoje před Bohem. A jak již bylo výše naznačeno, učitelem pokory je pro nás Ježíš Kristus. Naroubování na něho, z něho se rodíme s implantovaným tichým a pokorným srdcem, učíme se být tichými a pokornými. Ježíšova škola a cesta, po které své učedníky vede, je cestou chudoby, radikálnosti a tichosti. Není to ostatně jiná cesta, než po které kráčel sám Pán.³⁴ Vždyť se vystavil až pohoršení a pošetlosti kříže, přemohl smrt, ale až poté, co se jí podrobil.

A zde bych se chtěl dotknout ještě hlubiny mlčení uvnitř Trojice a Otcova mlčení při Synovu utrpení na kříži. Již v předchozím textu jsme si uvedli Ježíšovou modlitbu žalmu 22. To je důkazem podivného mlčení Otce a otevřeným průhledem do nikdy nepopsatelného tajemství Trojice. Jak k tomuto tématu uvádí Pospíšil, nejedná se o projev lhostejnosti, netečnosti, trestu, hněvu, ani o odvrácení Otce od Syna v moment, kdy On vyjadřuje nejplněji a definitivně své přilnutí k Otcově vůli a touto poslušností až na dřevě i svou identitu Syna, ale toto mlčení je třeba chápat jako výraz láskyplné účasti – soucítění (*compassio*) na Synově utrpení.³⁵

Změřme se nyní na pravý důvod Otcova mlčení, protože dobrovolně zakoušená bolest je možná jenom jako měřítko hodnoty, která utrpení dává rozumově uchopitelný smysl. Jestliže tedy toto mlčení není prokletím, ani roztržkou, ani lhostejností, nýbrž účastí na utrpení vlastního milovaného Syna, pak nezbyvá než interpretovat ho jako nekonečný prostor, v němž Otec nechává znít svoje Slovo v okamžiku, kdy zároveň jako plně vyslovené „opustilo“ Otcova „ústa“.³⁶

Ano, „[j]ak ukazuje Kristův kříž, Bůh mluví také svým mlčením“.³⁷ Toto nám odkrývá nový náhled tajemství vnitřobozských vztahů. Otec mlčí, protože miluje Syna a respektuje také jeho dospělost ve chvíli vrcholného sebeodevzdání. Přijímá tak lásku

---

³² Srov. Cesta duchovní. In GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*, s. 92–108.

³³ VD 21.

³⁴ Srov. Pokora. In GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*, s. 644–652.

³⁵ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie*. 2. vyd. Praha: Krystal OP, 2010, s. 512–514.

³⁶ Tamtéž, s. 514.

³⁷ VD 21.

Syna, jeho obětí a kněžské sebedarování. A Syn se zase v okamžik smrti a odmlčí a naslouchá svému Otci. Toto mlčení je jazykem lásky a odevzdanosti a je spojeno s kenózí a v posledku „toto vzájemné nabídnutí nekonečného prostoru ticha a naslouchání v ekonomii neznámá nic jiného než dynamické a dramatické vyjádření přebývání Syna v Otci a Otce v Synu.“³⁸ Ačkoliv tedy platí to, že Slovo je věčně vyslovováno Otcem, tak tajemství trinitární perichoreze zahrnuje i prostor mlčení a ticha v lásce. A na tomto prostoru se podílí i Duch svatý. Dá se říci, že je tím prostorem.

Vzájemné obdarování láskyplnou hlubinou ticha a naslouchajícího mlčení, v němž se odehrává paschální přepis věčného dialogu lásky mezi Otcem a Synem, vede kontemplativní mysl k závěru, že Duch svatý, Duch, který zkoumá hlubiny Boží, je přítomen v paschálním dramatu právě jako propast tohoto vzájemně darovaného mlčení. Takže mlčení Otce a mlčení Syna je i mlčením Ducha svatého, mlčením Trojjediného.³⁹

Dějiny křesťanské spirituality jsou doslova protkány zlatými nitěmi mlčení a vyzdvihováním významu ticha. U pouštních otců, jak pregnantně shrnuje Grün, je mlčení prostředkem boje proti hříchu a neřesti, snahy o čistotu srdce. Sama lidská řeč v sobě nese několik rizik, např. podlehnutí zvědavosti, posuzování druhých, vyzdvihování sebe samých, tedy oddání se touze po slávě, zanedbávání vnitřní bdělosti.⁴⁰ Na pouštní otce navazují svatí zakladatelé mnišských komunit, snad v každé řeholi bychom našli zmínku o tichu nebo mlčení. Například sv. Benedikt ve své řeholi rozlišuje mlčenlivost (*taciturnitas*) a vnější mlčení (*silentium*), které je ve službě oné mlčenlivosti, která pomáhá otevření se Boží přítomnosti v slově, v liturgii a jiných setkáních všedního dne. Postoj mlčení a naslouchání je pro mnicha potřebný (srov. řehole 6,6) a pro nastoupení na cestu vnitřního mlčení je nutné se nejprve zřít sám sebe. Tato cesta vede poměrně jistě k pokoře (srov. řehole 7,60-61).⁴¹ Svatý Benedikt je mi velmi sympatický, když nařizuje, aby mniši vycházeli z chrámu v hlubokém mlčení, mimo jiné proto, aby nerušili ostatní spolubratry a nevytrhovali je ze společenství s Pánem (srov. řehole 52)⁴². Mlčení je u mnichů chápáno jako cesta setkání se sebou a vnášení řádu do vnitřního neuspořádaného světa⁴³.

---

³⁸ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi*, s. 516.

³⁹ Tamtéž, s. 516.

⁴⁰ Srov. GRÜN, Anselm a Josef HERMACH. *O mlčení*. 4. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 7–10.

⁴¹ Srov. BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole sv. Benedikta: latinsky a česky*. V Praze: Čeští benediktini, 1993, s. 28–29.

⁴² Srov. tamtéž, s. 159.

⁴³ Srov. GRÜN, Anselm. *O mlčení*, s. 13–15.

Začteme-li se pozorně do díla dalších pozdějších velikánů asketiky a učitelů duchovního života, snad u každého nalezneme místa, ve kterých tichu a mlčení přikládají velkou důležitost v modlitbě, rozvoji duchovního života. Jan Klimak například poučuje:

vědoucí mlčení je matka modlitby, osvobození ze zajetí, ochrana před žárem, stráž před nepřáteli, vězení pláče, přítelkyně slz, skutečné pamatování na smrt, malíř věčných muk, zaujetí posledním soudem, (...) druh vnitřního pokoje, odpůrce přehnané učenosti, rostoucí poznání, stvořitel rozjímání, neviditelný pokrok, skrytá cesta vzhůru.⁴⁴

A rozvádí opět na základě biblického základu spojitost tichosti a pokory a vyjadřuje své přesvědčení o naplnění Duchem svatým těch duší, které holdují tichosti.⁴⁵

Tak sv. Jana od Kříže potvrzuje výše uvedenou myšlenku ve svých Výrocích: „Jedno slovo pronesl Otec, a to byl jeho Syn, a to stále pronáší ve věčném tichu, a v tichu mu duše má naslouchat.“⁴⁶ A ve Výstupu na horu Karmel rozvádí tuto tezi až k vyjádření, že vyslovením Slova nemá už Bůh více, co by říkal. V Synu nám dal vše a najednou.⁴⁷

Významem ticha pro duchovní život se zabývá na několika místech třeba také Tomáš Kempenský ve svém Následování Krista. „Kéž bych více mlčel a nezdržoval se tolik mezi lidmi.“⁴⁸ Nabádá k vyhýbání se upovídáním lidem, varuje před povrchností, která plyne z mluvení o světských záležitostech a která způsobuje roztržitost při vracení se k mlčení. Všimá si, že nejoblíbenějším tématem lidských debat je to, po čem naše lidská srdce touží nebo to (ten), co (kdo) nám vadí. Podobá se to často mlácení prázdné slámy. Povrchní mluvení je na škodu vnitřní a božské útěše.⁴⁹ Doporučuje mlčet než se svými slovy provinit. Upozorňuje na zkušenost regresi duchovního života v kontaktu s lidmi a jako lék doporučuje časté vzdálení se s Ježíšem od lidí. Ve své cele lze nalézt to, oč nás pobyt mimo ni připraví.⁵⁰ „Zbožné duši mlčení a ticho prospívá.“⁵¹ Mimo jiné proto, aby lépe přijala a byla disponovaná pro Boží slovo. Boží slovo se má totiž přijímat v postoji naslouchání, mlčky, v pokoře a s láskou.⁵²

---

⁴⁴ JAN. *Nebeský žebřík*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 130.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 173–174.

⁴⁶ JAN OD KŘÍŽE. *Krátké spisy a korespondence*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 77.

⁴⁷ Srov. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 171.

⁴⁸ KEMPENSKÝ, Tomáš. *De imitatione Christi: libri quatuor = O následování Krista : čtyři knihy*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2015, s. 25.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 25.

⁵⁰ Srov. tamtéž, s. 51–55.

⁵¹ Tamtéž, s. 55.

⁵² Srov. tamtéž, s. 135.

Podíváme-li se na nějakého autora nám bližšího, můžeme se začít do Guardiniho dílka *Ctnosti*, ve kterém se přirozeně zaobírá i mlčením. Píše, že celý lidský život se odehrává mezi póly mlčení a mluvení. Jak slovo, tak i mlčení je základní formou lidského života. Rozlišuje však mlčení od nevydávání zvuku. Mlčení je produkt návratu k sobě samému poté, co člověk promluvil. Mluvení i mlčení spolu souvisí, jen ten, kdo umí jedno, umí i druhé, jinak je to jen žvanil nebo člověk němý.⁵³ Ano, slovo vytváří živé společenství, ale jsou chvíle, kdy člověk např. v kostele zřetelně pociťuje Boží přítomnost a blízkost a jen sedí, v nitru se mu rozlévá ticho a pokud vyjádřit vnitřní svět do slov je marný. Myslím, že Guardini velmi trefně a platně vzhledem k dnešnímu člověku uvádí:

většinou prostě převažuje mluvení, protože při správném mlčení přichází [člověk] sám k sobě a být sám se sebou je pro něho nesnesitelné. Pak totiž poznává, co má v sobě zakrnělého, bezradného a zkaženého, takže prchá sám před sebou do mluvení. Jen v mlčení dochází k pravému poznání. (...) Vposledku však platí, že jen v mlčení se dostávám před Boha. (...) Do této nejnítěrnější oblasti – Bůh a já – se nedostaneme, když mluvíme, nýbrž pouze v mlčení. Když v usebrání otevřeme prostor svého nitra, aby se v něm mohla projevit svatá přítomnost.⁵⁴

Dále upozorňuje, že vnější hluk brání nám dosáhnout tomuto žádoucímu vnitřnímu stavu je jen polovinou překážek, druhou je naše nitro zaplavené změtí myšlenek, tužeb, duševního neklidu a obav. A přirovnává tuto vnitřní zaplněno suti, která zasypala studnu, ta je přitom symbolem hloubky našeho vnitřního světa tak rozlehlého, že je v něm možné nořit se stále do větší a větší hloubky a který je nám darován křtem. Přístupovou cestou je vnitřní ticho.⁵⁵

1.6. Fenomén mlčení v řeči

V závěru úvodních částí, které nemají přímou souvislost s liturgií, bych se rád podělil o výborný souhrn Vaňkové ohledně mlčení jako symbolu v oblasti lidské komunikace. Vaňková rozlišuje mlčení gnoseologické (neumím něco vyjádřit, formulovat, artikulovat, popsat pomocí jazykových kategorií) a komunikační (nemohu nebo nechci někomu něco sdělit). Tedy nevyslovitelnost a nesdělitelnost jako synonyma výše uvedeného rozdělí. V otázce nevyslovitelnosti se dotýkáme hlavně otázky poznatelnosti, myslitelnosti. Wittgenstein by řekl, že hranice mého jazyka jsou hranicemi mého světa a když nelze mluvit, musí se mlčet. V otázce nesdělitelnosti jde

---

⁵³ Srov. GUARDINI, Romano. *Ctnosti: meditace o podobách mravního života*. Praha: Triáda, 2015, s. 143–144.

⁵⁴ Tamtéž, s. 145.

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 147–148.

především o dorozumění, sdílení světa i sebe se svým okolím, tedy spíše o mezilidský vztah.⁵⁶

Dalo by se tedy snad říci, že jazyk a nevýslovné (...nevyslovitelné...) jsou v rovině kognitivní fenomény podobně komplementárními, jako mluvení (řeč) a mlčení v rovině komunikační.⁵⁷

Dále uvádí myšlenky filosofů, že člověk může být produktorem mlčení – když mlčením odpovídá, vztahuje se k tomu, co možností jeho pochopení a vyslovení přesahuje – a recipientem mlčení, ticha, které k němu přichází v situaci, kdy se otevřeně, trpělivě a soustředěně vystavuje němému hlasu bytí. Naslouchání pak vytváří prostor pro pochopení smyslu bytí, hlasu, který zaznívá z ticha.⁵⁸ Lze také poznamenat, že opozice mlčení – mluvení koresponduje také s opozicí vnitřní a vnější řeči. Tedy pokud vnitřní řeč člověka budeme chápat jako zvláštní vnitřní plán verbálního myšlení, zprostředkovávajícího dynamický vztah mezi myšlenkou a slovem, pak mlčení odpovídá právě této vnitřní řeči.⁵⁹ Chceme-li se na mlčení dívat jako na komunikát, tedy jako jednotku jednání, jako výsledek komunikační aktivity, musíme se na mlčení dívat jako na text s aspektem strukturním i funkčním. Pro text platí tzv. kritéria textovosti: vyjádřenost, ohraničenost a strukturovanost. Vyjádřenost je v případě mlčení jeho nevyjádřeností. Ohraničenost znamená vymezení začátku a konce tohoto mlčení. Nejhůře lze na mlčení aplikovat strukturovanost, ale mohl by pomoci kontext, co mlčení předchází a co následuje. Při splnění těchto podmínek by bylo možné očekávat překlad z mlčení do řeči.⁶⁰

Funkce mlčení v komunikační situaci jsou: expresivní, apelová a fatická. Expresivní funkce znamená, že mlčení dokáže vyjádřit vnitřní stav produktora. Pokud je úmyslem produktora jen nějakou emfází předvést, jde již o funkci apelovou, o záměrné působení na recipienta sdělení.⁶¹

Třetí funkce spjatá se subjekty komunikace je funkce fatická, kontaktní (...). mlčet s někým, mlčet spolu – to je orientace komunikačního aktu na kontakt sám, na prožívání vzájemného vztahu. Silný prožitek vztahu může být schopen naplnit celou komunikační situaci, očekávání obou dvou komunikačních partnerů mnohdy natolik, že už není třeba slov.⁶²

---

⁵⁶ Srov. VAŇKOVÁ, Irena. *Mlčení a řeč v komunikaci, jazyce a kultuře*. Praha: ISV, 1996, s. 15–16.

⁵⁷ Tamtéž, s. 20.

⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 22–23.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 27.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 34–36.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 41–42.

⁶² Tamtéž, s. 42.

1.7. Liturgie pohledem konstituce *Sacrosanctum Concilium*

Pro vyjádření podstaty liturgie lze vyjít z koncilní Konstituce o posvátné liturgii, která je plodem snahy koncilu o prohloubení křesťanského života věřících. Koncilní otcové tedy vidí spojitost mezi obnovou a rozvojem liturgie a podporou všeho, co může posilovat a rozvíjet křesťanský život.⁶³ V liturgii se koná dílo našeho vykoupení, a to zvláště v eucharistické oběti, pomocí liturgie se zjevuje ostatním bratřím a sestrám tajemství Krista a církve.⁶⁴ Bůh ve svém všeobecné spásné vůli poslal svého Syna, aby přijal lidské tělo, které sjednocené s osobou Slova se stalo nástrojem spásy. Liturgie nikdy neexistuje bez vazby na Krista, na jeho tajemství smrti na kříži v poslušnosti Otci a jeho zmrtvýchvstání, kterým obnovil život a zničil smrt.⁶⁵ Spásné dílo Krista pokračuje v jeho církvi, ji předal svátosti, které jsou ohniskem liturgického života.⁶⁶ Proto je liturgie vykonáváním kněžství Ježíše Krista, neboť je to Kristus, kdo v tomto díle oslavuje Boha a posvěcuje člověka. Ale pro spojitost Krista a jeho milované nevěsty církve je třeba v liturgii vidět dílo jak Krista kněze, tak jeho těla, církve. Z hlediska účinnosti se liturgii jakožto veřejné bohoocty žádná jiná činnost církve nevyrovná, ani titulem, ani stupněm.⁶⁷ V liturgii tedy nejde o lidskou činnost nebo snahu na prvním místě, ale jde o „další účinkování spásy, kterou vykonal Bůh v Ježíši Kristu skrze Ducha svatého.“⁶⁸ Je to Bůh, kdo je první, iniciativa vychází od něj. Nacházíme zde tak katabatickou strukturní linii. Ale jako církev je tvořena božským i lidským prvkem, tak i k této sestupné linii jako k Boží nabídce je vyžadována vzestupná linie. A ta se v liturgickém dění uskutečňuje jako odpověď lidu. Tím rozumíme celé věřící společenství, ne jednotlivce, ani místní společenství v daném kostele, farnosti.⁶⁹ Tím rozumíme souhrn všech věřících, přesahující hranice místa i času, společenství v jednotě, tedy církev.⁷⁰ Nicméně ani zde bychom se neobešli bez Krista v čele, tak jako tělo se neobejde bez své hlavy. Je to Kristus, který je jediným prostředníkem z obou stran, shora i zdola. Lidstvu reprezentuje Boha, před Bohem reprezentuje lidstvo.⁷¹ Ježíš Kristus dokonale odpovídá na Otcovu vůli svou poslušností

---

⁶³ Srov. SC 1.

⁶⁴ Srov. SC 2.

⁶⁵ Srov. SC 5.

⁶⁶ Srov. SC 6.

⁶⁷ Srov. SC 7.

⁶⁸ ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohooctba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 18.

⁶⁹ Srov. GUARDINI, Romano. *O duchu liturgie*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993, s. 7.

⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 16.

⁷¹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Praha: Krystal OP, 2010, s. 54.

na kříži. Jménem nás všech adekvátním způsobem odpovídá jako jediný spravedlivý Bohu na dar Božího smilování a odpuštění. Právě v dramatu kříže pak spatřujeme Boha, který zjevuje své milosrdenství a lásku (sestupná linie), ale také člověka Ježíše z Nazareta, který se dokonale a bez výhrad daruje Bohu a naplňuje princip spravedlnosti (vzestupná linie).⁷² Kristus je přítomný ve všech liturgických úkonech, při mši svaté v samotných eucharistických způsobech, v osobě kněze, v Božím slově, ve společenství věřících. Při svátostech je to opět on, kdo křtí, kdo odpouští, skrze koho přichází svátostná milost.⁷³ To ale nemá vést k pasivitě účastníků liturgie, vždyť v sestupné linii se od nás žádá aktivní postoj, připravenost k slyšení a víře, ochota naslouchat a poslouchat. A nejen to, vzestupná linie liturgie je charakterizována lidskou odpovědí na Boží dílo, opětováním lásky, vyslovováním děkovných chvalozpěvů, obětováním darů a sebe samých. Průsečík těchto linií tvoří samotné liturgické slavení, celebraci, která je propojena na věčnou nebeskou liturgii. Slavení liturgie můžeme nahlížet jako kairos, stejně jako další momenty ekonomie spásy, takže okamžik slavení je okamžikem milosti. Není to žádná banální činnost v určitém časovém okamžiku na určitém místě.⁷⁴ A toto slavení se děje v mystickém těle Kristově, jehož on sám je hlavou.⁷⁵ Ještě něco je požadavkem liturgie – pokora, člověk musí být ochoten odevzdat svoji samostatnost a svrchovanost nad sebou, vědomí, že v něm se modlí a koná církev.⁷⁶ Liturgie je tak nazývána také jako obousměrný dialog mezi Bohem a lidmi.⁷⁷ A protože člověk je bytost tvořená nejen duší, duchovou složkou, ale také tělem, materiální složkou, je pro nás při slavení nezbytné zapojit nejen intelekt, rozum, ale také smyslovou složku. Proto liturgie moudře obsahuje znamení, která lze vnímat smysly a která odpovídají této tělesně-duchovní konstituci člověka.⁷⁸ Samotné svátosti nazýváme také znameními, která „jsou určena k posvěcování člověka, k budování Kristova těla a k Boží oslavě“.⁷⁹ Liturgii tvoří slova, gesta, úkony. Ve své vnitřní podstatě se jedná o dění, *actio*. A slova a úkony se navzájem doplňují, jsou vůči sobě ve vztahu znamení a teprve ve spojení spolu navzájem jsou nositeli daného významu.⁸⁰ Také je potřeba si všimnout, že samotné liturgické texty toto potvrzují, vždyť často nacházíme v modlitbě po přijímání

---

⁷² Srov. tamtéž, s. 384.

⁷³ Srov. SC 7.

⁷⁴ Srov. CORBON, Jean. *Liturgie pramene*. Praha: Krystal OP, 2015, s. 86–87.

⁷⁵ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika*, s. 19.

⁷⁶ Srov. GUARDINI, Romano. *O duchu liturgie.*, s. 16–17.

⁷⁷ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika*, s. 19.

⁷⁸ Srov. Srov. KKC 1146.

⁷⁹ SC 59, srov. KKC 1152.

⁸⁰ Srov. KKC 1155.

typickou frází „Slavili jsme, Bože,...“, nebo při upnutí pozornosti na preface končící např.: „...vyznáváme tě a voláme; ...zpíváme píseň o tvé slávě a voláme.“

Zároveň liturgie není jedinou činností církve, ale jen jednou její složkou, byť nejdůležitější a nezbytnou. Kult – v obou nastíněných vertikálních směrech – tedy jak Boží služba lidem, tak i naše (vždy v Kristu a s Kristem) služba Bohu, řec. leitúrgia patří mezi čtyři základní úkoly církve – martyrii (zvěstování víry a svědčení svým životem), diakonii (pomáhající službu bližním), koinonii (péči o společenství).⁸¹ Ačkoliv je tedy liturgie vrcholem, k němuž směřuje činnost církve, je zároveň zdrojem, z něhož církve bere svoji sílu.⁸² Nicméně, aby někdo mohl slavit liturgii, musí být povolán k víře a obrácen. Proto liturgii předchází nutně misijní činnost, zvěstování evangelia a vlastní příprava na svátosti.⁸³ Liturgie je tak pomyslným středem kříže, ve kterém se setkává vertikála, tedy vztah člověka a Boha, a horizontála, tedy vztah člověka k bližnímu, ke světu, v kterém jsme povoláni hlásat evangelium a který máme zahrnovat péčí.⁸⁴

Konstituce o liturgii klade důraz na liturgickou výchovu věřících, aby byli schopni vnitřní i vnější aktivní účasti při liturgii s přihlédnutím k věku, okolnostem a stupni duchovní vyspělosti.⁸⁵

Na základě vyřčeného lze konstatovat, že ticho zřejmě neplní v liturgii ústřední roli, ale má svoji specifickou funkci a význam, což se budu snažit popsat v dalších kapitolách.

1.8. Další literatura k tématu

Na tomto místě bych rád upozornil na několik méně známých zdrojů, které mohou ještě více prohloubit chápání obsahu fenoménu ticha a mlčení v jeho šíři.

V první řadě se jedná o zdejší bakalářskou práci Lenky Zábovské *Fenomén ticha v liturgickom priestore*, ve které zkoumá fenomén ticha v křesťanské tradici, vztah liturgie a prostoru uchopení pojmu ticha v díle soudobých významných architektů.⁸⁶

Irena Vaňková sepsala knihu *Mlčení & řeč*, v níž se zabývá mluvením a mlčením z pohledu významového znaku, gnoseologickým a komunikačním mlčením, mlčením ve

---

⁸¹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika*, s. 21.

⁸² Srov. SC 10.

⁸³ Srov. SC 9.

⁸⁴ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika*, s. 22.

⁸⁵ Srov. SC 19.

⁸⁶ Viz ZÁBOVSKÁ, Lenka. *Fenomén ticha v liturgickom priestore* [online]. 2012 [cit. 2018-07-21]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/105875>. Vedoucí práce Jan Kotas.

světě jazyka a kultury, též v oblasti náboženské a na závěr v české poezii, zvláště Máchově Máji a poezii Vladimíra Holana a Jana Skácela.⁸⁷

Na Filosofické fakultě UK vznikla disertační práce na téma Ticho, autorkou je Daniela Štěrbáková a rozebírá v ní problematiku ticha jako absence zvuku v kontrastu s naší zkušeností, že ticho vnímáme jako něco, a ne jako nic.⁸⁸

A v neposlední řadě knižní novinka na českém trhu, Síla ticha, rozhovory Nicolase Diata s kardinálem Robertem Sarahem, stávajícím prefektem Kongregace pro bohoslužbu a svátosti.⁸⁹

---

⁸⁷ Viz VAŇKOVÁ, Irena. *Mlčení a řeč v komunikaci*.

⁸⁸ Viz ŠTERBÁKOVÁ, Daniela. *Ticho*.

⁸⁹ Viz SARAH, Robert a DIAT, Nicolas. *Síla ticha: proti diktatuře hluku*. Překlad Lucie Cekotová. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, 2018.

2. Analýza liturgických knih

V této kapitole, která je jádrem práce, uvádím vlastní analýzu výběru z českých liturgických knih vždy v posledním vydání. Do výběru jsem zařadil misál, lekcionáře, jednotlivé části rituálu, pontifikál a liturgii hodin, takto také kapitolu strukturuji. U každé liturgické knihy se zaměřím na tři oblasti – všeobecné pokyny nebo úvodní pokyny; rubriky; orace, popř. preface. Texty lekcí z Písma svatého pro jejich značnou obsáhlou neanalyzuji. Výsledek analýzy poskytnu ucelený soubor dat, kde všude s tichem liturgie pracuje a který bude ve formě tabulky v příloze práce.

2.1. Misál, mešní texty, lekcionáře

2.1.1. Český misál

Základní liturgickou knihou je Římský misál, v české jazykové verzi nazván Český misál, jehož poslední vydání – reedice misálu z roku 1983 – je z roku 2015. Misál se skládá z částí: Všeobecné pokyny (editio typica tertia emendata 2008), Direktář pro mše s dětmi, Všeobecná ustanovení o liturgickém roce a kalendáři, Český národní kalendář, jednotlivé mešní texty po liturgické doby, mešní řád (včetně eucharistických modliteb za různé potřeby, o smíření a pro mše s dětmi), vlastní mešní texty o svatých, společné mešní texty pro výročí posvěcení kostela a o svatých, texty pro mše spojené s určitými obřady, za různé potřeby, texty pro votivní mše, pro mše za zemřelé a dodatek, který zahrnuje obřad svěcení vody a kropení lidu, vzorové přímluvy, přípravné a děkonné modlitby před a po mši svaté, notové záznamy zpěvů např. velikonočního chvalozpěvu. V samém závěru jsou uvedeny texty, které byly schváleny až po uzávěrce této reedice.⁹⁰ Nejnovější reedice v sobě zahrnuje též texty vydané v roce 2008 v samostatné knize Dodatek k Českému misálu⁹¹.

Ve Všeobecných pokynech popisujících jednotlivé prvky mše nalezneme samostatný bod věnovaný mlčení jako takovému:

Jako součást bohoslužby je také třeba zachovávat ve stanoveném čase posvátné mlčení. Jeho povaha je závislá na tom, o kterou část mše jde: při úkonu kajicnosti a po výzvě k modlitbě se jednotlivci v duchu usebírají; po čtení nebo homilii krátce rozjímají o tom, co slyšeli; po přijímání pak ve svém srdci chválí Boha a modlí se. Je chvályhodné zachovávat už před začátkem bohoslužby mlčení

⁹⁰ Srov. *Český misál*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, s. 1040.

⁹¹ Viz *Dodatek k Českému misálu: obsahující texty nově přidané ve třetím vydání Římského misálu a všechny dodatky od vydání Českého misálu do současnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2008.

v kostele, v sakristii a v prostorách k nim přilehlých, aby se všichni zbožně a řádně připravovali k jejímu slavení.⁹²

Mlčení je zde uvedeno sice jako poslední strukturální prvek bohoslužby, ale je mu vytčena základní role i místa užití – při úkonu kajícího pro vzbuzení lítosti, uvědomění si vlastních hříchů, po výzvě k modlitbě – k usebrání členů společenství, po čtení a homilii pro rozjímání slyšeného a po přijímání k díkůčinění. Je zdůrazněna role mlčení před začátkem bohoslužby pro získání správné vnitřní dispozice ke slavenému tajemství.

Ve stejné kapitole VP v části zabývající se modlitbami a jinými částmi příslušejícím knězi je uvedeno rozlišení textů, které předsedající pronáší jménem církve nahlas, od modliteb, které nemají zaznít nahlas, protože to jsou přípravné modlitby samotného kněze a říkají se tedy potichu.

Kněz, jako předsedající, přednáší modlitby jménem církve a shromáždění obce; někdy však pouze jménem svým, aby plnil svou službu s větší pozorností a zbožností. Takové modlitby, předepsané před čtením evangelia, při přípravě darů, před přijímáním kněze a po něm, říká potichu.⁹³

Povaha předsednických modliteb kněze si naopak vyžaduje, aby se, kvůli umožnění pozornému vnímání a vnitřnímu ztotožnění se věřících s pronášeným textem, při nich nic jiného neodehrávalo (např. příchod lektora k ambonu) a proto „také varhany a jiné hudební nástroje zmlknou“⁹⁴.

Mlčení v celku struktury mše svaté

Nyní se snažím předložit všechna místa, byť o stejném momentu liturgického dění mluví různé způsoby slavení mše svaté vícekrát. Činím tak v poznámkovém aparátu.

Všeobecné pokyny a rubriky mohou zmiňovat, že v jisté chvíli se zachová chvíle mlčení, nebo že se nějaký úkon činí potichu, resp. nic se při něm neříká. Takto je tomu i při úkonu zasypávání kadidla, užívá-li se, pouze se po zasypání požehná křížem⁹⁵.

Když se lid shromáždí, kněz a příslušující oblečení v posvátná roucha přistupují k oltáři v tomto pořadí: (...) Používá-li se kadidla, dříve, než průvod vyjde, kněz nasype kadidlo do kadidelnice a požehná znamením kříže; nic přitom neříká.⁹⁶

Užívání kadidla proniklo do křesťanské bohoslužby přejímkou z císařského dvorského ceremonálu, kde se nosilo před panovníkem jako symbol panovníkovy důstojnosti, v bohoslužbě pak před biskupem v rámci vstupního průvodu a před knihou

---

⁹² VP 45, *Český misál*, s. XXIX.

⁹³ VP 33, tamtéž, s. XXVI.

⁹⁴ VP 32, tamtéž, s. XXVI.

⁹⁵ Srov. VP 277, tamtéž, s. LXIV.

⁹⁶ VP 120, tamtéž, s. XLVI.

evangelií jako symbolika vítání samotného Krista. Zasypávání kadidla doprovázejí postupně v zaalpském prostoru speciální modlitby, příkladem je modlitba z 1. pol. 11. st.: „Ať Pán vůní nebeské inspirace zapálí a naplní naše srdce, abychom slyšeli a plnili příkazy jeho evangelia. Neboť on žije a kraluje na věky věků.“ Nicméně v římské liturgii nic takového nenalezneme, vyjma biskupské liturgie.⁹⁷ Dnes jde o tichý úkon.

V úvodních obřadech má ticho své důležité místo v úkonu kajícího, který následuje po pozdravení lidu a případném uvedení věřících do slavení té konkrétní mše.

Potom kněz vyzve k úkonu kajícího. Po krátké chvíli mlčení jej koná celé shromáždění všeobecným vyznáním hříchů a kněz jej zakončí rozhřešením, které však nemá účinnost svátosti pokání. V neděli, zvláště v době velikonoční, se může obvyklý úkon kajícího nahradit svěcením vody a pokropením lidu na památku křtu.⁹⁸

Účelem tohoto ticha není začít zpytovat své svědomí od každého konkrétního hřichu, ale uvědomit si svoji slabost, nemohoucnost a hříšnost, svoji stvořenost a úplnou závislost na dokonalém a nejvyšším Tvůrci, že stojím jako největší žebrák před nekonečně bohatým a vznešeným Pánem, od kterého si zasloužím pro svou neposlušnost jen trest a odmítnutí, ale který mě pro své milosrdenství a lásku přesto pozvedá, zve na hostinu, obléká do svatebního šatu a chce se sám darovat v slově i eucharistii. Mešní řád tento prostor ticha připomíná a žádá jak po výzvě kněze, tak ve všech třech způsobech pokračování úkonu kajícího.⁹⁹

Je-li úkon kajícího nahrazen svěcením vody a pokropením lidu, pak po zahajovacím pozdravu stojí kněz u sedadla, někde před sebou má nádobu s vodou, a krátkým oslovením vyzve věřící, aby si připomněli svůj křest a prosili Boha o milost, aby jim zachoval Ducha svatého. Pro to je poskytnuta chvíle tiché modlitby společenství, která předchází vlastní žehnací modlitbě.¹⁰⁰ Uzná-li kněz za vhodné přidávat do vody sůl, požehná nejprve žehnací modlitbou sůl a poté ji nasype do vody, přitom již nic neříká.¹⁰¹

Potom kněz vybídne lid k modlitbě. Všichni spolu s knězem chvíli mlčí, aby si uvědomili, že stojí před tváří Boží, a v duchu si připravili své prosby. Tehdy kněz pronáší modlitbu, která se nazývá vstupní. V ní je vyjádřena povaha právě slavené bohoslužby.¹⁰²

---

⁹⁷ Srov. TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře: láska církve k Božímu slovu*. Praha: Krystal OP, 2013, s. 41–42.

⁹⁸ VP 51, *Český misál*, s. XXX.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 290–292.

¹⁰⁰ Srov. R2, tamtéž, s. 997.

¹⁰¹ Srov. R3, tamtéž, 999.

¹⁰² VP 54, tamtéž, s. XXXI.

Po úkonu kajícnosti, *Kyrie* a případně hymnu *Sláva na výsostech* následuje vstupní modlitba, kolekta. A protože kněz v této modlitbě opravdu shrnuje modlitbu shromážděného lidu, je po výzvě *Modleme se* na místě ticho určené pro vyjádření vlastních proseb věřících, pro jejich aktivní zapojení do slavení v kontextu dané bohoslužby. Kněz pak jen shrne tyto prosby věřících ve společné modlitbě, na kterou shromáždění zvolá Amen¹⁰³. Mešní řád stručně opakuje požadavek ticha po výzvě *Modleme se*.¹⁰⁴ Platí to i v případě, pokud je slavena mše sv. jen s jedním přísluhujícím.¹⁰⁵

Následuje bohoslužba slova, která:

se má slavit tak, aby vedla k rozjímání; je proto nutné vyvarovat se jakékoli uspěchanosti, která je na překážku usebranosti. Do bohoslužby slova vhodně patří také krátké chvíle mlčení, přizpůsobené shromáždění – v nich ať srdce s přispěním Ducha Svatého přijímá Boží slovo a připravuje odpověď modlitbou. Tyto chvíle mlčení se mohou zachovávat např. před začátkem bohoslužby slova, po prvním a druhém čtení a po homilii.¹⁰⁶

Přestože hlavní částí bohoslužby slova jsou samozřejmě jednotlivá čtení z Písma svatého, v nichž k nám mluví Bůh a sám Kristus je během předčítání Božího slova uprostřed mezi námi¹⁰⁷, tak pomocí zpěvů a chvil mlčení si Boží slovo lid přivlastňuje tím, že o slyšeném uvažuje a rozjímá.¹⁰⁸

Když skončí vstupní modlitba, všichni se posadí. Kněz může krátce uvést věřící do bohoslužby slova. Lektor jde k ambonu a z lekcionáře, který už tam byl položen přede mší, předčítá první čtení; všichni čtení naslouchají. Na konci lektor pronáší aklamaci: *Slyšeli jsme slovo Boží*, a všichni odpovídají: *Bohu díky*. Podle vhodnosti může následovat krátká chvíle mlčení, aby všichni mohli rozjímat o tom, co vyslechli.¹⁰⁹

Chvíle mlčení může následovat i po druhém čtení.¹¹⁰ Vhodné chvíle pro ticho jsou tedy po vstupní modlitbě, po jednotlivých čteních a po homilii¹¹¹. Zajímavé je, že po evangeliu se předpokládá ihned homilie a až po ní „je vhodné zachovat krátkou chvíli mlčení“¹¹².

---

¹⁰³ Srov. VP 127, tamtéž, s. XLVI.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 295.

¹⁰⁵ Srov. VP 259, tamtéž, s. LXII, dále srov. tamtéž, s. 444.

¹⁰⁶ VP 56, tamtéž, s. XXXI.

¹⁰⁷ VP 4, *Lekcionář I: nedělní lekcionář 1: roční cyklus A. 2.*, upr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 13.

¹⁰⁸ Srov. VP 55, *Český misál*, s. XXXI.

¹⁰⁹ VP 128, tamtéž, s. XLVI.

¹¹⁰ Srov. VP 130, tamtéž, s. XLVII.

¹¹¹ Srov. VP 136, tamtéž, s. XLVII.

¹¹² VP 66, tamtéž, s. XXXIV.

Zatímco se zpívá *Aleluja* nebo jiný zpěv, kněz vkládá a požehná kadidlo, pokud se ho užívá. Potom s rukama sepjatýma a hluboce skloněn před oltářem potichu říká: *Očist' mi srdce i ústa.*¹¹³

Celebruje-li biskup, v tichosti zasypává kadidlo on.¹¹⁴ Po přečtení evangelia kněz „knihu políbí a řekne potichu: *Radostná Boží zvěst.*“¹¹⁵

Na důležitý úkol zvěstovat Boží slovo se tedy kněz chystá osobní tichou modlitbou *Očist' mi* a zároveň po přečtení pronáší potichu soukromou prosbu za sebe i za lid, aby byli všichni osvobozeni od hříchů. Takto to potvrzuje také Mešní řád¹¹⁶ i VP v různých ritech (pouze s jedním přísluhujícím, s jáhnem, bez jáhna).

Přísluhuje-li při bohoslužbě jáhen, tak:

[z]atímco se zpívá *Aleluja* nebo jiný zpěv, přísluhuje jáhen knězi při vkládání kadidla, pokud se ho používá, a potom hluboce skloněn před knězem žádá o požehnání a tlumeným hlasem říká: *Prosím o požehnání.* Kněz mu žehná slovy: *Ať ti Bůh očistí srdce.* Jáhen se znamená znamením kříže a odpoví: *Amen.* Potom bere s úklonou oltáři evangeliář, který je na oltáři položen, a knihu poněkud pozdviženou nese k ambonu; před ním jdou turiferář s kouřící kaditelníci a přísluhující s rozžatými svícemi. Tam se sepjatýma rukama pozdraví lid slovy: *Pán s vámi,* a potom říká: *Slova svatého evangelia,* přitom znamená palcem knihu a pak sebe na čele, ústech a prsou, okouří knihu a čte evangelium. Po přečtení zvolá: *Slyšeli jsme slovo Boží,* a všichni odpovídají: *Chvála tobě, Kriste.* Potom knihu políbí, říká potichu: *Radostná Boží zvěst,* a vrací se ke knězi. Přísluhuje-li jáhen biskupovi, donese knihu k políbení jemu, nebo ji políbí sám a potichu říká: *Radostná Boží zvěst.*¹¹⁷

Mešní řád opakuje instrukci z Všeobecných pokynů ohledně tichého dialogu mezi jáhnem a knězem při žádosti o požehnání a jeho udílení.¹¹⁸ Žehnání jáhnovi nalézáme v liturgických knihách prvně na přelomu 8. a 9. století, mívalo různou podobu, od 10. století pak jáhen žádá o požehnání slovy: „Prosím o požehnání“, biskup nebo kněz žehnají různými formami modlitby. Postupně kněží napodobili požehnání jáhnovi soukromou modlitbou před oltářem, poté zase jáhni napodobili kněze a též se modlili potichu před oltářem. Toto zdvojení bylo liturgickou reformou odstraněno a zůstala forma, jak jsi známe dnes.¹¹⁹ Při tiché modlitbě kněze nebo při žádosti jáhna o požehnání a poté při vzdávání úcty oltáři úklonou si věřící mohou uvědomit,

že oznamování radostné zvěsti není možné z vlastních sil, ale pouze díky očišťující přítomnosti Pána v životě jeho služebníka. A že se nikdo, kdo je hlásáním pověřen, neobejde bez pokory, bez modlitby a bez církve, která jej vysílá a Pánovu přítomnost mu vyprošuje.¹²⁰

¹¹³ VP 132, tamtéž, s. XLVII, dále srov. tamtéž, s. 444.

¹¹⁴ VP 212, tamtéž, s. LVII.

¹¹⁵ VP 134, tamtéž, s. XLVII, dále srov. tamtéž, s. 445.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 297–298.

¹¹⁷ VP 175, tamtéž, s. LII.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, s. 296–297.

¹¹⁹ Srov. TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*, s. 45–50.

¹²⁰ Tamtéž, s. 50.

V byzantské liturgii bychom před evangeliem našli výzvu: „Budě pozorní!“ a v obřadech skrutinií v 6. – 7. století dokonce: „Potichu stůjte, pozorně naslouchejte!“ Dříve také při slavnostní mši četl biskup nebo kněz evangelium nejprve pro sebe potichu, až poté naslouchal spolu s ostatními jáhnovi. Tichá modlitba po přečtení evangelia se objevuje od 11. století a byla zachována i v liturgické reformě a vyjadřuje spolu s políbením textu gesto úcty, pozdravu vůči Božím slovu, též prosbu o odpuštění hříchů a o pokoj.¹²¹

Na slyšené Boží slovo odpovídá lid *Vyznáním víry*, je-li předepsané, a přímluvami, které:

řídí celebrující kněz od sedadla. Na začátku krátkou úvodní výzvou vybídne věřící k modlitbě a prosebnou modlitbu zakončí závěrečnou modlitbou. Předkládané úmysly ať jsou střízlivé, sestavené s moudrou volností a stručností a ať vyjadřují prosebnou modlitbu celého společenství. Přednáší je z ambonu nebo z jiného vhodného místa jáhen nebo zpěvák nebo lektor nebo věřící laik. Lid přitom stojí a vyjadřuje svou prosbu buď společnou invokací po pronesení jednotlivých úmyslů, anebo tím, že se mlčky modlí.¹²²

A úvodní poznámky k Přímluvám zpřesňují odpověď (aklamaci) lidu takto:

Může mít buď formu krátkého zvolání, které je v jedné modlitbě stále stejné. Jiná možnost účasti lidu je tichá modlitba všech přítomných podle starobylé římské tradice. Třetí možnost vzniká kombinací obou předešlých, kdy chvíle tiché modlitby je přerušena výzvou (např. "*Pána prosme; společně prosme Pána*") a po ní následuje odpověď lidu. Další možný způsob je recitace poměrně dlouhé prosebné formule, která je u každé intence jiná (srov. např. možnou recitaci přímluv ve večerních chválách).¹²³

Po jednotlivých prosbách je tedy možné vyjádření účasti lidu vlastně trojí výše naznačenou formou, buď připojením společné invokace, nebo chvílí tiché modlitby, ve které se věřící vnitřně angažují ve věci předloženého úmyslu. „Tento způsob, i když se zdá méně aktivní, může modlitbu velmi prohloubit a obohatit.“¹²⁴ Anebo kombinací obou způsobů.

Následuje eucharistická modlitba –

střed a vrchol celého slavení eucharistie, (...) tj. modlitba díkyvdání a posvěcení. Kněz vybízí lid, aby pozvedl srdce k Pánu modlitbou s díkyčiněním, a zahrnuje všechny do této modlitby, kterou vysílá jménem celého shromáždění skrze Ježíše Krista v Duchu Svatém k Bohu Otci. Smyslem této

---

¹²¹ Srov. TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*, s. 59, 64, 76.

¹²² VP 71, *Český misál*, s. XXXIV.

¹²³ Ú C, Biskupská konference České republiky. *Přímluvy*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993, s. 6.

¹²⁴ R 4, *Český misál*, s. 1001.

modlitby je spojení celého shromáždění věřících s Kristem ve vyznávání velikých činů Božích a v podání oběti. Eucharistická modlitba vyžaduje, aby jí všichni naslouchali s úctou a mlčky.¹²⁵

Jelikož eucharistická modlitba je výsostnou kněžskou modlitbou, kterou pronášejí z moci svěcení, přísluší věřícím, aby se připojili vírou v tichosti formou pozorného naslouchání a vnitřní účasti a také vstupy jako jsou odpovědi v dialogu preface, *Svatý*, aklamace po proměňování, po závěrečné doxologii a jinými schválenými aklamacemi.¹²⁶

Při přípravě darů se slova *Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa* říkají potichu, pokud lid zpívá píseň k přípravě darů nebo hraje varhany, anebo v opačném případě je kněz může recitovat nahlas, pak lid odpovídá zvoláním *Požehnaný jsi, Bože, navěky*.¹²⁷ Při míšení vody s vínem kněz nebo jáhen¹²⁸ potichu říká *Jako se tato voda spojuje s vínem*.¹²⁹ Do přípravných tichých modliteb kněze pak zařadíme také modlitby v souvislosti s rituálním umytím rukou. Nejprve kněz hluboce skloněn potichu říká *S duší pokornou*, posléze při mytí rukou *Smyj ze mě, Bože*.¹³⁰ Užívá-li se kadidlo, kněz po zasypání mlčky požehná kouřící kadidlo.¹³¹

Speciálně v Římském kánonu máme další dvě místa, kde se chvíli mlčí, jsou to dvě vzpomínky na živé a na mrtvé, při nichž kněz „sepne ruce a chvíli se potichu modlí za ty, na které chce zvláště vzpomenout.“¹³²

Při koncelebraci platí zásadní pravidlo, že:

[č]ásti, které pronášejí všichni koncelebranti společně, zvláště pak slova proměňování, která mají povinnost pronášet všichni, je třeba při recitaci říkat tak, aby hlas hlavního celebranta bylo zřetelně slyšet. Proto je koncelebranti pronášejí tlumeným hlasem. Tak totiž lid snáze vnímá slova textu.¹³³

Především však vynikne lépe to, že liturgii vede a řídí jen jeden hlavní celebrant jako zástupce jednoho Krista, pastýře a učitele.

V obřadech přijímání je několikrát moment tiché recitace kněze, prvním takovým momentem je při lámání chleba, kdy kněz potichu říká *Svatost Kristova těla*.¹³⁴

Potom kněz vezme hostii, láme ji nad paténou, úlomek z ní vpustí do kalicha a potichu říká: *Svatost Kristova těla*. Přitom sbor a lid zpívají nebo říkají: *Beránku Boží*.¹³⁵

¹²⁵ VP 78, tamtéž, s. XXXVI.

¹²⁶ Srov. VP 147, tamtéž, s. XLVIII.

¹²⁷ Srov. tamtéž, s. 299–300,

dále srov. VP 141 a 142, tamtéž, s. XLVIII.

¹²⁸ Srov. VP 178, tamtéž, s. LIII.

¹²⁹ Srov. tamtéž, s. 300, 445.

¹³⁰ Srov. tamtéž, s. 300, 446, dále srov. VP 143 a 145, tamtéž, s. XLVIII.

¹³¹ Srov. VP 144, tamtéž, s. XLVIII.

¹³² Srov. tamtéž, s. 357, 363.

¹³³ VP 218, tamtéž, s. LVIII.

¹³⁴ Srov. tamtéž, s. 438, 448.

Pokud je slavena mše svatá bez účasti lidu, kněz s přísluhujícím nejprve recituje *Beránku Boží* při lámání a až poté provede smíšení s touto tichou modlitbou.¹³⁶

Druhým moment následuje po *Beránku Boží*, kdy „kněz se sepjatýma rukama potichu říká modlitbu k přijímání: *Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého* nebo *Pro tvou lásku tě prosím*“.¹³⁷ Kněz se touto

tichou modlitbou připravuje, aby Kristovo tělo a krev přijal s užitkem. I věřící se připravují a mlčky se modlí. Potom kněz věřícím ukazuje na patěnou nebo nad kalichem eucharistický chléb a zve je ke Kristově hostině. Současně vzbuzuje s věřícími úkon pokory předepsanými slovy evangelia.¹³⁸

Tuto modlitbu při koncelebraci potichu pronáší pouze hlavní celebrant.¹³⁹

Následuje přijímání kněze, kde má kněz před přijetím jednotlivých způsob pronést tichou modlitbu.¹⁴⁰ Tuto modlitbu pronáší všichni kněží potichu i při koncelebraci dříve, než přijmou eucharistii.¹⁴¹

Potom obrácen k oltáři kněz řekne potichu: *Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému*, a uctivě přijme tělo Kristovo. Potom vezme kalich, potichu řekne: *Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému*, a uctivě přijme krev Kristovu.¹⁴²

Poněkud odlišně je popsáno přijímání v situaci, kdy je mše sv. bez účasti lidu a ani přísluhující nepřistupuje ke svatému přijímání.

Po smíšení říká kněz potichu modlitbu *Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého* nebo *Pro tvou lásku tě prosím*. Potom poklekne, vezme hostii, jde-li přísluhující k přijímání, obrácen k němu drží hostii poněkud pozdvíženou nad patěnou nebo nad kalichem a říká: *Hle, Beránek Boží*, a spolu s přísluhujícím připojí: *Pane, nezasloužím si*. Potom obrácen k oltáři přijme tělo Kristovo. Jestliže přísluhující k přijímání nejde, kněz poklekne, vezme hostii a obrácen k oltáři potichu řekne: *Pane, nezasloužím si a Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému*, a tělo Kristovo přijme. Potom vezme kalich a řekne potichu: *Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému*, a krev přijme.¹⁴³

Poté je třeba očistit nádoby, to může udělat kněz, jáhen nebo akolyta, ale pouze kněz se při čištění nádob potichu modlí a vyprošuje užitek z přijetí eucharistie pro celé společenství.¹⁴⁴

Po návratu k oltáři kněz posbírá částičky, pokud se vyskytnou, a potom, stoje u oltáře nebo u abaku, očistí patěnu nebo ciborium nad kalichem. Potom čistí kalich a říká přitom potichu: *Přijetí svátosti tvého těla a krve*, a vytře jej purifikatoriem.¹⁴⁵

---

¹³⁵ VP 155, tamtéž, s. L.

¹³⁶ Srov. VP 267, tamtéž, s. LXIII.

¹³⁷ VP 156, tamtéž, s. L.; srov. tamtéž, s. 448.

¹³⁸ VP 84, tamtéž, s. XXXVIII.

¹³⁹ Srov. VP 244, tamtéž, s. LX.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 439, 449; srov. VP 246a, tamtéž, s. LX.

¹⁴¹ Srov. VP 244, tamtéž, s. LX.

¹⁴² VP 158, tamtéž, s. L.

¹⁴³ VP 268, tamtéž, s. LXIII.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 440, 449.

Po svatém přijímání je vhodné zachovat chvíli mlčení pro tiché osobní díkůčinění. Kněz se může odebrat k sedadlu, může se zazpívat i vhodná píseň s motivem díkůčinění.¹⁴⁶ „Když podávání svatého přijímání skončí, kněz i věřící se mohou chvíli potichu modlit. Celé shromáždění může též zpívat žalm či jiný chvalozpěv nebo hymnus.“¹⁴⁷ Pro posvátné mlčení po přijímání je určeno sezení.¹⁴⁸ Jestliže se díkůčinění nekoná po přijímání, zazní výzva k modlitbě *Modleme se*, po které je na místě tichá chvíle pro osobní poděkování za obdržené milosti při svatém přijímání. Na toto ticho pak naváže kněz společnou modlitbou po přijímání.¹⁴⁹

Potom kněz vstojе obrácen k lidu u sedadla nebo u oltáře se sepjatýma rukama říká: *Modleme se*, a s rozpjatýma rukama říká modlitbu po přijímání. Před touto modlitbou se může zachovat krátká chvíle mlčení, jestliže nebyla už po přijímání. Na konci modlitby lid zvolá: *Amen*.¹⁵⁰

Chvíle mlčení se má zachovat v tento moment i při formě bohoslužby bez účasti lidu s jedním přísluhujícím.¹⁵¹

Direktář pro mše s dětmi

Několik bodů ohledně posvátného mlčení zmiňuje i direktář pro mše s dětmi. Díky slavení bohoslužeb různého druhu mohou děti snadněji chápat „určité liturgické prvky, jako je zdravení, mlčení a společná chvála, zvláště když se vzdává společným zpěvem.“¹⁵² Nejde o to při těchto bohoslužbách soustředit veškerou pozornost na didaktický charakter, ani zahrnout děti rozptylující aktivitou. Vždyť „vnější činnosti zůstávají bez užitku, ba mohou být i škodlivé, pokud by nesloužily vnitřní účasti dětí. Bohoslužba pro děti má být knězem sloužena slavnostně, bratrsky a rozjímavě¹⁵³, takže platí, že:

při mších s dětmi je [...] třeba zachovávat ve stanoveném čase posvátné mlčení, aby vnější činnost neměla převahu; neboť i děti jsou svým způsobem opravdu schopné rozjímání. Potřebují však jisté vedení, aby se naučily v různých okamžicích (např. po svatém přijímání nebo i po homilii) se v duchu usebrat nebo krátce rozjímat nebo ve svém srdci chválit Boha a modlit se. Ještě pečlivěji než ve mši s dospělými je navíc třeba věnovat pozornost tomu, aby se liturgické texty přednášely beze spěchu, srozumitelně, s náležitými odmlkami.¹⁵⁴

---

¹⁴⁵ VP 163, tamtéž, s. LI.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 440.

¹⁴⁷ VP 88, tamtéž, s. XXXIX.

¹⁴⁸ Srov. VP 43, tamtéž, s. XXVIII.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 441.

¹⁵⁰ VP 165, tamtéž, s. LI.

¹⁵¹ Srov. VP 271, tamtéž, s. LXIII, dále srov. tamtéž, s. 449.

¹⁵² VP 13, tamtéž, s. XCIV.

¹⁵³ Srov. VP 23, tamtéž, s. XCVI.

¹⁵⁴ VP 37, tamtéž, s. XCIX.

Například místo žalmů nebo písní mezi čteními může být občas využito právě rozjímavé mlčení.¹⁵⁵ Homilie může být formou dialogu s dětmi nebo standardní formou, kdy děti mlčky naslouchají.¹⁵⁶

Největší význam má při slavení mše s dětmi eucharistická modlitba, která je vrcholem celé bohoslužby. Velmi záleží na způsobu, jakým ji kněz pronáší a jak se jí děti účastní nasloucháním a aklamacemi. Duchovní dispozice, která se v tomto středu bohoslužby vyžaduje, klid a úcta, s nimiž se vše koná, mají učinit děti velmi vnímavými ke skutečné přítomnosti Krista na oltáři pod způsoby chleba a vína, k jeho oběti, k díkůvzdání skrze něho a s ním a v něm stejně jako k oběti církve, která se v té chvíli uskutečňuje a skrze ni věřící přinášejí sami sebe i svůj život s Kristem v Duchu svatém věčnému Otci.¹⁵⁷

Vidíme tedy velmi jasně, že „má i ve mších s dětmi svůj velký význam posvátné mlčení.“¹⁵⁸

Specifické liturgie

Mimo rámeček standardního průběhu mše svaté se vyskytuje několik specifických míst, kde se v samotném misálu o tichu hovoří. Lze konstatovat, že až na pár výjimek se motiv tichosti, mlčenlivosti v textu vlastních orací a prefací nevyskytuje. Těmito výjimkami jsou vstupní modlitba z nezávazné památky sv. Bruna (6. října)¹⁵⁹, preface ze svátku sv. Jana Nepomuckého (16. května)¹⁶⁰ nebo vstupní modlitba V době hladu nebo za hladovějící¹⁶¹, velmi vzdáleně je motiv ticha obsažen také v modlitbě nad dary 32. neděle v mezidobí¹⁶².

V tichosti kněz kropí svěcenou vodou svíčky po žehnací modlitbě při liturgii svátku Uvedení Páně do chrámu.¹⁶³

Zmínky o tichu nalezneme v misálu i ve formulářích pro svatební obřady, zde jen odkazují na příslušnou část rituálu, kde se tomuto věnují.

Častější zmínky o tichu nalezneme v liturgii doby postní a velikonočního tridua.

V liturgii Popeleční středy a 1. neděle postní (světí-li se znovu popel a uděluje popelec) se shromáždění chvíli v tichosti modlí po homilii po prosbě kněze, aby se nad námi Bůh smiloval, až budeme označováni popelem jako hříšníci. Po žehnací modlitbě

---

¹⁵⁵ Srov. VP 46, tamtéž, s. CI.

¹⁵⁶ Srov. VP 48, tamtéž, s. CI.

¹⁵⁷ VP 52, tamtéž, s. CII.

¹⁵⁸ VP 22, tamtéž, s. XCVI.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 622.

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 527.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, s. 899.

¹⁶² Srov. tamtéž, s. 274.

¹⁶³ Srov. R 5, tamtéž, s. 491.

pak kněz „pokropí popel svěcenou vodou; nic přitom neříká“.¹⁶⁴ Na Květnou neděli po žehnacích modlitbách nad ratolestmi se tyto ratolesti kropí svěcenou vodou také mlčky.¹⁶⁵

Při mši na památku Páně na Zelený čtvrtek od chvalozpěvu *Sláva na výsostech Bohu* utichají zvony i varhany a znovu se rozeznějí až při slavnostním *Aleluja* při velikonoční vigílii.¹⁶⁶ V celé době postní se pak má hudebních nástrojů používat umírněně, a to pouze k doprovodu zpěvu.¹⁶⁷ Existuje tradice, že místo zvonů se užívají dřevěné nástroje, tzv. klapačky a řehtačky.¹⁶⁸ Po mši následuje přenesení Svátosti oltářní na vhodné, vyzdobené místo, kde následuje chvíle tiché adorace eucharistie ve svatostánku. Po ní „kněz s přísluhujícími vstanou, znovu pokleknou a pak odejdou do sakristie.“¹⁶⁹ Tím končí liturgie Zeleného čtvrtku.

Liturgie Velkého pátku začíná příchodem k oltáři, úklonou a prostrací.

Kněz a jáhen si obléknou posvátná roucha červené barvy jako ke mši; po příchodu k oltáři pozdraví oltář hlubokou úklonou a vrhnou se na tvář nebo, zdá-li se to být vhodnější, si kleknou. Všichni setrvávají nějakou dobu v tiché modlitbě.¹⁷⁰

Na vrcholný akt ponížení, kterým bylo sebevydání se Božího Syna v poslušnosti Otci až k sebezmaření smrtí na kříži, není žádná vhodná lidská odpověď. Církev tímto gestem svých služebníků v liturgii připomíná, jak moc se Kristus ponížil, co nám svou smrtí získal, jak bychom měli být Bohu vděční za dílo spásy, za jeho milosrdenství a jak bychom se mu měli klanět. Je to vyjádření a uznání vin na konci postní doby, akt pokory, sklonění se před Bohem. Připomeňme, že samotný příchod k oltáři se děje také v tichosti a po prostraci není žádné uvedení do liturgie, pozdrav, ani výzva *Modleme se* před první modlitbou. „Po pašijích se doporučuje krátká homilie; po ní může kněz vyzvat věřící ke krátké tiché modlitbě.“¹⁷¹

Bohoslužbu slova uzavírají přímluvy, které se dnes konají takto: Jáhen stojí u ambonu a říká výzvu, naznačující úmysl. Potom všichni setrvávají chvíli v tiché modlitbě, kterou kněz zakončí hlasitou modlitbou; říká jí s rozpjatými rukama a stojí přitom u sedadla nebo, pokud je to vhodnější, u oltáře. Věřící mohou při přímluvách celou dobu buď klečat, anebo stát. Biskupské konference mohou stanovit, aby se před modlitbou kněze vkládalo zvolání lidu nebo aby se zachovala tradiční výzva jáhna *Klekněme – Vstaňte* s vloženou chvílí tiché modlitby.¹⁷²

---

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 65, 74.

¹⁶⁵ Srov. R 6, tamtéž, s. 124.

¹⁶⁶ Srov. R 3, tamtéž, s. 142.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 63.

¹⁶⁸ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika*, s. 361.

¹⁶⁹ R 18, *Český misál*, s. 147.

¹⁷⁰ R 4, tamtéž, s. 147.

¹⁷¹ R 9, tamtéž, s. 148.

¹⁷² R 10, 11, tamtéž, s. 148–149.

V tichu po oznámení každého úmyslu¹⁷³ jednotlivých starobylých velkopátečních přímluv se věřící sjednocují v osobních prosbách na daný úmysl, tyto modlitby jsou posléze završeny kněžskou modlitbou.

Po přímluvách následuje obřad *Uctívání kříže*, i zde se ticho objevuje, a to při adoraci kříže při trojím úkonu, ať už odhalování nebo pozdvihování¹⁷⁴ v závislosti na zvoleném způsobu.

K oltáři se přinese zahalený kříž. Doprovází jej dva přísluhující s rozžatými svícemi. Kněz stojí před oltářem, přijme kříž, odhalí částečně jeho horní část, pozdvihne jej a spolu s jáhnem (a je-li třeba, i se sborem) začne zpívat výzvu: *Hle, kříž, na kterém umřel Spasitel světa*. Všichni odpovídají: *Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste*. Po skončení zpěvu všichni pokleknou a setrvají chvíli v tiché adoraci. Jenom kněz zůstane stát s pozdviženým křížem.¹⁷⁵

Je-li věřících velké množství a individuální uctívání by trvalo neúměrnou dobu, je možné nechat uctít kříž jen část věřících a poté se kněz s křížem postaví před oltář. „Vyzve věřící několika slovy k tiché adoraci, pozdvihne kříž a chvíli jej takto drží.“¹⁷⁶

Po uctívání kříže se připravuje oltář a pro eucharistii jde jáhen nebo v nepřítomnosti jáhna kněz s dvěma přísluhujícími, kteří nesou dvě svíce. Ostatní asistence i lid mlčky vyčkává na svých místech.¹⁷⁷

Obřad přijímání je upraven tak, že se vynechává lámání chleba, kněz se na přijímání připraví modlitbou Pro tvou lásku pronášenou v tichosti upravenou vzhledem k faktu, že je přijímáno jen tělo Krista, následuje *Hle, Beránek Boží*, přijetí knězem a podávání lidu.¹⁷⁸ Po přijímání následuje chvíle tichého díkyčinění.¹⁷⁹ A po modlitbách po přijímání a nad lidem se všichni v tichosti rozcházejí.¹⁸⁰

V obřadech Velikonoční vigilie nad rámeček běžné bohoslužby nacházíme zmínku o tichu v rubrice k dialogu jáhna žádajícího požehnání a udělení tohoto požehnání před zpěvem velikonočního chvalo zpěvu¹⁸¹. V rozšířené bohoslužbě slova se střídá vždy čtení, responsoriální žalm a modlitba s výzvou *Modleme se*.

Potom následují čtení. Lektor se odebere k ambonu a přednáší první čtení. Žalmista neboli zpěvák zpívá žalm a lid vkládá odpověď. Pak všichni vstanou a kněz říká: *Modleme se*. Všichni se chvíli

---

¹⁷³ Srov. tamtéž, s. 149–154.

¹⁷⁴ Srov. R 17, tamtéž, s. 154.

¹⁷⁵ R 15, tamtéž, s. 154.

¹⁷⁶ R 19, tamtéž, s. 155.

¹⁷⁷ Srov. R 21, tamtéž, s. 157.

¹⁷⁸ Srov. R 23–25, tamtéž, s. 158–159.

¹⁷⁹ Srov. R 27, tamtéž, s. 159.

¹⁸⁰ Srov. R 28, tamtéž, s. 160.

¹⁸¹ Srov. R 17, tamtéž, s. 164.

potichu modlí. A nakonec kněz říká příslušnou modlitbu. Místo responsoriálního žalmu se může vkládat chvíle tichého usebrání. V takovém případě se vynechává chvíle ticha po *Modleme se*.¹⁸²

V tiché modlitbě po výzvě by měl věřící osobně odpovédět Bohu na dějiny spásy, tak jak jsou připomínány jednotlivými lekcemi z Písma svatého. Společným završením je pak modlitba kněze.

V případě, že se o vigilie neuděluje křest ani nesvětí křestní voda, je voda požehnána pro připomenutí křtu shromážděných. Po výzvě k modlitbě za ty, kteří jsou o Velikonocích křtěni kdekoliv na světě, je také předepsána chvíle tiché modlitby, ve které věřící mimo již naznačený úmysl prosí o zachování Ducha svatého.¹⁸³

Přípravné a děkovné modlitby v dodatku

Zbývá doplnit, že v textu děkovné modlitby sv. Tomáše Akvinského, která je uvedena v dodatku, je naznačena souvislost mezi přijetím eucharistie a utišením neklidu duše a těla.¹⁸⁴

2.1.2. Lekcionáře

Lekcionář obsahuje lekce z Písma svatého užívané při mešní liturgii nebo při bohoslužbách slova a udílení svátostí. Je rozdělen na šest dílů, jejich užití je: první díl – pro neděle; druhý – feriální pro liturgické doby mimo mezidobí; třetí – feriální pro liturgické mezidobí od 1. do 17. týdne; čtvrtý – feriální pro liturgické mezidobí od 18. do 34. týdne; pátý – pro mše ke cti svatých a o posvěcení kostela; šestý – k různým příležitostem.

První díl je ještě rozdělen na tři svazky podle nedělních cyklů A, B, C. Šestý díl je též dvousvazkový. Svazek VI/1 obsahuje lekce pro mše spojené s určitými obřady (při uvádění do křesťanského života, ustanovování do služeb, svěcení, udílení svátosti nemocných a umírajících, při svatbě, řeholních slibech, svěcení a žehnání kostela a oltáře) a pro mše za různé potřeby (např. za církve a její služebníky – papeže, biskupa, kněze, povolání; veřejné záležitosti – v době války, za zachování míru, za vlast; při různých příležitostech veřejného života – v době hladu, za uprchlíky, za nemocné, za déšť, na poděkování Bohu; v některých osobních potřebách – za odpuštění hříchů, za rodiny, za vyprošení lásky, za milost šťastné smrti). Svazek VI/2 zahrnuje lekce pro votivní mše o tajemstvích Páně, o svatých a pro mše za zemřelé a také Dodatek

---

¹⁸² R 23, tamtéž, s. 171.

¹⁸³ Srov. R 45, tamtéž, s. 181.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 1013.

s latinskými mešními texty – mešním řádem i několika obecnými formuláři včetně lekcí pro různé liturgické doby.

Všeobecné pokyny obsahuje první díl (svazek A) a šestý díl (svazek VI/2 – zde je řazen na konci). Krátké úvody obsahuje také čtvrtý a šestý díl, ale zde žádná zmínka o tichu není.¹⁸⁵

Ve Všeobecných pokynech k lekcionáři nalzáme několik obecných tezí a konkrétních zmínek o tichu. Hovoří se zde o tom, že Bůh sdělující své slovo očekává od nás odpověď v podobě slyšení a klanění se v duchu a v pravdě¹⁸⁶ a že „církve je budována a roste slyšením Božího slova.“¹⁸⁷ Opakují se zde pokyn pro tichou modlitbu kněze před evangeliem *Očist' mi srdce i ústa, Bože* a po evangeliu.¹⁸⁸

Bohoslužba slova se má konat tak, aby vedla k rozjímání; je proto nutné vyvarovat se jakékoli uspěchanosti, která je na překážku usebranosti. Rozhovor mezi Bohem a lidmi za přispění Ducha svatého vyžaduje krátké chvílky mlčení (ticha), přizpůsobené shromážděnému společenství; tehdy se má Boží slovo v srdci ujímat a v modlitbě má na ně připravit odpověď. Tyto chvílky ticha v bohoslužbě slova se mohou zachovávat např. na začátku bohoslužby slova, po prvním i druhém čtení a po homilii.¹⁸⁹

Intenzivnější účast na liturgii předpokládá schopnost naslouchat Božímu slovu, vnitřní přilnutí k Vtělenému Slovu a propojení sféry liturgického života a sféry konání ve světě.¹⁹⁰ Ticho a prostor pro rozjímání nad Božím slovem tak může napomoci činné odpovědi naší víry, naděje a lásky, modlitby a vlastního obětování se.¹⁹¹ V části popisující přímluvy je opět připomenuta možnost vyjádření účasti lidu chvílí tiché modlitby po přednesení příslušné prosby.¹⁹²

Samotné texty lekcí jsem z pochopitelných důvodů z analýzy vynechal. Jen upozorním na jeden závažný moment ticha – v textu pašijí ve všech variantách (delší i kratší text na Velký pátek a o Květné neděli ve všech cyklech) nalzáme po skonání Krista na kříži instrukci: „Chvíle tiché modlitby vkleče.“¹⁹³ Jedná se o vrcholný okamžik, kdy jsou věřící v daném liturgickém shromáždění pozváni k osobní tiché modlitbě díkůvzdání za spásu skrze Ježíše Krista.

---

¹⁸⁵ Srov. např. Ú 9, *Lekcionář VI/1: lekcionář k různým příležitostem: pro mše spojené s určitými obřady, pro mše za různé potřeby*. Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1984, s. 8.

¹⁸⁶ Srov. VP 6, *Lekcionář I*, s. 13.

¹⁸⁷ VP 7, tamtéž, s. 14.

¹⁸⁸ Srov. VP 18–19, tamtéž, s. 17.

¹⁸⁹ VP 28, tamtéž, s. 22–23.

¹⁹⁰ Srov. VP 6, tamtéž, s. 13–14.

¹⁹¹ Srov. VP 48, tamtéž, s. 29.

¹⁹² Srov. VP 31, tamtéž, s. 23.

¹⁹³ Srov. např. tamtéž, s. 155.

2.2. Rituál

2.2.1. Uvedení do křesťanského života

Liturgická kniha Uvedení do křesťanského života (poslední české vydání z roku 1987) obsahuje obřady a modlitby církve pro cestu dospělého člověka do společenství církve prostřednictvím katechumenátu a vrcholící přijetím tří iniciačních svátostí – křtu, bířmování a eucharistie. V knize nalezneme i obřady iniciačních svátostí pro děti školního věku a obřad přijetí platně pokřtěných do plného společenství katolické církve.

Implicitní zmínkou o tichu a usebranosti je doporučení čekatelům křtu – vyvoleným, aby v den svého křtu na Bílou sobotu upustili od běžných činností a věnovali se hlavně modlitbě, soustředěnosti a dle možností se i postili.¹⁹⁴ Je doporučeno, aby se čekatelé na křest chystali na Bílou sobotu společně:

Pokud je možné shromáždit na Bílou sobotu čekatele křtu, aby se v usebranosti a v modlitbě připravili na přijetí svátostí, mohou se přitom konat následující obřady, buď všechny, anebo některé z nich.¹⁹⁵

Obřad přijetí do katechumenátu

V tomto obřadu je možné zařadit označování křížem katechumenovy uši, oči, ústa, srdce a ramena. Pokud budou v tomto celebrantovi pomáhat další osoby, je třeba, aby slova při tomto úkonu pronášel jen hlavní celebrant na znamení pouze jednoho předsedajícího, jednoho Krista Učitele a Pastýře v daném shromáždění. „Je-li více katechumenů, mohou jim jednotlivá znamení kříže dělat další kněží nebo jáhnové anebo jejich ručitelé, slova však pronáší sám celebrant.“¹⁹⁶

Období katechumenátu a jeho obřady

Na závěr každé bohoslužby slova nebo katechetického setkání s katechumeny je vhodné, aby po žehnací modlitbě kněz nebo jáhen vložil ruce na katechumeny.

Žehnání, uvedené v č. 99, může udílet kněz nebo jáhen, nebo i katechetista (srv. č. 48). Vztáhnou ruce na katechumeny a pronášejí některou z modliteb uvedených v č. 111. Po skončení modlitby přistoupí katechumeni, je-li to snadno proveditelné, k žehnajícimu, a on na každého vkládá ruku. Pak odcházejí.¹⁹⁷

Po pronesení žehnací modlitby, jejíž varianty ponejvíce obsahují zmínku o přípravě na křestní obmytí, koupeli znovuzrození, začlenění do církve, symbolizuje gesto vkládání

---

¹⁹⁴ Srov. Ú 26a, Sekretariát České liturgické komise. *Uvedení do křesťanského života*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987, s. 22, podobně Ú 54, tamtéž, s. 28.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 87.

¹⁹⁶ R 80, tamtéž, s. 34.

¹⁹⁷ R 110, tamtéž, s. 49.

rukou pomáhající milost Boží, Boží lásku a péči církve, do níž sice zatím nepatří, ale církev jim již dodává odvahu, radost a pokoj v těžkostech, které na své cestě zažívají.¹⁹⁸ Toto si má katechumen uvědomit právě skrze gesto vkládání rukou, čemuž napomáhá i ticho při tomto úkonu.

Skrutinia

Během prvního skrutinia po homilii před exorcismem následuje chvíle tiché modlitby.

Celebrant vyzve věřící, aby se chvíli potichu modlili za „čekatele“ a vyprošovali mu ducha kajícího, správné chápání hříchu a pravou svobodu Božích dětí. Potom se obrátí k němu a vyzve i jeho, aby se také chvíli potichu modlil a aby dal najevo ducha pokání tím, že si klekne nebo se skloní. [...] Čekatel si klekne a všichni se potichu modlí.¹⁹⁹

Jedná se o intenzivní chvíli modlitby, modlitby shromáždění za čekatele, které mu touto modlitbou vyprošuje ducha kajícího pro správnou přípravu na křest, a zároveň modlitby samotného čekatele v kleče na znamení jeho pokory a kajícího. Tento smysl vyjadřuje i text nabídnuté výzvy celebranta před touto modlitbou. „Po chvíli tiché modlitby následující prosby, [...]“²⁰⁰ a poté obřad exorcismu, jádro celých skrutinií. Jeho první část se skládá z úvodní modlitby směřované k Bohu nebo přímo k Otci, po níž „Celebrant mlčky vloží ruku na čekatele a po chvíli s rukama vztaženými nad něho pokračuje:“²⁰¹ Následuje druhá část modlitby adresovaná Kristu. Zde gesto tichého vložení ruky symbolizuje přimluvu celé církve o osvobození čekatele od zlého, udělení ochrany před každým nebezpečím a posílení na jejich duchovní cestě.

Stejné momenty tichých modliteb se opakují samozřejmě i při druhém²⁰² a třetím²⁰³ skrutiniu.

Svěřování pokladů církve

Přimluvný charakter tiché modlitby shromáždění za katechumena nacházíme i v obřadech svěřování pokladů církve po výzvě celebranta, zde konkrétně při předávání symbola.

Celebrant vyzve věřící k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: ... A všichni se chvíli potichu modlí. Potom celebrant s rukama vztaženými nad čekatelem křtu říká: ...²⁰⁴

---

¹⁹⁸ Srov. 99, tamtéž, s. 41.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 66.

²⁰⁰ Srov. R 152, tamtéž, s. 66.

²⁰¹ R 154, tamtéž, s. 70.

²⁰² Srov. R 161, 162, 164, tamtéž, s. 73, 77.

²⁰³ Srov. R 171, 172, 174, tamtéž, s. 79, 83.

²⁰⁴ R 186, tamtéž, s. 85.

Analogicky je chvíle tiché modlitby v témže místě i při předávání modlitby Páně.²⁰⁵ Tiché chvíle zde umožňují participaci shromážděného lidu na modlitbě za katechumena.

Přijetí svátosti

Při vlastním udílení svátosti křtu se může zachovat ticho, pokud je větší množství křtěnců. „Trvá-li udělování křtu delší dobu, může přitom lid zpívat nebo se mohou číst biblické texty anebo se zachová posvátné ticho.“²⁰⁶ Posvátné silentium je zde jednou z alternativ k dalším doprovodným prvkům liturgie, které mají napomoci pro shromážděný lid i pro samotné křtěnce soustředit se na aktuální liturgické dění.

Nenásleduje-li biřmování, vykoná se pomazání křížmem, kdy po uvedení celebrantem je vlastní mazání na temeni hlavy již tichý aktem, celebrant při něm nic neříká.²⁰⁷ Tiché mazání osvětluje text předchozího uvedení, kdy je pomazáním symbolizováno věčné pouto ke Kristu a účast na jeho kněžství, proctví a kralování.

Uděluje-li se biřmování, chvíle tiché modlitby celého společenství uvozuje modlitbu před vlastním biřmováním.

Potom celebrant vstojí (kněží, kteří spolu s ním biřmují se postaví vedle něho), se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.²⁰⁸

Lid se v tiché modlitbě sjednocuje v úmyslu, aby nový člen společenství byl naplněn a pomazán Duchem svatým.

Užívá-li se jednoduchý obřad uvedení dospělého do křesťanského života, je možné vynechat mazání olejem katechumenů.

V takovém případě pak celebrant říká: *Vaší silou ať je Kristus, náš Pán a Spasitel, neboť on žije a kraluje na věky věků.* Všichni: *Amen.* Hned potom celebrant vkládá ruku na žadatele; nic přitom neříká.²⁰⁹

Jinak je tichá modlitba na stejných místech obřadu.

V situaci, kdy hrozí bezprostřední smrt nemocného, jsou všechna místa tichých modliteb dána ab libitum. I v obřadu biřmování je tichá modlitba zmíněna jen pokud to celebrant uzná za vhodné.²¹⁰ Přihlíží se především k aktuálnímu stavu nemocného.

V obřadu uvedení do křesťanského života dětí školního věku jsou zachována místa i význam tichých modliteb a úkonů jako u normálního obřadu pro dospělé s přihlédnutím k chápavosti dítěte. V obřadu přijetí do katechumenátu je doporučeno,

---

²⁰⁵ Srov. R 191, tamtéž, s. 87.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 105.

²⁰⁷ Srov. R 224, tamtéž, s. 106.

²⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 108.

²⁰⁹ R 256, tamtéž, s. 116.

²¹⁰ Srov. R 293, tamtéž, s. 136.

aby po homilii celebrant vyzval děti k chvíli tiché, usebrané modlitby. Po chvíli ticha následuje vhodný zpěv.²¹¹

Jde o klasické ticho po homilii, sloužící pro recepci slyšeného a homilií osvětleného Božího slova. Při kajících obřadech neboli skrutiniích pak před prosbami ticho slouží pro vzbuzení kajícího všech shromážděných, ale zvláště těch, kteří mají být pokřtěni nebo budou vykonávat první svatou zpověď.

Při homilii nebo po ní předkládá celebrant celému shromáždění krátké výzvy prokládané chvilkami ticha, aby je povzbudil k opravdovému pokání a duchovní obnově. (...) Po chvíli ticha, při níž všichni vzbudí upřímnou lítost, říká celebrant tuto výzvu k modlitbě:²¹²

I při tomto obřadu je možné mazání olejem katechumenů nahradit tichým vkládáním ruky.²¹³ Při vlastním udílení svátosti křtu se pak ticho uplatňuje tak jak bylo uvedeno již výše, tedy při pomazávání křížem²¹⁴ anebo při biřmování.²¹⁵

2.2.2. Křestní obřady

Liturgická kniha Křestní obřady – křest malých dětí, v posledním vydání z roku 1999, předkládá po všeobecném úvodu, který se nazývá Uvedení do křesťanského života a je svým obsahem shodný se stejnojmennou agendou, vlastní část týkající se křtu malých dětí. V této části nalezneme všeobecné pokyny specifické pro tento obřad a pak tři varianty obřadu: křest několika dětí, křest jednoho dítěte a křest velkého počtu dětí. Obsažen je i obřad přivítání dítěte pokřtěného v nebezpečí smrti do shromáždění věřících. Dodatek poskytuje velkou variabilitu biblických čtení, přímluv a závěrečných požehnání pro tyto obřady.

Ve všeobecných pokynech nalezneme první zmínku o mlčení v jiném významu, než sledujeme, uvádím spíše pro zajímavost, a sice, že rodič

nemůže-li některý z nich učinit vyznání víry (např. nekatolík), může mlčet. Žádá se však, aby při žádosti o křest dítěte dal záruku nebo alespoň souhlas, aby dítě bylo vychováno ve víře, kterou přijalo při křtu.²¹⁶

Liturgie musí být pravdivá, neboť se obrací k tomu, kdo je samotnou Pravdou. Přitakávat něčemu, co vnitřně člověk popírá, by bylo naprosto chybné.

V obřadu přivítání dětí celebrant prohlašuje děti přijatá do společenství církve a na důkaz toho jsou značeny křížem.

---

²¹¹ R 328, tamtéž, s. 150.

²¹² R 337–338, tamtéž, s. 159.

²¹³ Srov. R 340, tamtéž, s. 162.

²¹⁴ Srov. R 358, tamtéž, s. 172.

²¹⁵ Srov. R 363, tamtéž, s. 174.

²¹⁶ VP 18, *Křestní obřady: křest malých dětí*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 4.

Celebrant pak pokračuje: *N, N, církev vás s radostí přijímá do svého společenství. V jejím jménu vás označuji křížem, znamením našeho Spasitele, Ježíše Krista.* Mlčky udělá každému dítěti na čele kříž. Potom vyzve rodiče a uzná-li za vhodné, také kmotry, aby udělali totéž.²¹⁷

V bohoslužbě slova

je vhodné, aby celebrant vyzval všechny ke chvíli tiché modlitby. Může to být po homilii nebo po vzývání svatých anebo během přímluv. Po homilii možno též zpívat nějaký vhodný zpěv.²¹⁸

Mlčení po homilii ostatně zmiňují opět všeobecné pokyny.²¹⁹ Domnívám se, že zde toto ticho plní dvojí funkci, nejen odpovědi na Boží slovo, ale současně také osobní modlitby za křtěné děti.

I při křtu malých dětí je možno vynechat mazání olejem a nahradit jej vkládáním ruky.

Jsou-li pro to vážné důvody (např. chladný kostel, nevhodné oblečení dítěte apod.) možno mazání olejem křtěnců vynechat. V takovém případě říká celebrant pouze: *Vaši silou ať je Kristus...* A hned potom mlčky vkládá ruku na hlavu každého dítěte.²²⁰

Mlčky se děti pomazávají křížem.²²¹

Forma obřadu křtu jednoho dítěte je z pohledu našeho tématu shodná jako s dosud popisovaným obřadem křtu více dětí najednou.²²²

Obřad pro křest velkého počtu dětí uvádí pro moment vlastního křtu rubriku:

Zatímco jsou děti křtěny, mohou věřící zpívat nějaký vhodný zpěv. Je také možno číst některé perikopy anebo zachovat chvíli ticho.²²³

V obřadu přijetí dítěte pokřtěného v nebezpečí smrti do shromáždění věřících identifikujeme shodné momenty tichých úkonů značení dítěte křížem²²⁴ a mazání křížem²²⁵, spolu s doporučením tiché modlitby po homilii nebo vzývání svatých nebo během přímluv²²⁶.

2.2.3. Obřady biřmování

Tato liturgická kniha vydaná v roce 1974 je v drobně aktualizované podobě v Římském pontifikálu. Liší se od něj jen tím, že v této knize jsou uvedeny navíc čtení z Písma svatého pro udělování této svátosti. Více tedy v podkapitole Římský pontifikál.

---

²¹⁷ R 38, tamtéž, s. 28.

²¹⁸ R 46, tamtéž, s. 29.

²¹⁹ Srov. VP 17, tamtéž, s. 20.

²²⁰ R 51, tamtéž, s. 31.

²²¹ Srov. R 62, tamtéž, s. 39.

²²² Srov. R 79, 83, 88, 98, tamtéž, s. 46, 49, 56.

²²³ R 124, tamtéž, s. 70.

²²⁴ Srov. R 137, tamtéž, s. 78.

²²⁵ Srov. R 145, tamtéž, s. 80.

²²⁶ Srov. R 141, tamtéž, s. 78.

2.2.4. Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši

Po krátkém všeobecném úvodu následují tři kapitoly, z nichž každá se týká dílčí části těchto obřadů: svaté přijímání mimo mši svatou ve dvojnásobném provedení s delší bohoslužbou slova a s krátkým čtením Písma svatého, dále svaté přijímání nemocných a viatikum donášené mimořádným přísluhovatelem rozčleněné na tři obřady obvyklého a zkráceného obřadu a obřadu viatika a v poslední kapitole jsou popsány různé způsoby úcty k eucharistii, především adorace, eucharistické průvody a kongresy. Každá kapitola má svůj všeobecný úvod. V dodatku jsou uvedena biblická čtení pro votivní mše k eucharistii, krvi Páně a nejsvětějšího Srdce Ježíšova. Vhodnou pomůckou je příloha – kartička s vhodnými eucharistickými hymny, písněmi a texty s odkazy do patričních knih. Kniha byla vydána v roce 2001.

Rubriky této liturgické knihy víceméně opakují již výše identifikovaná místa ticha. Jedná se především o úkon kajícího ticha²²⁷, možnost ticha místo žalmů jako odpověď na Boží slovo²²⁸ nebo ticho pro díkyčinění po svatém přijímání²²⁹. Po *Hle, Beránek Boží*, „[b]ude-li podávající sám také přijímat, říká potichu: *Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému.*“²³⁰ A následuje podání eucharistie přijímajícím. To platí pro obřad svatého přijímání mimo mši svatou s delší bohoslužbou slova, s výjimkou možnosti ticha po čtení i pro obřad s krátkým čtením z Písma.

Obřad svatého přijímání nemocných a viatika donášené mimořádným přísluhovatelem kopíruje strukturu obřadu podávání svatého přijímání mimo mši svatou s krátkým čtením z Písma, ticho nalezneme tedy na stejných místech. Opět jde o úkon kajícího ticha²³¹ a díkyvzdání po svatém přijímání²³². Je opomenuto ticho při adoraci po donesení eucharistie k nemocnému²³³. Jedná-li se o přinesení viatika, kromě uvedeného v obřadu svatého přijímání nemocných je přidána v úvodních obřadech výzva k modlitbě za nemocného.

Podávající osloví přítomné těmito anebo podobnými slovy, vhodně přizpůsobenými stavu nemocného: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.²³⁴

Pro adorace a výstav Nejsvětější svátosti jsou uvedeny tyto úvodní pokyny.

²²⁷ Srov. např. R 28, *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 15–16.

²²⁸ Srov. např. R 29, tamtéž, s. 17.

²²⁹ Srov. např. R 37, tamtéž, s. 19.

²³⁰ R 33, tamtéž, s. 18.

²³¹ Srov. R 57, tamtéž, s. 33–34.

²³² Srov. R 62, tamtéž, s. 38.

²³³ Srov. R 56, tamtéž, s. 33.

²³⁴ R 69, tamtéž, s. 44.

Krátké výstavy Nejsvětější svátosti mají být uspořádány tak, aby při nich byl před požehnáním s Nejsvětější svátostí vyhrazen patřičný čas pro čtení slova Božího, zpěvy, prosby a modlitbu po nějakou dobu konanou v tichu. Nedovoluje se výstav pouze pro udělení požehnání.²³⁵

Platí to i pro řeholní společenství.

Řeholním společenstvím a jiným sdružením, která se podle Konstitucí nebo podle předpisů svého Institutu věnují trvalé eucharistické adoraci anebo konané po delší dobu, se důrazně doporučuje, aby tento zbožný zvyk konala v duchu liturgie. Když se na adoraci před Kristem Pánem účastní celá komunita, ať se čtou posvátná čtení, ať se zpívá a ať se chvílemi mlčí, aby tak adorace účinněji přispěla k posílení duchovního života této komunity.²³⁶

Posvátné mlčení při adoraci napomůže duchovnímu prospěchu adorujících.

Během výstavu ať se střídají modlitby, zpěvy a čtení tak, aby se věřící v modlitbě mohli oddávat Kristu Pánu. ... Prospěje také zachovat ve vhodné chvíle posvátného mlčení.

Před požehnáním přísluhovatel vyzve slovy *Modleme se* shromáždění k osobní modlitbě a po chvíli ticha pokračuje s vlastní modlitbou²³⁷. Při samotném žehnání monstrancí nebo ciboriem dělá nad lidem znamení kříže a nic přitom neříká.²³⁸

Kompletní souřadnice a citace všech míst odkazující na ticho uvádím v příloze.

2.2.5. Svaté přijímání nemocných a viatikum donášené mimořádným přísluhovatelem

Jedná se o malou brožuru vydanou v roce 2004 pro potřeby pastoračních asistentů a akolytů.²³⁹ Na pár stránkách jsou uvedeny tyto obřady: obvyklý a zkrácený obřad podávání svatého přijímání nemocným a obřad viatika. A jelikož se jedná o podkapitolu výše uvedené liturgické knihy Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši svatou, již se textem nezabývám. Kompletní souřadnice a citace všech míst odkazující na ticho uvádím však v příloze.

2.2.6. Obřady pokání

V této liturgické knize nalezneme popsanou liturgii svátostného smíření ve třech podobách: pro jednoho kajícího, pro více kajících se soukromou zpovědí a pro větší počet kajících se společným vyznáním a rozhřešením; dále velkou nabídku biblických textů pro tuto liturgii, kající litanie, texty pro díkyčinění, vzory pro kající pobožnosti

---

²³⁵ Ú 89, tamtéž, s. 55.

²³⁶ Ú 90 tamtéž, s. 55.

²³⁷ Srov. R 98, tamtéž, s. 58.

²³⁸ Srov. R 99, tamtéž, s. 60.

²³⁹ Viz *Svaté přijímání nemocných a viatikum donášené mimořádným přísluhovatelem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.

pro různé liturgické doby nebo pro různé skupiny penitentů, vzorové zpytování svědomí. Nechybí všeobecné pokyny v úvodu knihy. Vydání je poslední z roku 1982.

Zcela jedinečného významu mlčení nabývá zpovědního tajemství. „Zpovědník si je vědom toho, že jako Boží služebník poznal skryté věci svědomí svého bratra, a že je proto vázán svatě zachovat pečeť svátostného mlčení.“²⁴⁰

V liturgii svátostného smíření pro jednoho kajícího nenalezneme žádnou zmínku o prostoru pro ticho, zato liturgie svátostného smíření pro více kajících se soukromou zpovědí již ano. V úvodních obřadech po seznámení s pořadem a významem této bohoslužby

[k]něz vyzve všechny k modlitbě těmito, anebo podobnými slovy: *Bůh chce, abychom se odvrátili od zlého a změnili své smýšlení. Proto se modleme za milost pravého a účinného pokání.* Všichni se chvíli potichu modlí. A potom říká kněz některou z následujících modliteb:²⁴¹

Při bohoslužbě slova je opět možné nahradit žalm chvílí rozjímavého ticha.²⁴² Opět ticho může pomoci věřícím lépe porozumět a přijmout jej celým srdcem.²⁴³

Po homilii následuje „zpytování svědomí. Je třeba poskytnout věřícím přiměřenou dobu ticha, aby mohli vykonat zpytování svědomí a vzbudit opravdovou lítost nad hříchy.“²⁴⁴

Kající pobožnosti jsou vystaveny podle shodného schématu: úvodní zpěv, modlitba, čtení z Písma, homilie, zpytování svědomí, úkon kajícího s pokropením lidu svätenou vodou, modlitba. Popíšu první kající pobožnost zaměřenou k obnově křestní milosti.

Po zpěvu a pozdravu kněze následuje výzva k modlitbě s chvílí ticha, ve které prosí věřící o pravé pokání a rozpoznání svých hříchů a zaujímají kající postoj před Bohem.

Modleme se, bratři a sestry, aby v nás Pán pro naše pokání obnovil křestní milost, na niž jsme pro své hříchy zapomínali. Skloňme se v pokoře před Bohem. ... A všichni se chvíli potichu modlí. Potom kněz pokračuje:²⁴⁵

Bohoslužba slova počítá s čteními prokládanými zpěvy, žalmy nebo chvílemi ticha.²⁴⁶ Pro zpytování svědomí je opět vyhrazena chvíle po homilii. Opakuje se instrukce o potřebě poskytnout věřícím dostatečnou chvíli ticha pro osobní zpytování.²⁴⁷

Jako ojedinělé využití ticha se mi jeví rubrika „Následuje krátká chvíle ticha.“²⁴⁸ uprostřed úryvku evangelia v kající pobožnosti Příkladu sv. Petra po slovech

²⁴⁰ Ú 10d, *Obřady pokání*. Praha: Česká liturgická komise, 1982, s. 11.

²⁴¹ R 50, tamtéž, s. 34.

²⁴² Srov. R 51, tamtéž, s. 36.

²⁴³ Srov. VP 24, tamtéž, s. 14.

²⁴⁴ Srov. R 53, tamtéž, s. 42, VP 26, tamtéž, s. 14.

²⁴⁵ R 9, tamtéž, s. 156.

²⁴⁶ VP 36, tamtéž, s. 17.

²⁴⁷ Srov. R 12, tamtéž, s. 159.

předpovědi Krista o zapření Petra. Jsou-li v těchto pobožnostech zařazeny prosby, nalezneme obvykle instrukci:

Potom ten, kdo předsedá bohoslužbě, vyzve přítomné k modlitbě těmito, nebo podobnými slovy: (...) Je vhodné vkládat mezi následující prosby chvíli ticha; a hodilo by se též, aby jednotlivé prosby říkali různí věřící a ostatní aby odpovídali.²⁴⁹

V pobožnosti tematicky zaměřené na Osmero blahoslavenství kromě textu evangelia (Blahoslavení tišší) v závěrečné modlitbě titulujeme Ježíše nejtišším a nejpokornějším.²⁵⁰

Předpokládá se, že i v kající pobožnosti pro děti a mladší účastníky se ticho uplatní stejným způsobem.²⁵¹ Je-li v rámci pobožnosti klasický úkon kajícího, je samozřejmě i s tichem pro vzbuzení lítosti, jak je tomu např. v pobožnosti pro nemocné.²⁵²

Ostatní místa s výskytem ticha v rubrikách nebo textech jsou uvedeny v příloze.

2.2.7. Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné

Poslední české vydání této liturgické knihy je z roku 2002 a obsahuje po všeobecném úvodu tematiku pokrývající návštěvu nemocných s podáváním svatého přijímání, samotné udílení pomazání nemocných, donesení viatika, udílení svátostí pro osobu blízkou okamžiku smrti, biřmování v nebezpečí smrti a odporoučení umírajícího Bohu. V dodatku je obřad křtu v nebezpečí smrti a následují lekce pro bohoslužby za nemocné a při podávání viatika.²⁵³

Některé obřady obsažené v této knize byly již analyzovány výše. Obřad svatého přijímání nemocných a viatika v knize Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši, obřad křtu v nebezpečí smrti v Uvedení do křesťanského života. Není třeba je tedy opakovat. Zaměřil bych tedy pozornost jen na obvyklý obřad svátosti pomazání nemocných. Při něm, nekoná-li se svátost smíření, se poskytne chvíle ticha při úkonu kajícího pro obvyklé vzbuzení lítosti.²⁵⁴ Po homilii následují prosby, z nichž poslední invokace má vždy podobu: „*Vzkládání rukou a vyzývání tvého jména ať vrátí našeho nemocného bratra (naši nemocnou sestru) zdravého (zdravou) mezi nás.* Odpověď: *Prosíme tě, vyslyš nás.* Nyní kněz mlčky vzkládá ruce na hlavu nemocného.“²⁵⁵

---

²⁴⁸ R 26, tamtéž, s. 174.

²⁴⁹ R 29, tamtéž, s. 175.

²⁵⁰ Srov. R 42, tamtéž, s. 183.

²⁵¹ Srov. např. R 49, tamtéž, s. 185, nebo R 59, tamtéž, s. 189.

²⁵² Srov. R 69, tamtéž, s. 194.

²⁵³ Srov. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 160–161.

²⁵⁴ Srov. R 71, tamtéž, s. 35–37.

²⁵⁵ R 73–74, tamtéž, s. 40.

Jde-li o obřad pomazání nemocných při bohoslužbě slova nebo ve mši při velkém shromáždění, je zachována možnost vložení ticha po homilii.²⁵⁶

Poznámka k obřadu odporoučení umírajícího Bohu, kde rubrika pamatuje na hlasitost a rychlost přednášení textů a prokládání tichými úseky:

Prosby a čtení je možno vybírat libovolně z těch, které zde následují, popřípadě přidávat i jiné. Vždy mají odpovídat duševnímu a tělesnému stavu umírajícího i ostatním okolnostem. Je třeba je říkat zvolna, ne příliš nahlas, a vkládat mezi ně chvíle ticha. Často je vhodné vybrat některou z následujících střelných modliteb a pomalu ji umírajícímu dvakrát nebo třikrát opakovat.²⁵⁷

Vyžaduje si to situace, kdy umírající může být ve velkém stresu a chceme, aby obřad pro něj byl posilou, utišením a vzbuzením naděje, plynoucí z připodobnění se k trpícímu a umírajícímu Kristu.

Kompletní přehled je opět uveden v příloze.

2.2.8. Svatební obřady

Římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. - svatební obřady, jak zní celý název této liturgické knihy v posledním vydání z roku 2007, se ve všeobecných pokynech dotýká významu a důstojnosti manželství, přípravy na manželství a svatebního obřadu jako takového. Poté je agenda rozčleněna na svatební obřad ve mši, beze mše, za asistence pouze laika, obřad katolíka s katechumenem nebo s nepokřtěným. Následují různé texty pro tyto obřady – biblická čtení, modlitby, preface, požehnání, aj. V dodatku jsou vzorové přímluvy, žehnání při zasnubách a v den výročí svatby.

Ve svatebních obřadech a také v misálu v příslušných formulářích určených pro svatební obřad²⁵⁸ nalézáme ticho vždy před modlitbou za manželé, která je v různých formách obřadu na různém místě – při mši svaté je po modlitbě *Otče náš* místo embolismu, při obřadu beze mše s přijímáním následuje po přímluvách, bez podávání přijímání též po modlitbě *Otče náš*, to platí i pro obřad za asistence laika. Uvedu příklad z obřadu se mší svatou, jdou-li oba k přijímání.

---

²⁵⁶ Srov. R 89, tamtéž, s. 50.

²⁵⁷ R 140, tamtéž, s. 82.

²⁵⁸ Srov. *Český misál*, s. 805, 811, 817.

Manželé přistoupí k oltáři anebo zůstanou na místě a kleknou si. Kněz stojí se sepjatýma rukama a říká: Modleme se k nebeskému Otci za tyto jeho služebníky, kteří společnou účastí u stolu Páně začínají svůj společný život. (...) Všichni se chvíli potichu modlí.²⁵⁹

Tedy po výzvě kněze k přítomným se shromáždění v tichosti modlí za manželé a poté následuje žehnací modlitba. Přítomní mají tak možnost mlčky předložit Bohu své osobní prosby za manželé. Význam je velmi podobný, jako u ticha před vstupní kolektou. Kněz posléze shrnuje prosby věřících do jedné poněkud delší žehnací modlitby.

Obřady beze mše svaté explicitně zmiňují ticho po svatém přijímání.²⁶⁰ A v obřadu katolíka s katechumenem nebo s nepokřtěným rubrika předepisuje ticho po jednotlivých prosbách v přímluvách.²⁶¹ Stejně je tomu tak v některých přímluvách uvedených v dodatku.²⁶²

Při žehnání manželům ve mši při výročí svatby se tento vzájemný slib může konat v duchu v tichosti po homilii nebo jej lze vyjádřit i nahlas.

Po homilii vyzve kněz manžele ke chvíli tiché modlitby a k obnovení manželských slibů před Bohem. Učiní to těmito nebo podobnými slovy: (...) Manželé v duchu obnoví své manželské sliby.²⁶³

Kompletní přehled míst je uveden v příloze.

2.2.9. Pohřební obřady

Liturgická kniha v posledním vydání z roku 1999 po všeobecném úvodu uvádí obřad vigilie u zemřelého, dále popisuje tři způsoby pohřbu dle počtu míst, na kterých obřady probíhají: na třech místech (v domě zemřelého, v kostele, na hřbitově); na dvou (v pohřební síni na hřbitově a u hrobu); na jednom (např. v domě zemřelého). Svě zvláštní texty má i obřad pohřbu žehem. V závěru jsou jako vždy uvedeny varianty pro čtení z Písma svatého a v dodatku jsou různé přímluvy při pohřbu.

V rámci pohřebních obřadů se ticho vyskytuje speciálně jen v místě obřadu posledního rozloučení.

Po pohřební mši se koná obřad posledního rozloučení se zemřelým. (...) Kněz na začátku tento obřad uvede a vysvětlí. Potom následuje chvíle ticha, výkrop a okuřování a zpěv na rozloučenou.²⁶⁴

Podobně v rubrikách k tomuto místu napříč obřady.

²⁵⁹ R 73, *Římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II.: svatební obřady*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 31–32.

²⁶⁰ Srov. např. R 114, tamtéž, s. 48.

²⁶¹ Srov. R 169, tamtéž, s. 70–71.

²⁶² Srov. R 251, tamtéž, s. 117.

²⁶³ R 275–276, tamtéž, s. 128.

²⁶⁴ Ú 10, *Pohřební obřady*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 9.

Úvodní výzvu může kněz pronést těmito anebo podobnými slovy: *Je třeba prokázat našemu zemřelému (naši zemřelé) poslední službu lásky...* Potom se všichni chvíli potichu modlí. Následuje zpěv na rozloučenou; před ním, při něm anebo po něm kropí kněz zemřelého svěcenou vodou a okuřuje kadidlem.²⁶⁵

Vzhledem k textům výzvy, které této tiché modlitbě předchází a k tomu, že např. při pohřbu žehem je možno tento moment nahradit přímluvami²⁶⁶, lze poukazovat na smysl této tiché modlitby – shromáždění se sjednocuje v modlitbě za zemřelého, aby se Bůh vůči zemřelému projevil jako milosrdný Otec, odpustil mu hříchy a byl pro zásluhy Ježíše Krista přijat Bohem mezi své vyvolené.

Ve vlastních textech lze identifikovat podobnou frázi v jedné variantě textů úvodního slova obřadů u hrobu a v textu doplňkových přímluv v dodatku na konci knihy.

V tichém zamyšlení vděčně vzpomínáme na našeho zesnulého bratra (naši zesnulou sestru), děkujeme mu (jí) za všechno, co pro nás vykonal(a) a jeho (její) nesmrtelnou duši doporučíme milosrdnému Bohu.²⁶⁷

Vděčně přijímáme projevy lidské útěchy. Dopřej nám, Bože, setrvat v tichém zamyšlení nad útěchou tvé pravdy o vzkříšení těla a věčném životě.²⁶⁸

Ostatní místa jsou opět uvedena v příloze.

2.2.10. Obřady řeholních slibů

Tato liturgická kniha byla vydána pro vnitřní potřebu řeholních komunit v roce 1971 a je dostupná pouze v původním cyklostylovaném vydání. Po úvodních poznámkách jsou uvedeny obřady slibů řeholníků a řeholnic vždy ve variantě dočasných slibů, doživotních slibů, obnovy slibů. Dále obsahuje obřad příslibu a v dodatku vzor profesní formule a mešní formuláře pro den prvních a doživotních slibů.

V těchto obřadech nalezneme jen několik explicitně zmíněných momentů nebo odkazů na ticho. U dočasných slibů je před vlastními sliby moment vyprošování Boží milosti pro slibující.

Potom jim celebrant vyprošuje Boží pomoc takto: *Modleme se.* Je dobré, aby se všichni chvíli tiše modlili. Potom celebrant pokračuje:²⁶⁹

Další rubrika se týká předávání případných dalších profesních odznaků mimo šat, knihu řehole nebo stanov.

---

²⁶⁵ R 46–47, tamtéž, s. 33–34.

²⁶⁶ R 89, tamtéž, s. 79.

²⁶⁷ Např. R 53, tamtéž, s. 52.

²⁶⁸ Dodatek, tamtéž, s. 148.

²⁶⁹ R 29, *Obřady řeholních slibů*. Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1971, s. 13.

Mají-li se podle zákonů nebo zvyklostí řeholní rodiny odevzdávat ještě jiné profesní odznaky, odevzdají se nyní – beze slov nebo s vhodnou formulí. V této věci je však potřeba zachovat důstojnou střízlivost.²⁷⁰

V obřadu doživotních slibů řeholníků nalézáme v textu jedné z otázek před slibem: „Chcete se v samotě a mlčení, ve stálé modlitbě a odhodlané kajícínosti v pokorné práci a svatém úsilí úplně věnovat jenom Bohu?“²⁷¹ Což dokresluje i část textu následného slavného požehnání neboli zasvěcení profesů: „...Ať ti slouží tichým srdcem a přilnou k tobě vroucí láskou...“²⁷² V obřadu obnovy slibů se nachází stejné místo vyprošování Boží milosti kněžskou modlitbou s předcházející výzvou k připojení věřících k modlitbě na tento úmysl s tichou chvílí.²⁷³ Obřady slibů řeholnic jsou ze zkoumaného hlediska stejné, až na text modlitby zasvěcení profesek, kde chybí zmínka o službě tichým srdcem. A ve třech formách obřadu příslibu se nacházejí totožná místa s tichou modlitbou shromáždění před modlitbou kněze vyprošující Boží milost pro novice. Ve formě při bohoslužbě slova se jedná o vstupní modlitbu²⁷⁴, při liturgii hodin o modlitbu po žalmech²⁷⁵, při mši svaté o speciální modlitbu po homilii.²⁷⁶

Podrobnější citace ostatních duplicitních míst uvádím v příloze.

2.2.11. Obřady žehnání

Liturgická kniha *Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu*, vydaný papežem Pavlem VI., jak zní její plný název, byla v češtině nově vydána v roce 2013 a obsahuje potřebné obřady pro udělování svátostí různého druhu. Kniha se člení na pět hlavních částí, dohromady 45 kapitol. Po všeobecných pokynech první část obsahuje žehnání, které se vztahují bezprostředně na lidi (např. žehnání rodin, matky před porodem, dětí); druhá ta žehnání, která se vztahují na budovy a různé činnosti věřících (např. žehnání nového domu, bytu, nové školy, univerzity, úřadů, dopravního prostředku); třetí pak se vztahuje k vybavení kostela a předměty sloužící k veřejným projevům zbožnosti (žehnání zповědnice, kříže, obrazů, soch pro veřejnou úctu, zvonu, hřbitova), čtvrtá se týká věcí sloužících podpoře osobní zbožnosti věřících (např. žehnání pokrmů, růženců) a konečně pátá část pro některé

---

²⁷⁰ R 34, tamtéž, s. 14.

²⁷¹ R 58, tamtéž, s. 18.

²⁷² R 67, tamtéž, s. 22.

²⁷³ Srov. R 28, tamtéž, s. 28.

²⁷⁴ Srov. R 8, tamtéž, s. 101.

²⁷⁵ Srov. R 16, tamtéž, s. 104.

²⁷⁶ Srov. R 30, tamtéž, s. 109.

další příležitosti (např. žehnání adventního věnce, betlémského světla, koledníkům tříkrálové sbírky).

I vzhledem k rozsahu této knihy a množství obřadů v ní obsažených mají mnohé obřady společnou strukturu. Pro kompletní seznam míst spjatých s tichem tak odkážu opět na přílohu, zde uvedu jen základní příklady.

Žehnací obřady se obvykle skládají z hlásání Božího slova a chvály Boží dobroty s prosbou o jeho pomoc, to vše bývá orámované krátkým úvodním a závěrečným ritem.²⁷⁷

K první části poznamenávají VP v souvislosti s tichem opět to, že mezi lekce z Písma svatého je možné vkládat příslušné žalmy nebo mlčení.

Středem této části je zvěstování Božího slova, k němuž se vztahuje jak předchozí vybidnutí, tak krátké vysvětlení, povzbuzení nebo homilie, které lze podle vhodnosti připojit. Aby se povzbudila víra těch, kteří jsou přítomni, lze podle vhodnosti vložit žalm nebo posvátné mlčení, zvláště čte-li se více lekcí.²⁷⁸

Proto můžeme nalézt rubriky podobné této z obřadu žehnání kříže pro veřejnou úctu:

Lektor nebo někdo z přítomných anebo sám žehnající přečte text z Písma svatého, jeden nebo několik; lze vybírat především z textů, které jsou zde uvedeny, nebo z votivní mše o svatém kříži. Mezi čtení se vkládají responsoriální žalmy nebo chvíle ticha. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo. Může se vybírat i z tam uvedených evangelií o umučení Páně.²⁷⁹

Ve struktuře obřadů žehnání se nalézá typické místo pro tichou modlitbu v úvodním ritu, kde slouží pro sjednocení úmyslů shromážděných věřících – vyprošování Božího požehnání v posledku pro lidi, kteří jsou konečnými příjemci každého požehnání. Např. při žehnání nového semináře se v úvodním ritu uplatní:

Žehnající osloví přítomné těmito nebo podobnými slovy, aby je připravil k účasti na slavení obřadu:
(...) A všichni se potichu modlí. Žehnající pak pokračuje:²⁸⁰

Variantně může po pozdravu a oslovení přítomných následovat klasická výzva *Modleme se*, chvíle tiché modlitby a modlitba žehnajícího. Takto nalezneme např. v obřadu žehnání nového řeholního domu.²⁸¹

Druhým typickým místem v obřadech žehnání bývá tichá modlitba před vlastním žehnáním. Význam osvětluje časté nahrazení prosbami, resp. pokud se prosby nekonají,

---

²⁷⁷ Srov. VP 20, *Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, s. 17.

²⁷⁸ VP 21, tamtéž, s. 17.

²⁷⁹ R 951, tamtéž, s. 409.

²⁸⁰ R 448–449, tamtéž, s. 203.

²⁸¹ Srov. R 471, tamtéž, s. 214.

zařazuje se právě volitelná chvíle tiché modlitby, aby věřící v duchu vyprošovali Boží požehnání pro dotyčné osoby, místa, věci. Příklad z žehnání dopravních prostředků a zařízení:

Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: *Modleme se*. Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.²⁸²

Základní varianta s výzvou *Modleme se* může být rozšířena o delší uvedení do obřadu buď nabídnutými, nebo i vlastními slovy žehnajícího, takto např. v obřadu žehnání kadidla a křídý při mši o slavnosti Zjevení Páně:

Po homilii přinesou přísluhující před kněze kadidlo a křidu a následuje jejich žehnání. Nejprve kněz osloví přítomné těmito nebo podobnými slovy, aby je připravil k účasti na slavení obřadu: (...) Po chvíli ticha pak pokračuje:²⁸³

Tolik v standardní struktuře žehnacího obřadu, některé obřady mohou mít svá specifika. Je-li součástí obřadu pokropení svčenu vodou, probíhá pokropení předmětů nebo osob v tichosti, jako např. při žehnání rodiny mimo mši svatou: „Podle vhodnosti může žehnající pokropit shromážděnou rodinu svčenu vodou, nic přitom neříká.“²⁸⁴, nebo se může zároveň s pokropením říkat nabídnutá doprovodná formule, jako např. u žehnání vody mimo mši svatou: „Po žehnací modlitbě žehnající pokropí lid právě požehnanou vodou a může přitom říkat: „Ať nám tato voda připomene náš křest, počátek našeho spojení s Kristem.“²⁸⁵

Žehná-li se nový svatostánek, přijde na řadu ticho v rámci chvíle eucharistické adorace při vložení ciboria do svatostánku:

Po příchodu ke svatostánku kněz do něj uloží nádobu s hostiemi, dvířka však ponechá otevřená. Po vložení kadidla do kadidelnice vkleče okouří Nejsvětější svátost a po určité době, kdy se všichni potichu modlí, dvířka svatostánku zavře.²⁸⁶

Jestliže jsem se výše již dotknul žehnání kříže pro veřejnou úctu, zmínil bych i ticho v tomto obřadu ještě v místě uctění kříže.

Po skončení zpěvu, pokud to lze snadno provést, následuje uctívání nového kříže. Kněz, přísluhující i přítomní věřící přistupují v zástupu a uctívají kříž způsobem v místě obvyklém. Není-li to možné, vyzve kněz přítomné, aby se společně poklonili kříži; může se též zařadit chvíle tiché modlitby nebo aklamace, např.:...²⁸⁷

---

²⁸² R 640, tamtéž, s. 283.

²⁸³ R 1337–1338, tamtéž, s. 570.

²⁸⁴ R 19, tamtéž, s. 29.

²⁸⁵ R. 1089, tamtéž, s. 467.

²⁸⁶ R 901, tamtéž, s. 390.

²⁸⁷ R 958, tamtéž, s. 413.

Pokud obřad obsahuje úkon kajícnosti, uplatní se ticho stejným způsobem jako při mši svaté. Příkladem může být žehnání adventního věnce mimo mši svatou s užitím třetího způsobu kajícnosti.²⁸⁸

Ojedinelé zmínky přímo v textu nalezneme např. prosbách obřadu žehnání nového hřbitova: „Kriste, těšiteli zarmoucených, tys utišil pláč vdovy, která doprovázela ke hrobu svého syna, a navrátils jí ho živého, - potěš všechny, kdo oplakávají své zemřelé.“²⁸⁹

Nahlédl jsem také pro srovnání do benedikcionálu vydaného v roce 1994²⁹⁰ a shledal jsem, že jak je tento benedikcionál obecně stručnější, tak také v daleko menší míře rubriky zmiňují zachování chvil ticha. Jen ve shodném všeobecném úvodu je zmínka o posvátném mlčení v rámci zvěstování Božího slova.

2.3. Pontifikál

Římský pontifikál obsahuje liturgické obřady, které ze své podstaty vyžadují, aby jejich slavení předsedal diecézní biskup.²⁹¹ České vydání z r. 2008 tak obsahuje v jednom svazku úvodní Všeobecné pokyny rozčleněné do šesti kapitol, dále se zde nacházejí obřady biřmování, svěcení biskupa, kněží a jáhnů, žehnání opata a abatýše, zasvěcení panen, ustanovení lektorů a akolytů a přijetí mezi kandidáty jáhenství a kněžství, zasvěcení kostela a oltáře, žehnání oleje katechumenů a nemocných a posvěcení křížma a korunovací obrazu nebo sochy Panny Marie. Každá tato část pontifikálu obsahuje vlastní úvodní poznámky, které velmi napomáhají vnitřní účasti všech zúčastněných na daném obřadu, dále jsou uvedeny vlastní obřady většinou ve více variantách, např. v závislosti na počtu svěcenců nebo na tom, zda obřad probíhá při mši nebo mimo mši.

Nový důraz ohledně ticha v liturgii nalézáme ve VP, kde se zdůrazňuje potřeba tichého soustředění před samotným slavením svátostí a svátostin, čas má být naplněn prohlubováním vědomí toho, co vysluhovatel za okamžik bude konat, co bude zprostředkovávat.

Bezprostřední přípravou je modlitba nebo ztišení před začátkem slavení, aby se tak všichni připravili na slyšení Božího slova a slavení obřadu.²⁹²

---

²⁸⁸ Srov. R 1284, tamtéž, s. 549.

²⁸⁹ R 1126, tamtéž, s. 481.

²⁹⁰ Viz *Benedikcionál*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

²⁹¹ Srov. Římský pontifikál: nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 5.

²⁹² VP 57, tamtéž, s. 31.

Bezprostředně před slavením svátostí nebo svátostin se má udělovatel, je-li k tomu příležitost, věnovat chvíli modlitbě, uvažování o tom, co bude konat, a přípravě obřadu podle liturgických knih a pokynů vydaných příslušnou autoritou.²⁹³

Negativní vyjádření o špatně chápaném mlčení v liturgii popisuje jiný bod VP: „Věřící se mají účastnit slavení svátostí a svátostin ne jako vnější a mlčící diváci, ale vědomě, zbožně a aktivně.“²⁹⁴ Oproti tomuto bodu jiný opět vyžaduje dodržování rubrik a doporučení včetně chvil tichých modliteb na místech určených.

Také všemu ostatnímu je nutné věnovat náležitou péči a dodržovat, co je stanoveno v liturgických knihách o úkonech, průvodech, zpěvu i chvílích potřebného tichého soustředění; udělovatel to má nejen sám zachovávat, ale vést k tomu i ostatní.²⁹⁵

Nyní k jednotlivým obřadům tak, jak jsou uvedeny v pontifikálu. V obřadu biřmování nabývá epikletického významu tichá modlitba celého shromáždění před vztažením rukou nad biřmovance po výzvě, ve které je formulována prosba, aby Bůh daroval biřmovancům plnost svého Ducha a pomazal je jím.

Biskup vstojí (kněží, kteří spolu s ním biřmují, se postaví vedle něho) a se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká: (...) A všichni se chvíli mlčky modlí.²⁹⁶

V následné modlitbě pokračuje sám biskup a kněží, kteří by s ním případně svátost udělovali, mlčí. Všichni mají vztažené ruce na biřmovance.²⁹⁷

V dekretu Pavla VI, který je předřazen obřadům svěcení biskupa, kněží a jáhnů, se stanovuje materie a forma svátosti svěcení.

Při svěcení jáhnů je materií vzkládání rukou biskupa na každého svěcence, které se koná mlčky před konsekrační modlitbou. Formou jsou slova této konsekrační modlitby, ze kterých k podstatě a platnosti svěcení patří toto: „*Prosíme, sešli na ně Ducha svatého, ať je posiluje, aby darem tvé sedmeré milosti věrně vykovávali posvátnou službu.*“²⁹⁸

Obdobně nacházíme formulaci pro svěcení kněžské a biskupské. Materií svátosti je tedy vzkládání rukou biskupa, které se koná mlčky. Jedná se o prostor pro Ducha svatého.

Proto např. při svěcení kněží se v rubrice dočteme:

Biskup vloží ruce na hlavu jednotlivých kandidátů, nic přitom neříká. Také všichni přítomní kněží kladou kandidátům ruce na hlavu, nic přitom neříkají. Při tomto úkonu mají na sobě štólu.²⁹⁹

Tento okamžik mají i věřící prožít v usebrané modlitbě za svěcence.

---

²⁹³ VP 58, tamtéž, s. 32.

²⁹⁴ VP 61, tamtéž, s. 33.

²⁹⁵ VP 64, tamtéž, s. 35.

²⁹⁶ R 24, tamtéž, s. 66.

²⁹⁷ Srov. R 25, tamtéž, s. 66–67.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 99.

²⁹⁹ R 130, tamtéž, s. 173.

Ať se věřící při vzkládání rukou mlčky modlí. Konsekrační modlitby ať se účastní pozorným nasloucháním a závěrečnou aklamací ji potvrdí a uzavřou.³⁰⁰

Podobně jako u koncelebraci nesmí ostatní koncelebranti přehlušovat hlavního celebranta, ani u biskupského svěcení nemají ostatní přítomní biskupové mluvit hlasitěji než hlavní světitel a připojují se tedy polohlasně.³⁰¹

Slaví-li se společné svěcení jáhnů a kněží, opakuje se prosebná modlitba za kandidáty kněžství po ukončení obřadu svěcení jáhnů, která jinak uvozuje litanie. Samotné litanie se samozřejmě neopakují.

Potom všichni vstanou. Přijdou kandidáti kněžského svěcení. Biskup odloží mitru a se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká výzvu k modlitbě: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.³⁰²

Dodejme, že svěcenci mají před svěcením absolvovat exercicie. „Kandidáti svěcení se připraví modlitbou v mlčení účastí na alespoň pětidenních duchovních cvičeních.“³⁰³

V obřadu ustanovení lektorů a akolytů po homilii následuje výzva k modlitbě za povolané služebníky, chvíle tiché modlitby a žehnací modlitba.

Po homilii všichni vstanou. Kandidáti si kleknou. Biskup odloží mitru a berlu, a se sepjatýma rukama vyzve přítomné k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí.³⁰⁴

Při obřadu kladení základního kamene kostela má biskup na výběr, zda při ukládání kostela tento úkon dělá mlčky nebo jej doprovodí slovy z pontifikálu.³⁰⁵

V rubrikách k obřadu zasvěcení kostela a oltáře čteme o tiché modlitbě shromáždění před žehnací modlitbou nad vodou, kterou bude lid, kostel a oltář pokropen:

Po skončení vstupního obřadu požehná biskup vodu a pokropí lid na znamení pokání a jako připomínku křtu, a na znamení očisty pokropí také stěny kostela i nový oltář. Přísluhující přinese nádobku s vodou a biskup vstoje u sedadla vyzve všechny těmito anebo podobnými slovy: (...) A všichni se chvíli potichu modlí. Potom biskup se sepjatýma rukama pokračuje.³⁰⁶

V rámci tohoto obřadu se také inauguruje místo pro uchovávání eucharistie, způsobem popsaným již v obřadech žehnání nového svatostánku, tedy chvíli tiché adorace v daném místě.³⁰⁷

Žehnací modlitbu oltáře předchází výzva a tichá modlitba věřících. „Po skončení zpěvu biskup odloží mitru a osloví lid těmito nebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli

---

³⁰⁰ VP 7, tamtéž, s. 102.

³⁰¹ Srov. ÚP 25, tamtéž, s. 108.

³⁰² R 282, tamtéž, s. 283.

³⁰³ ÚP 107, tamtéž, s. 159.

³⁰⁴ R 6, tamtéž, s. 452.

³⁰⁵ Srov. R 28, tamtéž, s. 489.

³⁰⁶ R 48, tamtéž, s. 515.

³⁰⁷ Srov. R 81, tamtéž, s. 540.

potichu modlí.³⁰⁸ Obdobné chvíle tiché modlitby spolu s následnou žehnací modlitbou nalezneme v obřadech žehnání kalicha a patény.

Při obřadech žehnání olejů a posvěcení křížma po modlitbě po přijímání následuje nejprve žehnání oleje katechumenů a po něm posvěcení křížma. Při tomto svěcení po výzvě k modlitbě biskup sám říká konsekrační modlitbu, před jejímž jádrem jsou shromáždění kněží instruováni rubrikou: „Všichni koncelebranti vztáhnou pravou ruku na křížmo a drží ji takto až do konce této modlitby, a nic přitom neříkají.“³⁰⁹

Posledním tichým úkonem, který bych z pontifikálu zmínil, je obřad korunovace, při kterém vlastní korunovací obrazu nebo sochy koná biskup mlčky.

Po modlitbě biskup pokropí svěcenou vodou korunu (koruny) a beze slov ozdoby obraz (sochu) Panny Marie. Jedná-li se však o obraz nebo sochu Panny Marie s Ježíškem, ozdoby korunou napřed Syna a teprve potom obraz Matky, jak je uvedeno v úvodu (č. 2).³¹⁰

2.4. Liturgie hodin

Denní modlitba církve je v českém aktuálním vydání z roku 2005 členěna na čtyři díly, 1. díl pro dobu adventní a vánoční, 2. díl pro dobu postní a velikonoční, 3. díl pro liturgické mezidobí do 17. týdne včetně a 4. díl pro zbývající část liturgického mezidobí. Poslední vydání jednodílného laického breviáře je z roku 2007. K denní modlitbě církve náleží také dva hymnáře, hymny a básnické modlitby z roku 1993 a hymny z denní modlitby církve s notovým zápisem v reprintu z roku 2008. Hymny a básnické modlitby jsou však již obsahem čtyřdílné denní modlitby církve v příloze. Pozornost při analýze věnuji výhradně prvnímu dílu, který obsahuje všeobecné pokyny.

Zmínku o tichu nalezneme prvně v apoštolské konstituci Pavla VI. z roku 1970, otištěné v prvním dílu denní modlitby církve na samém začátku. Papež v ní hovoří o liturgické reformě, díky níž

je postaráno o značně větší střídání textů, poskytuje se řada pomůcek k rozjímání žalmů, totiž nadpisy, antifony a modlitby po žalmech, a nabízí se příležitost pro vhodné chvíle ticha.³¹¹

Místa, kde je vhodné nebo možné zachovat chvíli ticha popíši výhradně na základě Všeobecných pokynů, v rubrikách jako takových očekávám zmínku o tichu pouze v úkonu kajícího³¹², který je shodný se mší svatou, v rámci zpytování svědomí. Ostatně k zpytování svědomí se vyslovují i VP „[p]ři společném slavení se může

---

³⁰⁸ R 21, tamtéž, s. 612.

³⁰⁹ R 25, tamtéž, s. 652.

³¹⁰ R 39, tamtéž, s. 683.

³¹¹ B 3, *Denní modlitba církve I: Doba adventní a vánoční*. 2., upr. a dopl. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 10.

³¹² Srov. např. tamtéž, s. 1448.

vykonat buď potichu, nebo v kajícím úkonu podle Římského misálu.“³¹³ V ranních chválách a nešporách po čtení nebo po případné homilii je možné jako ve mši svaté nechat prostor ticha pro rozjímání slyšeného Božího slova.³¹⁴ To opakují i rubriky Uspořádání denní modlitby církve.³¹⁵

Nyní uvádím pokyn ke způsobu recitace žalmů:

Při delších žalmech je v žaltáři provedeno takové rozdělení, které dělí žalmy tak, že nastiňují trojitou strukturu jednotlivých částí denní modlitby církve, přičemž se důsledně přihlíží ke skutečnému smyslu jednotlivých žalmů. Toto rozdělení se má dodržet, zvláště při slavení v chóru latinským jazykem. Na konci každého oddílu se přidává Sláva Otci.

Je však dovoleno buď podržet tento tradiční způsob, nebo mezi oddělené části téhož žalmu vkládat chvíli ticha, nebo celý žalm přednášet bez přerušení s jeho (první) antifonou.³¹⁶

Tato instrukce se tedy týká situací, kdy je jeden žalm rozdělen do tří úseků, které na sebe navazují. Nicméně pravidlo o tichu po žalmech zobecňuje jiný bod VP. Chvíli ticha podle něj je možné zařazovat za každý žalm po antifoně a po každém čtení před nebo až po zpěvu po čtení. Ticho může být přínosem pro zvnitřnění slova Božího v srdcích modlících se, ale může se stát i překážkou v plynulosti modlitby a břemenem, které spíše uškodí.

Aby se dosáhlo plné ozvěny Ducha svatého v srdcích a aby byla osobní modlitba těsněji spojena s Božím slovem a veřejným hlasem církve, je vhodné a moudré vsunout chvíli ticha, a to – jak to bylo zvykem našich předků – za jednotlivými žalmy po zopakování antifony, zvláště tehdy, jestliže se po chvíli mlčení přidává žalmová modlitba; nebo po krátkých či delších čteních buď před responsoriem, nebo po něm.

Je však nutné se vystříhat toho, aby se zavádělo takové ticho, které by narušovalo strukturu officia nebo by bylo pro účastníky obtížné a nudné.³¹⁷

Všeobecné pokyny hovoří o možnosti shrnout obsah žalmů pomocí žalmové modlitby, bohužel tyto modlitby, resp. přídatný svazek nebyl vydán ani v latinském znění. Tuto formu modlitby si musíme tedy odepřít.

Modlitby po žalmech, které mají pomáhat recitujícím při výkladu, zvláště křesťanském, jsou pro jednotlivé žalmy uváděny v přídatném svazku ke knize Denní modlitba církve a může jich být podle návodu staré tradice použito tak, aby po skončení žalmu a po nějaké době mlčení modlitba shrnula a vyjádřila city těch, kdo žalmy zpívali.³¹⁸

I pro přednes proseb v ranních chválách a nešporách se může uplatnit pravidlo, že na jednotlivé prosby shromáždění odpovídá usebranou tichou modlitbou.

---

³¹³ VP 86, tamtéž, s. 45.

³¹⁴ Srov. VP 48, tamtéž, s. 37.

³¹⁵ Srov. tamtéž, 2005, s. 593, 599, 601.

³¹⁶ VP 124, tamtéž, s. 55.

³¹⁷ VP 202, tamtéž, s. 70.

³¹⁸ VP 112, tamtéž, s. 53.

Proto se může užít různých způsobů, totiž že kněz nebo příslušující vysloví obě části a shromáždění říká stejnou odpověď či zachová chvíli ticha, anebo kněz nebo příslušující řekne jen první část a shromáždění druhou.³¹⁹

Denní modlitba církve je modlitbou rozjímavou, především nad texty Písma, proto se zdůrazňuje vazba ticha na možnost rozjímat Boží slovo. Při společné modlitbě je třeba brát ohled na všechny účastníky, pokud se modlí někdo sám, může se u částí textů, které ho v daný moment zasáhnou, zastavit a v tichu nad nimi rozjímat.

Jestliže se modlí jednotlivec, je větší možnost udělat chvíli ticha při rozjímání o některém textu, aby to přispělo k větší duchovní vroucnosti, a oficium kvůli tomu neztrácí povahu veřejné modlitby.³²⁰

Ticho provází denní modlitbu církve v jejich historických podobách od takřka samého formování. Např. Jan Klimak poučuje již v 7. stolení: „Tvůj duch by měl být zaujat rozjímáním nad pronášenými slovy a při čekání na další verš by se měl zaobírat nějakou modlitbou.“³²¹

Závěrem uvádím několik namátkově vybraných míst pro demonstraci způsobu, jak o tichu hovoří vlastní texty hymnů, proseb, apod. Např. v hymnu modlitby se čtením ze dne 11. července – svátku sv. Benedikta je poeticky vyjádřena souvislost vnitřního ticha a schopnosti zaslechnout jasněji Boží vůli: „V lůně ticha domov hledal, aby Boží vůli slyšel, v modlitbě a pilné práci základ všeho řádu našel.“³²² Nebo v hymnu ranních chval doby postní do soboty po 5. neděli postní: „Dej, ať setrvám v čistotě, v tichosti, střídém životě, v pokoře, v lásce, svornosti, v naději, trpělivosti; ať veden vírou bezpečně dosáhnou radosti věčné.“³²³ A konečně třeba v hymnech k volnému výběru pro modlitbu před spaním: „Přichází noc, aby nás přijala, ticho je plné tebe, můžeme usnout v pokoji a radosti.“³²⁴ V prosbách již zmiňované oslovení Krista: „Ježíši tichý a pokorný srdcem, dej nám milosrdné srdce, dobrotu a pokoru, abychom tě následovali v tvé trpělivosti a lásce ke všem lidem.“³²⁵

---

³¹⁹ VP 193, tamtéž, s. 69.

³²⁰ VP 203, tamtéž, s. 71.

³²¹ JAN. *Nebeský žebřík*, s. 159.

³²² *Denní modlitba církve III: liturgické mezidobí: 1.–17. týden*. 2., dopl. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 1477.

³²³ *Denní modlitba církve II: doba postní a velikonoční*. 2., upr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 35.

³²⁴ *Denní modlitba církve I*, s. 1478.

³²⁵ *Denní modlitba církve II*, s. 229.

3. Typologie ticha v liturgii

Poté co jsem z analýzy provedené v druhé kapitole obdržel ucelenou množinu dat, která identifikují všechna místa, ve kterých současná římská liturgie počítá s tichem a mlčením v nejširším slova významu, provedu v této stručnější kapitole syntézu, která bude spočívat v zavedení vlastní typologie ticha.

Nejprve uvádím dělení R. Sarky z jeho studie *Liturgie a ticho* publikované v *Teologických textech*. Sarka prohlašuje, že ticho není pouhou absencí slov a gest, ale plní funkci vlastní liturgické akce. A jako druhy – v jeho terminologii barvy – ticha rozlišuje: ticho pohroužení (kajícnost, na začátku slavení, při formulování vlastních úmyslů na závěr přímluv), t. apropriační (při naslouchání prezidiálními modlitbám předsedajícího a zvnitřňování se s jejich obsahem), t. meditační (především v rámci recepcí Božího slova v různých podobách) a t. adorační (po přijímání, adorace eucharistie, adorace kříže).

Na základě vlastní analýzy jsem rozlišil o stupeň jemnější typologii, kterou uvádím pro každé místo v příloze a zde popisuji jednotlivé kategorie. Také určuji, zda daný typ plní roli liturgického ticha ve vlastním (užším) slova smyslu nebo jde o rozšíření sémantiky pojmu.

1. Ticho adorační – Při setkání člověka jakožto tvora tváří v tvář svému Pánu jakožto Stvořiteli, Vykupiteli a Posvětiteli nutně dojdou člověku slova a jeho pokorný postoj před Bohem nejlépe vyjádří hluboké vnější i vnitřní mlčení. Vztahuje se ke dvěma situacím, k eucharistické adoraci včetně eucharistického požehnání a k adoraci kříže během liturgie Velkého pátku. Od uctění kříže během velkopátečních obřadů do vigilie projevujeme kříži totiž stejný stupeň úcty jako eucharistii. Eucharistickou adoraci, byť krátkou, nalezneme také v rámci obřadů donášení eucharistie nemocným a umírajícím nebo při žehnání nového svatostánku. Domnívám se, že jde o vlastní liturgické ticho. „Klanět se třikrát svatému Bohu a svrchovaně láskyhodnému Bohu nás naplňuje pokorou a dodává jistotu našim prosbám.“³²⁶

Do této kategorie řadím i implicitně určený okamžik ticha při ostenzi proměněných darů, ačkoliv rubriky nikde toto ticho nezmiňují. Při eucharistické adoraci je ticho jen jednou z možných forem, pro maximální duchovní užitek věřících se kombinují různé formy adorace. Adorační ticho má také velmi blízký vztah k děkovnému tichu, ale přesto bych tyto dva typy od sebe odděloval, protože zatímco při adoraci hledíme na

---

³²⁶ KKC 2628.

Boha, v situaci díkyčinění (pokud jsem přijímal) mám Boha po dobu trvání eucharistických způsobů ve své duši svátostně, reálně.

2. Ticho děkovné – Jak jsem již naznačil, tento typ ticha definuji jako ticho po přijímání. V tichém díkyčinění se klaníme Bohu, kterého jsme přijali, vnitřní usebraností se snažíme Pánu naslouchat a tento stav je podobný dvěma zamilovaným, kteří si rozumí již beze slov. Neznamená to však, že zastavujeme myšlení a jen nezúčastněně sedíme nebo klečíme. Do tohoto postoje se zapojuje celý člověk, jak tělo, duše a její schopnosti, rozum a vůle. Chvilí díkyčinění rubriky zmiňují ve dvojí podobě. Po přijímání se může společně zaspívat vhodný hymnus, žalm nebo chvalozpěv a poté následuje modlitba po přijímání, po jejíž výzvě k modlitbě však následuje právě chvíle tohoto děkovného ticha. Nebo se ticho uplatní ještě před modlitbou po přijímání, v takovém případě se ale již po výzvě k modlitbě přednese rovnou daná modlitba. Myslím si, že jde o vlastní liturgické ticho.

Rubriky nejsou jednotné v dikci, zda toto ticho je závazné nebo je na libovůli celebranta. Často jen opakují, že je vhodné toto ticho zachovat, ale minimálně v mešním řádu se s tímto tichem počítá závazně. Děkovné ticho obsahují i obřady podávání svatého přijímání nemocným, viatika nebo svatební obřady mimo mši svatou.

3. Dialogické ticho – Tento typ ticha není vlastním liturgickým tichem, protože v daný moment žádné ticho nebývá (ani u aktérů, většinou ani v okolním prostředí). Uvádím jej pro kompletnost typologie všech zmínek v liturgických knihách, což implikuje, že charakterem jde spíše o pomocnou kategorii.

Z analýzy totiž vysvitlo, že v liturgii rozlišujeme minimálně tři mody řeči celebranta. Nejdůležitějším druhem je veřejné a hlasité přednášení textů – např. evangelia, všech předsednických částí a orací, tedy těch slov, která mají za adresáta Boha (a lidé se k těmto slovům připojují vnitřně) nebo shromážděný lid (různé výzvy). Druhý typ řeči v liturgii je mezi dvěma účastníky, typicky dialog celebranta s jáhnem při udílení požehnání před četbou evangelia. V tomto případě není na místě říkat daná slova nahlas, aby je slyšelo celé shromáždění, rubriky ostatně mluví o komunikaci potichu, protože tento typ mluvení je funkční a slouží pro řízení liturgického děje mezi těmito dvěma účastníky liturgie. Posledním typem jsou tiché modlitby celebranta v různých částech bohoslužby, k těm se vyjádřím níže.

4. Ticho disponující – Tato kategorie je vnitřně různorodá, ale jeví se mi, že mlčení v tyto momenty disponuje (nebo alespoň k tomu poskytuje prostor) aktéry k tomu, co bude v liturgickém dění následovat, a považují toto ticho za liturgii vlastní.

Zmínil jsem, že třetím módem řeči celebranta jsou tiché modlitby. A ty svojí funkcí patří právě sem. Děním je na dvě skupiny, modlitby, které pronáší pouze svým jménem a které pronáší před důležitými momenty v liturgii a které slouží jeho vlastní zbožnosti a lepšímu provedení následujícího úkonu, a modlitby jménem celého shromážděného lidu. Do první skupiny náleží např. modlitba před zvěstováním evangelia *Očist' mi srdce i ústa, Bože...*, modlitba při mytí rukou *Smyj ze mě, Bože, mou nepravost a očist' mě od hříchu*, modlitba při vpuštění částičky hostie do kalicha *Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého...* nebo před jeho vlastním přijímáním *Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému*.

Tyto soukromé tiché modlitby kněze se do mše dostávají ve středověku přibližně od přelomu osmého a devátého století, které se rodí většinou z potřeby doprovázet každý obřad modlitbou. Smyslem těchto modliteb je pomoci knězi v soustředění se na daný obřad nebo úkon, bránit monotónnosti a rutině, připomenout mu jeho pravý smysl a význam. Někdy mohly tyto modlitby smysluplně naplňovat čas celebranta během doby, kdy se zpíval nějaký zpěv. Obvyklé byly tiché modlitby při průvodu do presbytáře, pozdravu oltáře, políbení knihy evangelií apod.³²⁷ Rubriky vyžadují jejich tiché pronášení. Pokud je někdo říká nahlas nebo polohlasně, zamlžuje lidu správnou podobu liturgie v tom smyslu, že ten začne vyslovované chápat jako očekávatelnou součást liturgie vždy a podle absence těchto slov možná hodnotit jako nedbalé či bezbožné kněze, kteří odříkávají tyto modlitby potichu. Domnívám se, že hlasitá recitace může překrýt i vlastní děj toho, co se má dít především v nitru celebranta i věřících.

Do druhé skupiny řadím všechny modlitby, které sice kněz pronáší potichu, ale jménem lidu. Příkladem je modlitba po evangeliu *Radostná Boží zvěst...*, při míšení vody do vína *Jako se tato voda spojuje s vínem...*, nebo při čištění nádob po přijímání *Přijetí svátosti tvého těla a krve...* Zařadil jsem do této kategorie i ticho sloužící k obnově manželského slibu v obřadu žehnání manželům při výročí sňatku. Manželé obnovují slib v duchu a toto ticho je jim poskytnuto k tomuto účelu a aby obnovili svoji disponibilitu pro přijetí Božího požehnání pro jejich manželskou smlouvu.

V pontifikálu v úvodních pokynech nalezneme výzvu k disponujícímu tichu před každým slavením jakékoliv svátosti. Výzva je určena jak lidu, tak speciálně

---

³²⁷ Srov. TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*, s. 25.

celebrantům, aby se vždy věnovali tiché modlitbě pro uvědomění si skutečnosti toho, co budou vykonávat.

5. Dobrořečící ticho – V tomto typu jde o dvě specifické žehnací modlitby nad dary *Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa...*, které celebrant často přednáší potichu, pokud se nezpívá. Jinak zaznívají nahlas. Adresovány jsou Bohu, kterého oslavují a děkují mu za dary, které jsme přijali, přinášíme mu je zpět, aby je svou mocí proměnil. Tento moment v liturgii můžeme nahlížet ze dvou pohledů – pohledem, zda se tato modlitba přednáší nahlas nebo potichu, a pohledem, co dělají v tento moment věřící. Obecným zvykem je zpěv k přípravě darů, ale jde i o vhodný okamžik pozorného mlčení a vlastní přípravy jakožto daru Bohu. Věřící v dnešní době většinou nepřinášejí ani chléb, ani víno (průvod s dary je jen symbolický), někdy kladou před oltář peněžitý dar, ale při každé eucharistii by měl člověk přinášet Bohu především sám sebe za dar a klást na oltář sám sebe spolu s dary. A to se domnívám při zpěvu písně nenastane snadno, proto na tomto místě je velmi vhodné zachovat v pravém slova smyslu posvátné mlčení, ve kterém věřící mají možnost sebedarování a sebeobětování Bohu.³²⁸ Pakliže nahlédneme na tento moment liturgie z tohoto pohledu, jde o vlastní liturgické ticho.

6. Ticho epikletické – I tato kategorie má v sobě několik podtypů, řadím sem všechny tiché úkony, které ve větší míře než ostatní, předpokládají činnost Ducha svatého, ostatně působení Ducha často předtím i explicitně vyprošujeme. Epikletické ticho zahrnuje tiché gesto vzkládání rukou při mnoha obřadech, mazání křížem a vzkládání rukou při svátosti svěcení všech stupňů. Lze konstatovat, že se jedná o liturgické ticho v pravém slova smyslu. Gestem vzkládání rukou vyjadřujeme v liturgii udílení Ducha svatého zvláště v obřadu bířmování a při svěcení. Také při exorcismech v rámci obřadů uvádění do křesťanského života však toto nesvátné gesto symbolizuje Boží pomoc na cestě k plnému začlenění do církve. Rovněž při vzkládání rukou na nemocného a při žehnání je gesto nositelem nesakramentálního významu vlastnění, přijetí Bohem.³²⁹

V liturgii svátosti svěcení se asi nejvíce projevuje ticho s významem prostoru Ducha svatého právě v gestu vzkládání rukou. V tento moment se uskutečňuje podstatná změna na vybraném služebníku spolu se slovy konsekrační modlitby. Toto gesto tichého vkládání rukou dokládá již Hippolytova Apoštolská tradice. V tiché modlitbě se sjednocuje i přítomný lid a vyprošuje příchod Ducha svatého. V souvislosti se svátostí

³²⁸ Srov. Příprava darů. In BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 404–406.

³²⁹ Srov. Ruka. In BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, s. 434.

svěcení je nutno zmínit i předcházející – z pohledu svěcence tichou – prostraci, při které sice znějí litanie ke všem svatým, ale svěcenec svým padnutím a tichým spočinutím tváří tvář k zemi vyjadřuje zřeknutí se sebe sama a prosí o příchod a naplnění Duchem svatým. Lze tedy konstatovat spolu s V. Violou, že „kněžská služba se rodí v rámci ticha, které – protože je symbolem Ducha svatého – pro ni vytváří odpovídající životní prostředí.“³³⁰

Mazání křížmem v rámci obřadů svěcení je vysvětlujícím ritem, který symbolizuje nastalé vybavení mocí Ducha svatého. Pomazání při křtu se koná v tichosti a je nositelem tradice dávné jednoty iniciačních svátostí, zde návaznosti na svátost biřmování.

7. Ticho kající – Toto vlastní liturgické ticho člením na dvě skupiny, a sice prostého úkonu kajícího obsaženého napříč liturgií různých obřadů a ticha při kajících pobožnostech, kde plní roli prostoru pro zpytování svědomí a vzbuzení lítosti před samotným slavením liturgie smíření. Druhý podtyp nalezneme také v rámci kompletáře jako doporučený strukturální prvek modlitby. Různé obřady zachycují úkon kajícího ve stejné podobě, jak jej předkládá mešní řád.

Zvláště v neděli je dána možnost nahradit úkon kajícího kropením lidu svěcenou vodou na připomínku křtu. I z toho můžeme vyvozovat, že v tichu úkonu kajícího nejde o zpytování hříchů, ale o pravdivé předstoupení před Pána, uznání svého hříšného stavu a svých zpronevěr vůči křesťanským závazkům. Teprve kající postoj otevírá Pánovo srdce milosrdenství. Tento typ ticha je blízkým příbuzným disponujícího ticha.

Při skrutiniích si čekatel křtu kleká na znamení své kajícího a ostatní se za něj přimlouvají svými osobními modlitbami. V tento moment liturgie se mísí ticho kajícího s přimlůvčným, které je specifikováno níže.

8. Ticho kolekční – Dovolil jsem si zavést tento název typu ticha, protože hlavním reprezentantem je ticho po výzvě k modlitbě v rámci kolekty (lat. *collecta* od *colligere* – shromáždit), tedy vstupní modlitby. Příkladně se teze, že kolekta se takto nazývá pro shromáždění úmyslů věřících, které sami přinášejí do slavení dané liturgie, i když podle jiných je název odvozen od shromáždění lidu, neboť vstupní pozdrav tvořil spolu s kolektou v nejstarších podobách liturgie její zahájení.³³¹ Toto ticho lze směle označit za vlastní liturgické ticho. Obecně většina modliteb v liturgii začíná nějakou výzvou,

³³⁰ VIOLA, Vittorio. *Zde jsem: liturgie svěcení a kněžská spiritualita*. Praha: Krystal OP, 2013, s. 30.

³³¹ Srov. TICHÝ, Radek. *Oremus: komentáře ke vstupním modlitbám mešní liturgie*. Praha: Krystal OP, 2016, s. 6.

kteřá má vzbudit pozornost, připravit k modlitbě a někdy i ohlásit úmysl tichých modliteb shromáždění, které následují a které jsou završeny kněžskou modlitbou.³³² Lze předpokládat, že čím starší je původ modlitby, tím zřetelnější a delší je i výzva k ní. Dokládají to např. Velkopáteční přímluvy nebo úvody před konsekrační modlitbou.³³³

Charakteristickou strukturu římských orací tvoří totiž výzva k modlitbě, chvíle ticha, chvála, prosba a doxologie se závěrečným amen. Chvíle ticha tedy není samoúčelná, ale je spojením věřících v modlitbě, která shromáždění také sjednocuje. Dříve bylo zvykem v tento moment na výzvu jáhna pokleknout po dobu této tiché modlitby. Velkopáteční přímluvy si tuto možnost uchovaly do dnešní doby.³³⁴ Toto ticho je také opět prostorem pro Ducha svatého, „aby on roznítil srdce přítomných k modlitbě, aby je v modlitbě vyučil, aby se v nich modlil vzdechy, které nelze vyjádřit.“³³⁵ Důležitý prvek pro odlišení od jiného typu ticha spatřuji v tom, že v případě kolekty není ohlášena intence, za co se shromáždění v tichosti v následující chvíli modlí. Je věcí jednotlivce, oč chce v dané liturgii prosit.

Mimo kolekty toto kolekční ticho také často identifikuji v rámci žehnacích obřadů před vlastní žehnací modlitbou (kdy opět z předchozí liturgie není jasně zřetelný úmysl následující tiché modlitby) a v rámci velikonoční vigilie po každém čtení. Tyto případy ale hraničí s dalšími typy ticha – s přímluvným, popř. disponujícím (žehnací obřady) a meditačním (při velikonoční vigilii v rámci rozšířené bohoslužby slova).

Zřejmě tento typ ticha před žehnacími modlitbami vnímám jako nejméně srozumitelný pro věřící v situaci, kdy mu nepředchází výzva modleme se bratři a sestry na tento konkrétní účel. Nejčastěji v takový moment rubrika praví: „Pokud se nekonaly prosby, žehnající nejprve řekne: Modleme se. Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.“³³⁶ Tento příklad je vzat z žehnání pokrmů, nápojů nebo jiných věcí v určitý den liturgického roku. Implicitně jde v tento moment samozřejmě o sjednocování shromáždění v úmyslu vyprošovat Boží milost pro konkrétní lidi, kteří budou mít užitek z těchto pokrmů, nápojů. Ale ani toto předcházející rubrika neuvádí oproti jiným příkladům, které řadím do kategorie přímluvného ticha s úmyslem o vyprošení Boží pomoci a které zmiňuji níže.

---

³³² Srov. TICHÝ, Radek. *Exsultet: historie a liturgie velikonočního chvalo zpěvu*. Vydání první. Praha: Krystal OP, s.r.o., 2018, s. 34.

³³³ Srov. TICHÝ, Radek. *Oremus*, s. 17.

³³⁴ Srov. tamtéž, s. 18.

³³⁵ TICHÝ, Radek. *Oremus*, s. 19.

³³⁶ Např. R 1145, *Obřady žehnání*, s. 490.

9. Ticho meditační – Do tohoto typu ticha řadím všechny okamžiky liturgie, které slouží pro tichou recepci Božího slova, pro jeho zvnitřňování, uvádění do souřadnic svého jedinečného života, stavu a situace. Člověk se hrouží nejprve do sebe, živí se vyslechnutým Božím slovem, vstupuje do vnitřního dialogu se slovem, skrze něj se Slovem, aby pak společně s ostatními na Boží slovo reagoval – chvalozpěvem, žalmem, vyznáním víry, modlitbou věřících (přímluvami), obětováním sebe sama, apod. Liturgická reforma vyzdvihla důležitost celku bohoslužby slova, byť mnozí zdůrazňují vyšší hodnotu a potřebu bohoslužby oběti oproti bohoslužbě slova.³³⁷ Tuto problematiku ponechme stranou, ale aby bohoslužba slova mohla dobře připravovat a osvětlovat následující liturgické dění, tichý prostor pro recepci slyšeného slova se mi jeví jako podstatný prvek liturgie a nutný předěl. Proto považuji i tento typ za vlastní liturgické ticho. Chvilé mlčení v rámci bohoslužby slova vymezují VP k misálu následovně: „Tyto chvíle mlčení se mohou zachovávat např. před začátkem bohoslužby slova, po prvním a druhém čtení a po homilii.“³³⁸ Tento typ ticha se v našich poměrech objevuje většinou pouze po homilii a člověk může pociťovat jistou časovou a mentální vzdálenost od vyslechnutého Božího slova, zvláště v situaci, pokud celebrant homilii tematizoval jinak než na vyslechnuté lekce. Proto se domnívám, že jde o nejvíce zanedbávané ticho, na nějž jindy než po homilii lidé nejsou zvyklí, a při případném pokusu celebranta vložit prostor ticha po vstupní modlitbě nebo mezi lekcemi hrozí asi také největší riziko nepochopení významu ze strany např. náhodných účastníků bohoslužby, kteří by je asi považovali za prázdný prostor, kde se nic neděje. V otázce, zda mlčení může zcela nahradit mezizpěv, si rubriky a pokyny protirečí, z některých vyplývá, že žalm je nedílnou součástí bohoslužby slova³³⁹, jiné náhradu připouští zvláště v obřadech mimo mši svatou³⁴⁰.

Ani direktář pro mše s dětmi toto ticho nevyklučuje, ba naopak. Znovu bych zdůraznil velikonoční vigilií a její rozšířenou bohoslužbu slova, kde ticho může napomoci i větší soustředěnosti mezi větším počtem lekcí. Obecně pokyny misálu a lekcionáře žádají, aby bohoslužba slova byla slavena beze spěchu a vedla k rozjímání. Speciálními chvílemi jsou tiché modlitby vkleče uprostřed pašijí, významově se zde setkává zřejmě kající, meditační i děkovný typ ticha, dle dispozic účastníků liturgie. Přerušování přednesu

---

³³⁷ Srov. např. GUITTON, Jean. *Mlčení o podstatném*. Brno: Petrov, 1992, s. 18–20.

³³⁸ VP 56, *Český misál*.

³³⁹ Srov. např. VP 36, *tamtéž*.

³⁴⁰ Srov. např. VP 21, *Obřady žehnání*; VP 29, *Svaté přijímání a úcta*.

lekce evangelia se koná také v kající pobožnosti podle příkladu sv. Petra, kde Kristus předpovídá Petrovi jeho zapření – zde se dle mého názoru mísí ticho meditační a kající.

Významným reprezentantem meditačního ticha se stává jeho užití v denní modlitbě církve po žalmech, čteních, responsoriu, případně po promluvě. A ticho není doporučováno jen při společném slavení, naopak při modlitbě jednotlivce se tento prostor pro rozjímání nabízí a doporučuje v daleko větší míře³⁴¹.

10. Obecné ticho – tuto kategorii zavádím z ryze praktických důvodů pro zařazení různých vyjádření o tichu ve všeobecných úvodech, na tyto citace odkazuji do tabulky v příloze. Jen poznamenám upřesnění k jediné na první pohled „záporné“ zmínce o „tichu“ ve všeobecných pokynech k pontifikálu, kde se praví, že věřící se mají účastnit slavení bohoslužeb a svátostí vědomě, zbožně a aktivně, ne jako vnější a mlčící diváci³⁴². Z již řečeného snad dostatečně vyplývá, že v tomto bodu se nehovoří o liturgickém tichu ve smyslu vlastním, ale vyvrací se zde chápání ticha jako pouhé absence slov, jako pasivity a jako vzdáleného přihlížení liturgii.

11. Předsednické ticho – Tímto spíše technickým názvem pokrývám taková vyjádření pokynů a rubrik, ve kterých se zmiňuje, že ostatní celebranti vyjma hlavního buď mlčí a přidávají se jen gesty, typicky vztažením rukou, nebo se přidávají polohlasně, ale jen tak, aby hlas hlavního celebranta nebyl překryt. Nejde tedy o vlastní liturgické ticho. Spadají sem situace jako koncelebrace (polohlasná recitace společných částí kánonu), svěcení biskupa (polohlasná recitace textu ostatními světiteli), biřmování více kněžími (kteří jen mlčky vztahují ruce nad biřmovance), přijímání do katechumenátu více kněžími (kteří označují křížem další katechumeny). Také jsem do této kategorie zahrnul citace IGMR, které popisují předsednické části modliteb, při kterých ostatní věřící mlčí a vnitřně se s celebrantem sjednocují.

Smyslem a významem těchto rubrik a tohoto ticha je především připomínat, že jako Kristus je jeden a jediný prostředník mezi Bohem a lidmi, tak také hlavní celebrant je jedním a v právě shromážděném společenství jediným prostředníkem mezi Bohem a v shromáždění zastává roli obětníka, která je mu svěřena z moci svátostného svěcení a svěřeného úřadu. I z tohoto důvodu je třeba zapovězena koncelebrace při mších pro děti, aby jim tyto role nebyly rozmazávány.

12. Ticho přímluvné – V liturgii, zvláště v žehnacích obřadech, nalezneme četné situace, kdy celebrant prosí shromáždění, aby se v následující tiché chvíli modlilo na

---

³⁴¹ Srov. VP 203, *Denní modlitba církve I.*

³⁴² Srov. VP 61, *Římský pontifikál.*

nějaký konkrétní úmysl, např. za přítomné kandidáty, seminaristy, svěcence, nemocného, biřmovance, pokřtěné dítě při přijetí do společenství církve, misionáře,... Tento typ ticha řadím do této kategorie, která patří mezi vlastní liturgické ticho. Explicitní ohlášení úmyslu modlitby odlišuje toto ticho od jiných typů, např. kolektivního. Pokud nelze v rámci žehnacích obřadů vyprošovat požehnání přímo pro konkrétní uživatele, tak rubriky popisují obecný úmysl za Boží pomoc pro přítomné.

Speciálním případem je tichá zmínka v římském kánonu za živé a za mrtvé. Tato liturgická forma se užívá také před požehnáním manželům v rámci svatebního obřadu, při posledním rozloučení, při řeholních slibech, při kajících pobožnostech, před požehnáním vody. A jak název typu napovídá, mezi hlavní užití patří také jedna z variant modlitby věřících, kdy je možné nahradit společnou invokaci právě tichou modlitbou na daný úmysl, podobně jako je tomu u přímluv Velkého pátku. Nejstarší podoba přímluv vypadala právě takto, že jáhen ohlásil úmysl a shromáždění se na tento úmysl potichu modlilo. Takto je možné se modlit i prosby v denní modlitbě církve.

Přimlouvav se za někoho je projevem věrnosti Kristu, který se u Otce věrně přimlouvá za všechny lidi, je to výraz jednoty společenství věřících, který je v církvi přítomen od apoštolských dob.³⁴³

13. Speciální ticho – Tento typ je podobně jako obecné ticho pouhou technickou kategorií, ve které sdružuji zmínky o tichu s liturgickým tichem nesouvisejícím. Z této různorodé množiny vyjmenuji několik příkladů: svátostné mlčení v rámci zpovědního tajemství, umlknutí zvonů v době velikonočního tridua, mlčení nekatolického rodiče při křtu, neboť dotyčný by při odpovědích na položené otázky nemluvil pravdu nebo ze svého vnitřního přesvědčení, silentium během exercicií před jáhenským a kněžským svěcením, doporučení čekatelům na křest o prožití bezprostřední přípravy na Bílou sobotu.

14. Úkonové ticho – Rubriky velmi často uvádějí prostý dodatek k nějakému liturgickému gestu nebo úkonu: „Nic přitom neříká.“ Pokud jsem nerozpoznal hlubší význam, o kterém by bylo potřeba pojednat zvlášť, tak jsem tato místa zařadil do této kategorie. Nejedná se sice o ticho liturgické, což nicméně neznamená, že jde o gesta bez obsahu nebo další symboliky a že při nich je celé shromáždění potichu.

Jako příklady uvádím tato gesta, která probíhají mlčky ze strany celebranta: sypaní soli do vody, znamení kříže nad kadidlem, kropení svěcenou vodou, označování křížem,

---

³⁴³ Srov. KKC 2634–2636.

předávání profesních odznaků v rámci obřadů řeholních slibů nebo korunovace obrazu či sochy Panny Marie.

15. Ticho velkopáteční – Velmi úzkou kategorií vlastního liturgického ticha tvoří rubriky týkající se ticha na počátku a konci liturgie Velkého pátku. Na příchod v tichosti navazuje také prostrace, která vyjadřuje zármutek a bolest církve nad událostmi, které si kráčí připomenout. Tento typ je hraniční, mohl by být podřazen pod ticho kající nebo disponující, přesto mi přišlo vhodné ponechat jej na stupni hlavní úrovně.

16. Jako poslední kategorii jsem si ponechal ticho zmíněné přímo **v liturgických textech**. V množině analyzovaných textů jsem určil pouhých 21 takových míst, a to ještě s širokým významovým spektrem. Pro úplný přehled odkazuji do přílohy, uvádím jen vybrané příklady druhů výskytu: v textech sanktorálu nacházíme ticho zmíněné u světců, v jejichž životě hrála tato hodnota významnou roli, v oracích se k Bohu obracíme s prosbou, aby nás utišil v nějaké potřebě či pokušení, v rámci posledního rozloučení se celebrant obrací na přítomné, aby v tichém zamyšlení vděčně vzpomínali na mrtvého. V přímluvách nebo oracích vyznáváme, že Ježíš je pokorného a tichého srdce a že tišil pláč zarmoucených. V rámci obřadů řeholních slibů zaznívají otázky, zda v samotě a v mlčení chce slibující prožít zbytek svého života. A zřejmě mnohem více poetických vyjádření o tichu bychom našli zvláště v hymnech denní modlitby církve, které jsem pro jejich rozsáhlost ze zpracování vyloučil. Několik vybraných příkladů jsem uvedl do tabulky v příloze.

V tabulce citací v příloze uvádím někdy v daném řádku více kategorií – jedná se o situace, kdy citace obsahuje více navzájem odlišných momentů ticha nebo kdy podle mého názoru kolísá typologie mezi jednotlivými skupinami a je pro mě obtížné jednoznačně ji určit.

Závěr

V práci jsem se zabýval problematikou významu a místa, které náleží liturgickému posvátnému mlčení. Na počátku jsem formuloval své předporozumění z oblasti komunikačních technologií, že ticho je ochranným prostředkem pro správné směřování a časování božsko-lidské komunikace tak, aby nevznikla situace, kdy mluví oba aktéři zároveň a komunikace je znehodnocena. Posléze jsem stanovil pracovní hypotézu, že ticho, ač není ústředním prvkem liturgie, není ani vyprázdňeným prostorem bez ničeho, ale že je rovnocenným prvkem vnitřní aktivní účasti věřících a slouží k recepci slov a děje v liturgii, dále že mlčení doprovází mimořádné momenty v liturgii, zvláště tam, kde působí Duch svatý.

V první kapitole jsem se za pomoci poznatků různých vědních disciplín pokusil uchopit významový horizont pojmu ticha v co největší šíři. Psychologický a antropologický náhled umožnil popsat význam ticha v těchto disciplínách a odkryl také kulturní podmíněnost fenoménu mlčení. Potvrdilo se, že ticho je podstatné pro lidskou psyché. Zmínil jsem se o výzkumu, dle něhož by ticho mohlo dokonce fyziologicky stimulovat mozek k tvorbě nových nervových spojů a tím ke zlepšení kognitivních a paměťových schopností. V lidském životě jsou chvíle ticha spojeny s nejmotivnějšími prožitky, v pozitivním i negativním slova smyslu, což potvrzuje náhled psychoanalýzy. Poté jsem zaměřil pozornost na tento fenomén v biblické teologii a podrobně dokumentoval, že Písmo hodnotí mlčení jak kladně, tak záporně, podle svého kontextu a aktéra. Jedním z ústředních textů se ukázal úryvek o zjevení Hospodina Elijášovi v tichém vánku. Doložil jsem, že kořen slova Adam v hebrejštině souvisí také s významem „jsem zticha, mlčím“, z toho vyplývá, že v tichosti jsme podobeni Božím. Ostatně ihned v dalším oddílu věnovaném spiritualitě ticha a mlčení jsem konstatoval, že si lze lůno nejsvětější Trojice představit jako tichý dialog lásky, věčné dávání se, že perichoreze v sobě obsahuje i prostor mlčení v lásce. Učitelem pokory a tichosti je Ježíš, který své učedníky vede po totožné cestě chudoby, radikálnosti a tichosti. Dokumentoval jsem, že skoro v každé asketice nebo díle světců dávnějších i takřka současných nalezneme teze o tichu, kterými tyto autority vyjadřují důležitost tohoto prvku duchovního putování. Vzorem v tichém učednictví nám může být Panna Maria. Fenomén mlčení stálo za to prozkoumat také v řeči – určil jsem funkce mlčení v komunikační situaci. Na závěr první kapitoly jsem se pokusil definovat liturgii jakožto substrát, ve kterém budu následně zkoumat fenomén ticha a mlčení. Podkapitolu

o historii a posunu ve vnímání a přítomnosti ticha v římské liturgii jsem s ohledem na povolený rozsah do práce nezařadil, ač by si alespoň krátký přehled toto téma zasloužilo.

Ve druhé, analytické, kapitole jsem provedl velmi podrobnou rešerši aktuálně platných liturgických knih ze tří pohledů – zkoumal jsem všeobecné pokyny a úvody, dále rubriky a také vlastní texty. Pro značnou obsáhlost těchto materiálů jsem neanalyzoval biblické texty a v průběhu práce jsem snížil množství analyzovaných textů v denní modlitbě církve. Zde jsem provedl analýzu pouze výběrově. Původně jsem chtěl sledovat nejen explicitní zmínky o tichu, ale také vyhledávat implicitní místa, což se však ukázalo jako problematické zejména z metodologického hlediska. Analyzoval jsem tedy misál, lekcionáře, přímluvy, rituál, pontifikál a denní modlitbu církve. Jako výsledek této analýzy jsem získal ucelenou množinu dat – citací, kde všude je ticho explicitně zmíněno. Tato analýza vyústila ve vytvoření tabulky, která je přílohou práce.

Nad touto množinou dat jsem v rámci třetí, syntetické, kapitoly provedl stručnou typologizaci a získal několik druhů ticha v pravém slova smyslu liturgických: adorační t., děkonné t., disponující t., dobrořečící t., epikletické t., kající t., kolekční t., meditační t., přímluvné t. a velkopáteční ticho. Tyto skupiny jsem popsal a uvedl příklady. Mimoto jsem si zavedl několik pomocných kategorií: dialogické t., obecné t., předsednické t., speciální t., úkonové ticho, které nevypovídají o liturgické tichu jako takovém, ale spíše popisují mnohem širší význam fenoménu ticha v liturgii. Poslední skupinou tvoří citace o tichu přímo z liturgických textů. Očekával jsem mnohem větší četnost explicitních zmínek o tichu přímo v textech. Překvapivě jsem však našel jen dvě desítky přímých citací.

Je jisté, že existují i protilidské a protibožské formy ticha. Ticho v liturgii tímto typem není a není ani pouhou absencí slov, prázdným prostorem, nýbrž vlastním úkonem, který je připočítáván k formám aktivní účasti požadované liturgickou reformou po druhém vatikánském koncilu. Jedná se o prostor Ducha svatého a význam a funkci tohoto ticha nenese ono samotné, ale kontext slov a gest, které je obklopují. Ticho není v liturgii cílem, ale cestou a prostředkem.

Seznam použitých zkratek

A	Nedělní cyklus A
B	Nedělní cyklus B, Bod
C	Nedělní cyklus C
č.	Část, číslo
ČM	Český misál
ČN	Český název
DB	De Benedictionibus
DDMCP	Directorium de Missis cum Pueris
DMC	Denní modlitba církve
EM	Eucharisticum Mysterium
IGLH	Institutio Generalis Liturgiae Horarum
IGMR	Institutio Generalis Missalis Romani
KO	Křestní obřady
L	Lekcionář
LC	Laudis Canticum
LN	Latinský název
MR	Missale Romanum
OBP	Ordo Baptismi Parvulorum
OCM	Ordo Celebrandi Matrimonium
OE	Ordo Exsequiarum
OICA	Ordo Initiationis Christianae Adultorum
OLM	Ordo Lectionem Missae
OP	Obřady pokání, Ordo Paenitentiae
OPN	Obřady pomazání nemocných
OPR	Ordo Professionis Religiosae
OŘS	Obřady řeholních slibů
OUIEPC	Ordo Unctionis Infirmorum eorumque Pastoralis Curae
P	Praenotanda
PnVSaJS	Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení
PO	Pohřební obřady
R	Rubrika

RCH	Ranní chvály
Rubr.	Rubrika
ŘP	Římský pontifikál
s.	Strana
SC	Sacrosanctum Concilium
SCCMEEM	De Sacra Communionem et de Cultu Mysterii Eucharistici extra Missam
SO	Svatební obřady
SPaUEMM	Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši
SPNaVDMP	Svaté přijímání nemocných a viatikum donášené mimořádným přísluhovatelem
srov.	Srovnej
str.	Strana
sv.	Svatý
t.	Ticho
Ú	Úvod, úvodní pokyny
UKŽ	Uvedení do křesťanského života
VP	Všeobecné pokyny
Zp.	Způsob

Označení biblických knih převzato z ekumenického vydání Bible.

Seznam literatury

Prameny

Benedikcionál. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

Biskupská konference České republiky. *Přímluvy*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993.

Český misál. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015.

Denní modlitba církve I: doba adventní a vánoční. 2., upr. a dopl. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Denní modlitba církve II: doba postní a velikonoční. 2., upr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Denní modlitba církve III: liturgické mezidobí: 1.–17. týden. 2., dopl. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Denní modlitba církve IV: liturgické mezidobí: 18.–34. týden. 2., dopl. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Dodatek k Českému misálu: obsahující texty nově přidané ve třetím vydání Římského misálu a všechny dodatky od vydání Českého misálu do současnosti. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s komisí ČBK pro liturgii, 2008.

Křestní obřady: křest malých dětí. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

Lekcionář I: nedělní lekcionář 1: roční cyklus A. 2., upr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

Lekcionář I: nedělní lekcionář 2: roční cyklus B. 2., upr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

Lekcionář I: nedělní lekcionář 3: roční cyklus C. 2., upr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

Lekcionář II: feriální lekcionář pro dobu adventní, pro dobu vánoční, pro dobu postní, pro dobu velikonoční. 3., upr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

- Lekcionář III: feriální lekcionář pro liturgické mezidobí od 1. do 17. týdne.* 3., upr. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- Lekcionář IV: feriální lekcionář pro liturgické mezidobí od 18. do 34. týdne.* 3., upr. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- Lekcionář V: lekcionář pro mše ke cti svatých a o posvěcení kostela.* 2., upr. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.
- Lekcionář VI/1: lekcionář k různým příležitostem: pro mše spojené s určitými obřady, pro mše za různé potřeby.* Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1984.
- Lekcionář VI/2: lekcionář k různým příležitostem: pro votivní mše, pro mše za zemřelé: latinské mešní texty.* Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1984.
- Obřady pokání.* Praha: Česká liturgická komise, 1982.
- Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné.* [2. vyd.] Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- Obřady řeholních slibů.* Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1971.
- Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.
- Pohřební obřady.* 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- Římský pontifikál: nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.
- Římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II.: svatební obřady.* 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- Sekretariát České liturgické komise. Uvedení do křesťanského života.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987.
- Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- Svaté přijímání nemocných a viatikum donášené mimořádným přísluhovatelem.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.

Sekundární literatura

- ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008.
- BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole sv. Benedikta: latinsky a česky*. V Praze: Čeští benediktini, 1993.
- BENEDIKT. *Verbum Domini: posynodní apoštolská exhortace o Božím slově v životě a poslání církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. (VD)
- BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 21. (12. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2016.
- BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- CAGE, John. *John Cage: 4'33" for piano (1952) (29.8.1952) [2018-07-26]*. <https://www.youtube.com/watch?v=gN2zcLBr_VM>.
- CORBON, Jean. *Liturgie pramene*. Praha: Krystal OP, 2015.
- Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995.
- DOUGLAS, J.D., N. HILLYER, Tomáš PRCHAL a Bohuslav PROCHÁZKA. *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996.
- GOFFI, Tullo a Stefano DE FIORES. *Slovník spirituality*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- GRÜN, Anselm a Josef HERMACH. *O mlčení*. 4. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.
- GUARDINI, Romano. *Ctnosti: meditace o podobách mravního života*. Praha: Triáda, 2015.
- GUARDINI, Romano. *O duchu liturgie*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993.
- GUITTON, Jean. *Mlčení o podstatném*. Brno: Petrov, 1992.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010.

- HOŠKOVÁ, Marie. *Mlčení v psychoanalýze* 29.5.2007 [2018-07-26].
 <<http://www.psychanalyza.cz/styled-85/styled-86/styled-106/index.html>>.
- JAN OD KRÍŽE. *Krátké spisy a korespondence*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
- JAN OD KRÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- JAN. *Nebeský žebřík*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015.
- Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995.
- KEMPENSKÝ, Tomáš. *De imitatione Christi: libri quatuor = O následování Krista : čtyři knihy*. Přeložil Václav UHLÍŘ. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2015.
- KIRSTE, Imke et al. Is silence golden? Effects of auditory stimuli and their absence
- LÉON-DUFOUR, Xavier, ed. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991.
- NOVOTNEY, Amy. Silence, please. *Monitor on Psychology* 2011, roč. 42, č. 7, s. 46n.
- NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2., zcela přeprac. a rozšíř. vyd. Praha: Kalich, 1956.
- on adult hippocampal neurogenesis. *Brain Structure and Function* 2015, č. 2, s. 1221–1228.
- PETERKA, Jiří. *Přednáška Počítačové sítě I, lekce 7* [2018-02-06].
 <<http://www.earchiv.cz/1226/slide.php3?l=7>>.
- PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Druhé doplněné vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1974.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie*. 2. vyd. Praha: Krystal OP, 2010.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Praha: Krystal OP, 2010.
- RONNINGSTAM, Elsa. Silence: Cultural Function and Psychological Transformation in Psychoanalysis and Psychoanalytic Psychotherapy. *The International Journal of Psychoanalysis* 2006, roč. 87, č. 5, s. 1277–1295.

- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007.
- SARAH, Robert a DIAT, Nicolas. *Síla ticha: proti diktatuře hluku*. Překlad Lucie Cekotová. Nová Ves pod Pleší: Hesperion, 2018.
- ŠTERBÁKOVÁ, Daniela. *Ticho* [online]. 2015 [cit. 2018-07-23]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/102641>. Vedoucí práce Karel Thein.
- TICHÝ, Radek. *Exsultet: historie a liturgie velikonočního chvalozpěvu*. Vydání první. Praha: Krystal OP, s.r.o., 2018.
- TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře: láska církve k Božímu slovu*. Praha: Krystal OP, 2013. Liturgie.
- TICHÝ, Radek. *Oremus: komentáře ke vstupním modlitbám mešní liturgie*. Praha: Krystal OP, 2016.
- VAŇKOVÁ, Irena. *Mlčení a řeč v komunikaci, jazyce a kultuře*. Praha: ISV, 1996.
- VIOLA, Vittorio. *Zde jsem: liturgie svěcení a kněžská spiritualita*. Praha: Krystal OP, 2013.
- WALDENFELS, Hans. *Kontextová fundamentální teologie*. Praha: Vyšehrad, 2000.
- WEINREB, Friedrich. *Znamení života: hebrejská abeceda podle židovské tradice*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994.
- ŽÁBOVSKÁ, Lenka. *Fenomén ticha v liturgickom priestore* [online]. 2012 [cit. 2018-07-21]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/105875>. Vedoucí práce Jan Kotas.

Přílohy

Příloha č. 1 – Tabulka citací z liturgických knih

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	IGMR	XXVI	32		Už sama povaha »předsednických« částí vyžaduje, aby byly pronášeny zřetelně a hlasitě a aby jim všichni pozorně naslouchali. Když je tedy kněz říká, je nevhodné modlit se něco jiného nebo zpívat. Proto také varhany a jiné hudební nástroje zmlknou.	VP – modlitby a jiné části příslušející knězi	Předsednické	
ČM	IGMR	XXVI	33		Kněz, jako předsedající, přednáší modlitby jménem církve a shromáždění obce; někdy však pouze jménem svým, aby plnil svou službu s větší pozorností a zbožností. Takové modlitby, předepsané před čtením evangelia, při přípravě darů, před přijímáním kněze a po něm, říká potichu.	VP – modlitby a jiné části příslušející knězi – přípravné modlitby kněze – potichu	Disponující	
ČM	IGMR	XXVIII	43		Ať sedí při čteních před evangeliem a responsoriálním žalmu, při homilii a přípravě darů; a podle okolností též při posvátném mlčení po přijímání.	VP – gesta a držení těla – sezení při mlčení po přijímání	Děkovné	
ČM	IGMR	XXIX	45		Jako součást bohoslužby je také třeba zachovávat ve stanoveném čase posvátné mlčení. Jeho povaha je závislá na tom, o kterou část mše jde: při úkonu kajícího a po výzvě k modlitbě se jednotlivci v duchu usebívají; po čtení nebo homilii krátce rozjímají o tom, co slyšeli; po přijímání pak ve svém srdci chválí Boha a modlí se. Je chvályhodné zachovávat už před začátkem bohoslužby mlčení v kostele, v sakristii a v prostorách k nim přilehlých, aby se všichni zbožně a řádně připravovali k jejímu slavení.	VP – prvky mše – mlčení jako takové	Obecné	Typologie

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	IGMR	XXX	51		Potom kněz vyzve k úkonu kajícnosti. Po krátké chvíli mlčení jej koná celé shromáždění všeobecným vyznáním hříchů a kněz jej zakončí rozhřešením, které však nemá účinnost svátosti pokání. V neděli, zvláště v době velikonoční, se může obvyklý úkon kajícnosti nahradit svčením vody a pokropením lidu na památku křtu.	VP – úkon kajícnosti	Kající	
ČM	IGMR	XXXI	54		Potom kněz vybidne lid k modlitbě. Všichni spolu s knězem chvíli mlčí, aby si uvědomili, že stojí před tváří Boží, a v duchu si připravili své prosby. Tehdy kněz pronáší modlitbu, která se nazývá vstupní. V ní je vyjádřena povaha právě slavené bohoslužby.	VP – vstupní modlitba	Kolekční	Vstupní modlitba
ČM	IGMR	XXXI	55		Hlavní část bohoslužby slova tvoří čtení z Písma svatého proložená mezizpěvy; homilie, vyznání víry a přímlyvy neboli modlitba věřících ji rozvíjejí a uzavírají. Ve čteních, která homilie vykládá, totiž Bůh mluví k svému lidu, zjevuje tajemství vykoupení a spásy a nabízí duchovní pokrm. Sám Kristus je svým slovem přítomen uprostřed věřících. Toto Boží slovo si lid přivlastňuje mlčením a zpěvy a hlásí se k němu vyznáním víry. Jím posílen se v přímlyvách modlí za potřeby celé církve a za spásu celého světa.	VP – bohoslužba slova	Meditační	
ČM	IGMR	XXXI	56		Bohoslužba slova se má slavit tak, aby vedla k rozjímání; je proto nutné vyvarovat se jakékoli uspěchanosti, která je na překážku usebranosti. Do bohoslužby slova vhodně patří také krátké chvíle mlčení, přizpůsobené shromáždění – v nich ať srdce s přispěním Ducha svatého přijímá Boží slovo a připravuje odpověď modlitbou. Tyto chvíle mlčení se mohou zachovávat např. před začátkem bohoslužby slova, po prvním a druhém čtení a po homilii.	VP – bohoslužba slova – mlčení	Meditační	
ČM	IGMR	XXXIV	66		Po homilii je vhodné zachovat krátkou chvíli mlčení.	VP – bohoslužba slova – homilie	Meditační	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	IGMR	XXXV	71		Prosebnou modlitbu řídí celebrující kněz od sedadla. Na začátku krátkou úvodní výzvou vybídne věřící k modlitbě a prosebnou modlitbu zakončí závěrečnou modlitbou. Předkládané úmysly ať jsou střízlivé, sestavené s moudrou volností a stručností a ať vyjadřují prosebnou modlitbu celého společenství. Přednáší je z ambonu nebo z jiného vhodného místa jáhen nebo zpěvák nebo lektor nebo věřící laik. Lid přítom stojí a vyjadřuje svou prosbu buď společnou invokací po pronesení jednotlivých úmyslů, anebo tím, že se mlčky modlí.	VP – bohoslužba slova – přímluvy	Přímluvné	Přímluvy
ČM	IGMR	XXXVI	78		Nyní začíná střed a vrchol celého slavení eucharistie, totiž vlastní eucharistická modlitba, tj. modlitba díkůvzdání a posvěcení. Kněz vybízí lid, aby pozvedl srdce k Pánu modlitbou s díkůčiněním, a zahrnuje všechny do této modlitby, kterou vysílá jménem celého shromáždění skrze Ježíše Krista v Duchu svatém k Bohu Otci. Smyslem této modlitby je spojení celého shromáždění věřících s Kristem ve vyznávání velikých činů Božích a v podání oběti. Eucharistická modlitba vyžaduje, aby jí všichni naslouchali s úctou a mlčky.	VP – bohoslužba oběti – eucharistická modlitba	Předsednické	
ČM	IGMR	XXXVII I	84		Kněz se tichou modlitbou připravuje, aby Kristovo tělo a krev přijal s užitkem. I věřící se připravují a mlčky se modlí. Potom kněz věřícím ukazuje na patěnou nebo nad kalichem eucharistický chléb a zve je ke Kristově hostině. Současně vzbuzuje s věřícími úkon pokory předepsanými slovy evangelia.	VP – bohoslužba oběti – přijímání – před Hle, Beránek Boží	Disponující	Kněze i věřících
ČM	IGMR	XXXIX	88		Když podávání skončí, kněz i věřící se mohou chvíli potichu modlit. Celé shromáždění může též zpívat žalm či jiný chvalo zpěv nebo hymnus.	VP – bohoslužba oběti – po přijímání	Děkovné	
ČM	IGMR	XLVI	120		Když se lid shromáždí, kněz a přísluhující oblečení v posvátná roucha přistupují k oltáři v tomto pořadí: (...) Používá-li se kadidla, dříve než průvod vyjde, kněz nasype kadidlo do kadidelnice a požehná znamením kříže; nic přítom neříká.	VP – mše bez jáhna – zasypávání kadidla	Úkonové	Požehnání kadidla

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	IGMR	XLVI	127		Potom kněz vyzve lid k modlitbě – se sepjatýma rukama říká: <i>Modleme se.</i> Všichni společně s knězem se chvíli mlčky modlí. Potom kněz s rozpjatýma rukama říká vstupní modlitbu a po jejím ukončení lid zvolá: <i>Amen.</i>	VP – mše bez jáhna – vstupní modlitba	Kolekční	Vstupní modlitba
ČM	IGMR	XLVI	128		Když skončí vstupní modlitba, všichni se posadí. Kněz může krátce uvést věřící do bohoslužby slova. Lektor jde k ambonu a z lekcionáře, který už tam byl položen přede mší, předčítá první čtení; všichni čtení naslouchají. Na konci lektor pronáší aklamaci: <i>Slyšeli jsme slovo Boží, a všichni odpovídají: Bohu díky.</i> Podle vhodnosti může následovat krátká chvíle mlčení, aby všichni mohli rozjímat o tom, co vyslechli.	VP – mše bez jáhna – bohoslužba slova – po čtení	Meditační	
ČM	IGMR	XLVII	130		Je-li před evangeliem ještě druhé čtení, lektor je předčítá z ambonu, zatímco všichni naslouchají, a nakonec odpovídají na aklamaci stejně, jak je uvedeno výše. Potom se může, podle vhodnosti, zachovat chvíle mlčení.	VP – mše bez jáhna – bohoslužba slova – po čtení	Meditační	
ČM	IGMR	XLVII	132		Zatímco se zpívá Aleluja nebo jiný zpěv, kněz vkládá a požehná kadidlo, pokud se ho užívá. Potom s rukama sepjatýma a hluboce skloněn před oltářem potichu říká: <i>Očisť mi srdce i ústa.</i>	VP – mše bez jáhna – bohoslužba slova – před evangeliem	Disponující	Soukromá
ČM	IGMR	XLVII	134		Kněz knihu políbí a řekne potichu: <i>Radostná Boží zvěst.</i>	VP – mše bez jáhna – bohoslužba slova – po evangeliu	Disponující	Za všechny
ČM	IGMR	XLVII	136		Kněz pronáší homilii stoje u sedadla nebo na samotném ambonu nebo případně z jiného vhodného místa; po jejím skončení se může zachovat chvíle mlčení.	VP – mše bez jáhna – bohoslužba slova – po homilii	Meditační	
ČM	IGMR	XLVIII	141		Kněz u oltáře vezme patěnu s chlebem, drží ji oběma rukama poněkud pozdvíženou nad oltářem a potichu říká: <i>Požehnaný jsi, Hospodine.</i> Potom patěnu s chlebem položí na korporál.	VP – mše bez jáhna – příprava darů	Dobrořečící	Žehnací modlitba nad dary

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	IGMR	XLVIII	142		Potom stojí kněz u strany oltáře a přitom nalévá do kalicha víno a trochu vody a potichu říká: Jako se tato voda spojuje. Vráť se ke středu oltáře, drží kalich oběma rukama poněkud pozdvižený a potichu říká: <i>Požehnaný jsi, Hospodine</i> . Potom kalich položí na korporál, a pokud to uzná za potřebné, přikryje ho palou. Jestliže se však zpěv k přípravě darů nezpívá ani nehrají varhany, může kněz při přípravě chleba a vína pronášet příslušný text požehnání nahlas a lid připojuje aklamaci: <i>Požehnaný jsi, Bože, navěky</i> .	VP – mše bez jáhna – míšení vody do vína	Dobrořečící	Žehnací modlitba nad dary
ČM	IGMR	XLVIII	143		Když postavil kalich na oltář, kněz hluboce skloněn potichu říká: <i>S duší pokornou</i> .	VP – mše bez jáhna – před umýváním rukou	Disponující	Za všechny
ČM	IGMR	XLVIII	144		Potom, používá-li se kadidla, vloží ho do kaditelnice, mlčky ho požehná a okouří dary, kříž a oltář. Přisluhující se postaví u strany oltáře, okouří kněze a potom lid.	VP – mše bez jáhna – zasypávání kadidla	Úkonové	Požehnání kadidla
ČM	IGMR	XLVIII	145		Po modlitbě <i>S duší pokornou</i> nebo po okouřování stojí kněz u strany oltáře, přisluhující mu lije vodu na ruce. Kněz si je umývá a potichu říká: <i>Smyj ze mě, Bože</i> .	VP – mše bez jáhna – mytí rukou	Disponující	Soukromá
ČM	IGMR	XLVIII	147		...Eucharistická modlitba svou povahou vyžaduje, aby ji z moci svčení pronášel jen sám kněz. Lid se však ke knězi přidává s vírou a mlčky a také vstupy, které jsou určeny v průběhu eucharistické modlitby: jsou to odpovědi v dialogu preface, Svatý, aklamace po proměňování a aklamace Amen po závěrečné doxologii a také další aklamace schválené biskupskou konferencí a potvrzené Svatým stolcem...	VP – mše bez jáhna – ticho během eucharistické modlitby	Předsednické	
ČM	IGMR	L	155		Potom kněz vezme hostii, láme ji nad paténou, úlomek z ní vpustí do kalicha a potichu říká: <i>Svatost Kristova těla</i> . Přitom sbor a lid zpívají nebo říkají: <i>Beránku Boží</i> .	VP – mše bez jáhna – vpuštění částičky těla do krve	Disponující	Za všechny
ČM	IGMR	L	156		Potom kněz se sepjatýma rukama potichu říká modlitbu k přijímání: <i>Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého nebo Pro tvou lásku tě prosím</i> .	VP – mše bez jáhna – modlitba k přijímání	Disponující	Soukromá
ČM	IGMR	L	158		Potom obrácen k oltáři kněz řekne potichu: <i>Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému</i> , a uctivě přijme tělo Kristovo. Potom vezme kalich, potichu řekne: <i>Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému</i> , a uctivě	VP – mše bez jáhna – přijímání kněze	Disponující	Soukromá

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
					přijme krev Kristovu.			
ČM	IGMR	LI	163		...Po návratu k oltáři kněz posbírá částechky, pokud se vyskytnou, a potom, stoje u oltáře nebo u abaku, očistí patěnu nebo ciborium nad kalichem. Potom čistí kalich a říká přitom potichu: <i>Přijetí svátosti tvého těla a krve</i> , a vytře jej purifikatoriem...	VP – mše bez jáhna – při čišění kalicha	Disponující	Za všechny
ČM	IGMR	LI	164		Kněz se pak může odebrat k sedadlu. Všichni mohou nějakou chvíli setrvat v posvátném mlčení nebo zpívat žalm či jiný chvalozpěv nebo hymnus.	VP – mše bez jáhna – po přijímání	Děkovné	
ČM	IGMR	LI	165		Potom kněz vstoje obrácen k lidu u sedadla nebo u oltáře se sepjatýma rukama říká: <i>Modleme se</i> , a s rozpjatýma rukama říká modlitbu po přijímání. Před touto modlitbou se může zachovat krátká chvíle mlčení, jestliže nebyla už po přijímání. Na konci modlitby lid zvolá: <i>Amen</i> .	VP – mše bez jáhna – modlitba po přijímání	Děkovné	Modlitba po přijímání
ČM	IGMR	LII	175		Zatímco se zpívá Aleluja nebo jiný zpěv, přísluhoje jáhen knězi při vkládání kadidla, pokud se ho používá, a potom hluboce skloněn před knězem žádá o požehnání a tlumeným hlasem říká: <i>Prosím o požehnání</i> . Kněz mu žehná slovy: <i>Ať ti Bůh očistí srdce</i> . Jáhen se znamená znamením kříže a odpoví: <i>Amen</i> . Potom bere s úklonou oltáři evangeliář, který je na oltáři položen, a knihu poněkud pozdviženou nese k ambonu; před ním jdou turiferář s kouřící kaditelnici a přísluhující s rozžatými svícemi. Tam se sepjatýma rukama pozdraví lid slovy: <i>Pán s vámi</i> , a potom říká: <i>Slova svatého evangelia</i> , přitom znamená palcem knihu a pak sebe na čele, ústech a prsou, okouří knihu a čte evangelium. Po přečtení zvolá: <i>Slyšeli jsme slovo Boží</i> , a všichni odpovídají: <i>Chvála tobě, Kriste</i> . Potom knihu políbí, říká potichu: <i>Radostná Boží zvěst</i> , a vrací se ke knězi. Přísluhoje-li jáhen biskupovi, donese knihu k políbení jemu, nebo ji políbí sám a potichu říká: <i>Radostná Boží zvěst</i> ...	VP – s jáhnem – evangelium	Dialogické, Disponující	Za všechny

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	IGMR	LIII	178		Přisluhuje též knězi při přejímání darů, které přinášejí zástupci lidu. Potom podá knězi patěnu s chlebem k proměnění, nalévá víno a trochu vody do kalicha a přitom potichu říká: <i>Jako se tato voda</i> , a potom podá kalich knězi.	VP – s jáhnem – míšení vody do vína	Disponující	Za všechny
ČM	IGMR	LVII	212		...Když začne Aleluja, všichni vstanou, kromě biskupa, který mlčky vkládá kadidlo a žehná jáhnovi nebo, není-li přítomen jáhen, koncelebrantovi, který bude číst evangelium. Předsedá-li koncelebraci kněz, koncelebrant, který má číst evangelium v nepřítomnosti jáhna, hlavního celebranta o požehnání nežádá ani ho nepřijímá.	VP – koncelebrace – vkládání kadidla před evangeliem	Úkonové	Požehnání kadidla
ČM	IGMR	LVIII	218		Části, které pronášejí všichni koncelebranti společně, zvláště pak slova proměňování, která mají povinnost pronášet všichni, je třeba při recitaci říkat tak, aby hlas hlavního celebranta bylo zřetelně slyšet. Proto je koncelebranti pronášejí tlumeným hlasem. Tak totiž lid snáze vnímá slova textu.	VP – koncelebrace – tlumený hlas koncelebrantů při společných částech	Předsednické	
ČM	IGMR	LX	241		Po smíšení říká pouze hlavní celebrant se sepjatýma rukama potichu modlitbu <i>Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého</i> nebo <i>Pro tvou lásku</i> .	VP – koncelebrace – po smíšení těla a krve	Disponující	Soukromá
ČM	IGMR	LX	244		Potom hlavní celebrant obrácen k oltáři říká potichu: <i>Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému</i> , a uctivě přijme tělo Kristovo. Podobně činí koncelebranti, přijímání si podávají sami. Po nich přijímá tělo a krev Páně od hlavního celebranta jáhen.	VP – koncelebrace – před přijímáním	Disponující	Soukromá
ČM	IGMR	LXII	259		Potom kněz se sepjatýma rukama říká: <i>Modleme se</i> , a po chvíli ticha s rozpjatýma rukama pronáší vstupní modlitbu. Přisluhující nakonec zvolá: <i>Amen</i> .	VP – pouze jeden přisluhující – vstupní modlitba	Kolekční	Vstupní modlitba
ČM	IGMR	LXII	262		Potom kněz hluboce skloněn říká: <i>Očisť mi srdce</i> , a pak čte evangelium. Nakonec řekne: <i>Slyšeli jsme slovo Boží</i> , a přisluhující odpoví: <i>Chvála tobě, Kriste</i> . Potom kněz uctí knihu políbením a potichu řekne: <i>Radostná Boží zvěst</i> .	VP – pouze jeden přisluhující – evangelium	Disponující	Za všechny

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	IGMR	LXIII	267		Zatímco spolu s přísluhujícím říká: Beránku Boží, láme potom kněz nad paténou hostii. Po skončení Beránku Boží provede smíšení a potichu se modlí: <i>Svátost Kristova těla</i> .	VP – pouze jeden přísluhující – po smíšení	Disponující	Za všechny
ČM	IGMR	LXIII	268		Po smíšení říká kněz potichu modlitbu <i>Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého</i> nebo <i>Pro tvou lásku tě prosím</i> . Potom poklekne, vezme hostii, jde-li přísluhující k přijímání, obrácen k němu drží hostii poněkud pozdviženou nad paténou nebo nad kalichem a říká: <i>Hle, Beránek Boží</i> , a spolu s přísluhujícím připojí: <i>Pane, nezasloužím si</i> . Potom obrácen k oltáři přijme tělo Kristovo. Jestliže přísluhující k přijímání nejde, kněz poklekne, vezme hostii a obrácen k oltáři potichu řekne: <i>Pane, nezasloužím si a Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému</i> , a tělo Kristovo přijme. Potom vezme kalich a řekne potichu: <i>Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému</i> , a krev přijme.	VP – pouze jeden přísluhující – přijímání	Disponující	Soukromá
ČM	IGMR	LXIII	271		Po očištění kalicha má kněz zachovat chvíli mlčení. Potom říká modlitbu po přijímání.	VP – pouze jeden přísluhující – modlitba po přijímání	Děkovné	
ČM	IGMR	LXIV	277		Když kněz vkládá kadidlo do kaditelnice, žehná je znamením kříže beze slov.	VP – okuřování – vkládání kadidla a žehnání beze slov	Úkonové	Požehnání kadidla
ČM	IGMR	LX	246a		Hlavní celebrant, který stojí u středu oltáře, vezme kalich a potichu říká: <i>Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému</i> , přijme trochu krve a předá kalich jáhnovi nebo koncebrantovi. Potom podává přijímání věřícím. Koncebranti jeden za druhým nebo po dvou, užívá-li se dvou kalichů, přistupují k oltáři, pokleknou, přijmou krev, otřou okraj kalicha a vracejí se ke svému sedadlu.	VP – koncelebrace – přijímání	Disponující	Soukromá

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	DDMC P	XCIV	13		Při liturgické formaci dětí a jejich přípravě na liturgický život církve mohou mít velký význam také bohoslužby různého druhu. Díky samotnému jejich slavení děti snadněji chápou určité liturgické prvky, jako je zdravení, mlčení a společná chvála, zvláště když se vzdává společným zpěvem. Tyto bohoslužby by však neměly mít příliš didaktický charakter.	Direktář pro mše s dětmi	Obecné	
ČM	DDMC P	XCVI	22		...Při tom všem je třeba mít na zřeteli, že vnější činnosti zůstávají bez užitku, ba mohou být i škodlivé, pokud by nesloužily vnitřní účasti dětí. Proto má i ve mších s dětmi svůj velký význam posvátné mlčení...	Direktář pro mše s dětmi – povinnosti a služby při bohoslužbě – přidávání dalších prvků	Obecné	
ČM	DDMC P	XCVI	23		Knězi, který mši s dětmi slaví, ať záleží na tom, aby bohoslužbu učinil slavnostní, bratrskou a rozjímavou;...	Direktář pro mše s dětmi – povinnosti a služby při bohoslužbě	Obecné	
ČM	DDMC P	XCIX	37		Také při mších s dětmi je [...] třeba zachovávat ve stanoveném čase posvátné mlčení, aby vnější činnost neměla převahu; neboť i děti jsou svým způsobem opravdu schopné rozjímání. Potřebují však jisté vedení, aby se naučily v různých okamžicích (např. po svatém přijímání nebo i po homilii) se v duchu usebrat nebo krátce rozjímat nebo ve svém srdci chválit Boha a modlit se. Ještě pečlivěji než ve mši s dospělými je navíc třeba věnovat pozornost tomu, aby se liturgické texty přednášely beze spěchu, srozumitelně, s náležitými odmlkami.	Direktář pro mše s dětmi – mlčení	Obecné	
ČM	DDMC P	CI	46		Mezi čteními ať se zpívají buď verše žalmu, které jsou pečlivě vybrány s ohledem na chápání dětí, nebo zpěv na způsob žalmu nebo »Aleluja« s jednoduchým veršem. Na těchto zpěvech se vždy mají podílet děti. Nic nebrání tomu, aby byl zpěv občas nahrazen rozjímavým mlčením. Pokud je vybráno jen jedno čtení, může zpěv následovat po homilii.	Direktář pro mše s dětmi – čtení Božího slova a jeho výklad	Meditační	
ČM	DDMC P	CI	48		Ve všech mších s dětmi má mít velký význam homilie, která vysvětluje Boží slovo. Homilie určená pro děti může občas přejít do dialogu s nimi, pokud se nedá přednost tomu, aby děti mlčky naslouchaly.	Direktář pro mše s dětmi – čtení Božího slova a jeho výklad	Předsednické	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM	DDMC P	CII	52		Největší význam má při slavení mše s dětmi eucharistická modlitba, která je vrcholem celé bohoslužby. Velmi záleží na způsobu, jakým ji kněz pronáší a jak se jí děti účastní nasloucháním a aklamacemi. Duchovní dispozice, která se v tomto středu bohoslužby vyžaduje, klid a úcta, s nimiž se vše koná, mají učinit děti velmi vnímavými ke skutečné přítomnosti Krista na oltáři pod způsoby chleba a vína, k jeho oběti, k díkůvzdání skrze něho a s ním a v něm stejně jako k oběti církve, která se v té chvíli uskutečňuje a skrze níž věřící přinášejí sami sebe i svůj život s Kristem v Duchu svatém věčnému Otci...	Direktář pro mše s dětmi – kánon	Předsednické	
ČM		64-65			Po homilii říká kněz vestoje a se sepjatýma rukama: (...) Po krátké tiché modlitbě pokračuje: (...) A pokropí popel svěcenou vodou; nic přitom neříká.	Liturgie popeleční středy – svěcení popela před žehnací modlitbou	Kolekční, Úkonové	
ČM		73		7	Po přečtení úryvku z Písma svatého říká kněz vstojе a se sepjatýma rukama: (...) Po krátké tiché modlitbě pokračuje: (...) A pokropí popel svěcenou vodou; nic přitom neříká.	Liturgie 1. neděle postní – svěcení popela před žehnací modlitbou	Kolekční, Úkonové	
ČM		124		6	Po této výzvě říká kněz, se sepjatýma rukama, jednu z následujících modliteb: (...) A pokropí ratolesti svěcenou vodou; nic přitom neříká.	Liturgie Květné neděle – žehnutí ratolestí	Úkonové	Kropení svěcenou vodou
ČM		142		3	Při chvalozpěvu Sláva na výsostech Bohu se rozezvučí zvony; a po jeho skončení utichnou až do velikonoční vigilie, pokud biskupská konference nebo ordinář nestanoví jinak.	Mše na památku večere Páně – utichnutí zvonů po Sláva na výsostech Bohu	Speciální	Umlknutí zvonů
ČM		147		18	Po chvíli tiché adorace kněz s přísluhujícími vstanou, znovu pokleknou a pak odejdou do sakristie.	Mše na památku večere Páně – tichá adorace v Getsemanské zahradě	Adorační	Eucharistie
	MR				Kněz a přísluhující přicházejí k oltáři v tichosti, beze zpěvu.	Velkopáteční obřady	Velkopáteční	Příchod

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
	ed. 2008					– příchod k oltáři		v tichosti
ČM		147		4	Kněz a jáhen si obléknou posvátná roucha červené barvy jako ke mši; po příchodu k oltáři pozdraví oltář hlubokou úklonou a vrhnou se na tvář nebo, zdá-li se to být vhodnější, si kleknou. Všichni setrvávají nějakou dobu v tiché modlitbě.	Velkopáteční obřady – prostrace v tichu	Velkopáteční	Příchod v tichosti, Prostrace
ČM		148		9	Po pašijích se doporučuje krátká homilie; po ní může kněz vyzvat věřící ke krátké tiché modlitbě.	Velkopáteční obřady – krátká modlitba po homilii	Meditační	
ČM		148		10	Bohoslužbu slova uzavírají přímluvy, které se dnes konají takto: Jáhen stojí u ambonu a říká výzvu, naznačující úmysl. Potom všichni setrvávají chvíli v tiché modlitbě, kterou kněz zakončí hlasitou modlitbou; říká jí s rozpjatýma rukama a stojí přitom u sedadla nebo, pokud je to vhodnější, u oltáře. Věřící mohou při přímluvách celou dobu buď klečet, anebo stát.	Velkopáteční obřady – přímluvy – po úmyslu přímluvy	Přímluvné	Velkopáteční přímluvy
ČM		149		11	Biskupské konference mohou stanovit, aby se před modlitbou kněze vkládalo zvolání lidu nebo aby se zachovala tradiční výzva jáhna Klekněme – Vstaňte s vloženou chvílí tiché modlitby.	Velkopáteční obřady – přímluvy – po úmyslu přímluvy	Přímluvné	Velkopáteční přímluvy
ČM		149			Chvíle tiché modlitby. Potom kněz říká:	Velkopáteční obřady – přímluvy – po úmyslu přímluvy	Přímluvné	Velkopáteční přímluvy
ČM		154		15	K oltáři se přinese zahalený kříž. Doprovází jej dva přísluhující s rozžatými svícemi. Kněz stojí před oltářem, přijme kříž, odhalí částečně jeho horní část, pozdvihne jej a spolu s jáhnem (a je-li třeba, i se sborem) začne zpívat výzvu: Hle, kříž, na kterém umřel Spasitel světa. Všichni odpovídají: Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste. Po skončení zpěvu všichni pokleknou a setrvávají chvíli v tiché adoraci. Jenom kněz zůstane stát s pozdviženým křížem...	Velkopáteční obřady – obřad se zahaleným křížem	Adorační	Kříže

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM		154		17	Kněz nebo jáhen (a nebo jiný vhodný přísluhující) se odebere spolu s přísluhujícími ke kostelnímu vchodu. Tam vezme nezahalený kříž a doprovázen dvěma přísluhujícími s rozžatými svícemi nese jej v průvodu do presbytáře. Ten, kdo nese kříž, pozdvihne jej u vchodu, uprostřed kostela a na začátku presbytáře. Zpívá přitom výzvu <i>Hle, kříž</i> a všichni odpovídají: <i>Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste</i> . Po každé odpovědi všichni pokleknou a setrvávají chvíli v tiché adoraci jako při prvním způsobu (č. 15)...	Velkopáteční obřady – obřad s nezahaleným křížem	Adorační	Kříže
ČM		155		19	K uctívání je vystavován pouze jeden kříž. Nemohou-li věřící, pro velké množství lidu, uctít kříž jednotlivě, postupuje se takto: Když část věřících uctila kříž, vezme jej kněz a postaví se s ním uprostřed před oltář. Vyzve věřící několika slovy k tiché adoraci, pozdvihne kříž a chvíli jej takto drží.	Velkopáteční obřady – obřad uctívání kříže – velké množství lidu – hromadné uctění	Adorační	Kříže
ČM		157		21	Oltář se pokryje plátnem a připraví se na něm korporál a kniha. Potom jáhen (a nebo není-li, tedy sám kněz) přinese Svátost oltářní z místa, kam byla včera uložena, nejkratší cestou na oltář. Doprovázejí ho dva přísluhující s rozžatými svícemi, které pak postaví u oltáře anebo na oltář. Ostatní zůstávají přitom mlčky stát na svých místech.	Velkopáteční obřady – přijímání – donášení Eucharistie	Úkonové	Přinášení eucharistie
ČM		158		23	Pak říká kněz potichu se sepjatýma rukama:	Velkopáteční obřady - přijímání – před Hle, Beránek Boží	Disponující	
ČM		158		27	Po chvíli tichého díkůčinění říká kněz následující modlitbu:	Velkopáteční obřady – před modlitbou po přijímání	Děkovné	
ČM		160		28	Nakonec stojí kněz, obrácen k lidu, s rukama vztaženýma nad shromážděný lid a pronáší tuto modlitbu: (...) Všichni se v tichosti rozejdou. Oltář se ve vhodnou chvíli obnaží.	Velkopáteční obřady – odchod	Velkopáteční	Odchod v tichosti
ČM		164		17	...Jáhen žádá kněze o požehnání a kněz říká potichu:	Velikonoční vigilie – požehnání jáhnovi před velikonočním	Dialogické	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						chvalozpěvem		
ČM		171		23	Potom následují čtení. Lektor se odebere k ambonu a přednáší první čtení. Žalmista neboli zpěvák zpívá žalm a lid vkládá odpověď. Pak všichni vstanou a kněz říká: <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. A nakonec kněz říká příslušnou modlitbu. Místo responsoriálního žalmu se může vkládat chvíle tichého usebrání. V takovém případě se vynechává chvíle ticha po <i>Modleme se</i> .	Velikonoční vigilie – bohoslužba slova	Kolekční, Meditační	Velikonoční vigilie
ČM		180-181		45	Neuděluje-li se křest ani se nesvětí křestní voda, posvěť kněz vodu následujícím způsobem: Nejprve osloví lid těmito nebo podobnými slovy: (...) Po krátké chvíli tiché modlitby pokračuje se sepjatýma rukama:...	Velikonoční vigilie – svěcení vody, pokud se neuděluje křest ani nesvětí křestní voda	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ČM		274			Shlédni, Bože, na dary, které klademe na oltář, a dej, ať památku utrpení tvého Syna slavíme s vnitřní usebraností a oddanou zbožností. Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků.	32. neděle v mezidobí – modlitba nad dary	V textu	
ČM		290			Následuje chvíle ticha a úkon kajícího pokračuje některým z následujících způsobů.	Mešní řád – úkon kajícího – po výzvě	Kající	
ČM		291			Po chvíli ticha všichni společně říkají:	Mešní řád – úkon kajícího – uvedení prvního způsobu	Kající	
ČM		291			Po chvíli ticha kněz říká:	Mešní řád – úkon kajícího – uvedení druhého způsobu	Kající	
ČM		292			Po chvíli ticha kněz nebo někdo z příslušujících pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): smiluj se nad námi:</i>	Mešní řád – úkon kajícího – uvedení třetího způsobu	Kající	
ČM		295			Kněz se sepjatýma rukama řekne: (...) A všichni se spolu s ním chvíli potichu modlí. Potom kněz s rozpjatýma rukama pronáší modlitbu, končící slovy:	Mešní řád – vstupní modlitba – po modleme se	Kolekční	Vstupní modlitba

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM		296			Mezitím se koná příprava na evangelium. Užívá-li se kadidla, vloží ho kněz do kadidelnice. Potom jáhen, který bude číst evangelium, přistoupí před kněze a skloněn požádá o požehnání; řekne potichu:	Mešní řád – požehnání před evangeliem	Dialogické	
ČM		297			Kněz rovněž potichu řekne:	Mešní řád – požehnání před evangeliem	Dialogické	
ČM		297			Má-li číst evangelium kněz sám, není-li přítomen jáhen, skloní se před oltářem a potichu říká:	Mešní řád – aklamace před evangeliem	Disponující	Soukromá
ČM		298			Potom ten, kdo četl evangelium, políbí knihu a potichu řekne:	Mešní řád – po evangeliu	Disponující	Za všechny
ČM		299			Kněz vezme patěnu s chlebem, drží ji trochu pozdvihnutou nad oltářem a potichu říká: (...) A položí patěnu s chlebem na oltář. Pokud se nezpívá, může kněz říkat tuto modlitbu nahlas a lid může připojit následující zvolání	Mešní řád – příprava darů – tichá recitace Požehnaný jsi...	Dobrořečící	Žehnací modlitba nad dary
ČM		300			Jáhen nebo kněz naleje víno a trochu vody do kalicha a potichu řekne:	Mešní řád – míšení vína a vody	Disponující	Za všechny
ČM		300			Kněz vezme kalich, drží ho trochu pozdvihnutý nad oltářem a potichu říká: (...) A postaví kalich na korporál. Pokud se nezpívá, může kněz říkat tuto modlitbu nahlas a lid může připojit následující zvolání:	Mešní řád – příprava darů – tichá recitace Požehnaný jsi...	Dobrořečící	Žehnací modlitba nad dary
ČM		300			Potom se kněz skloní a potichu říká:	Mešní řád – před umytím rukou kněze	Disponující	Za všechny
ČM		300			Potom si kněz po straně oltáře myje ruce a potichu říká:	Mešní řád – při mytí rukou kněze	Disponující	Soukromá
ČM		357			Sepne ruce a chvíli se potichu modlí za ty, na které chce zvláště vzpomenout. Potom rozepne ruce a pokračuje.	Mešní řád – Římský kánon – vzpomínka na živé	Přímluvné	Vzpomínka
ČM		363			Sepne ruce a chvíli se potichu modlí za ty, na které chce zvláště vzpomenout. Potom rozepne ruce a pokračuje.	Mešní řád – Římský kánon – vzpomínka na mrtvé	Přímluvné	Vzpomínka

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM		438			Kněz vezme hostii, láme ji na paténou, vpouští malý úlomek do kalicha a potichu říká:	Mešní řád – lámání chleba	Disponující	Za všechny
ČM		438			Po vpuštění částičky hostie do kalicha kněz se sepjatýma rukama potichu říká:	Mešní řád – přijímání	Disponující	Soukromá
ČM		439			Kněz obrácen k oltáři potichu řekne: (...) A s úctou přijme Kristovo tělo.	Mešní řád – přijímání – před přijetím Kristova těla	Disponující	Soukromá
ČM		439			Potom vezme kalich a potichu řekne: (...) A s úctou přijme Kristovu krev.	Mešní řád – přijímání – před přijetím Kristovy krve	Disponující	Soukromá
ČM		440			Po rozdávání svatého přijímání kněz nebo jáhen nebo akolyta vyčistí nad kalichem paténu a potom i kalich. Při čištění kněz potichu říká:	Mešní řád – přijímání – čištění nádob	Disponující	Za všechny
ČM		440			Potom se kněz může vrátit k sedadlu. Je vhodné setrvat chvíli v tichém díkyčinění nebo společně zazpívat děkovný žalm anebo píseň.	Mešní řád – přijímání – díkyčinění	Děkovné	
ČM		441			U sedadla nebo u oltáře kněz řekne: (...) A všichni se spolu s ním chvíli potichu modlí, pokud nepředcházelo tiché díkyčinění. Potom kněz s rozpjatýma rukama pronáší modlitbu, končící slovy:	Mešní řád – modlitba po přijímání	Děkovné	Modlitba po přijímání
ČM		444			Se sepjatýma rukama kněz řekne: (...) A po chvíli tiché modlitby rozepne ruce a říká vstupní modlitbu. Po jejím skončení přísluhující zvolá:	Mešní řád – mše bez účasti lidu – vstupní modlitba	Kolekční	Vstupní modlitba
ČM		444			Potom kněz skloněn potichu říká:	Mešní řád – mše bez účasti lidu – před evangeliem	Disponující	Soukromá
ČM		445			Kněz přečte evangelium. Nakonec políbí knihu a potichu řekne:	Mešní řád – mše bez účasti lidu – po evangeliu	Disponující	Za všechny
ČM		445			Potom kněz naleje víno a trochu vody do kalicha a potichu řekne:	Mešní řád – mše bez účasti lidu – míšení vína a vody	Disponující	Za všechny

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM		446			Potom se skloní a potichu říká:...	Mešní řád – mše bez účasti lidu – mytí rukou	Disponující	Za všechny
ČM		446			Po straně oltáře si myje ruce a potichu říká:...	Mešní řád – mše bez účasti lidu – mytí rukou	Disponující	Soukromá
ČM		448			Vpouští malý úlomek hostie do kalicha a potichu říká:	Mešní řád – mše bez účasti lidu – vpouštění úlomku hostie do kalicha	Disponující	Za všechny
ČM		448			Potom se sepjatýma rukama potichu říká:	Mešní řád – mše bez účasti lidu – přijímání – před Hle, Beránek Boží	Disponující	Soukromá
ČM		449			Kněz obrácen k oltáři potichu řekne: (...) A s úctou přijme Kristovo tělo.	Mešní řád – mše bez účasti lidu – před přijetím Kristova těla	Disponující	Soukromá
ČM		449			Vezme kalich a potichu řekne: (...) A s úctou přijme Kristovu krev.	Mešní řád – mše bez účasti lidu – před přijetím Kristovy krve	Disponující	Soukromá
ČM		449			Při čištění kněz potichu říká:	Mešní řád – mše bez účasti lidu – čištění nádob	Disponující	Za všechny
ČM		449			Může následovat chvíle tichého díkyčinění. Potom kněz se sepjatýma rukama řekne: (...) A po chvíli tiché modlitby (pokud nepředcházelo tiché díkyčinění) říká modlitbu po přijímání.	Mešní řád – mše bez účasti lidu – díkyčinění a modlitba po přijímání	Děkovné	Modlitba po přijímání
ČM		491		5	A pokropí svíčky svčcenou vodou; nic přitom neříká.	Kropení svíček svčcenou vodou na Hromnice	Úkonové	Kropení svčcenou vodou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM		527			Neboť tys z něho učinil druhého Jana Křtitele; jeden i druhý statečně hlásali před mocnými tvůj zákon: jeden nahlas odsoudil královu nešlechtnost, druhý i tím, že mlčel;...	Preface – svátek Jana Nepomuckého	V textu	
ČM		622			Bože, tys povolal svatého Bruna, aby ti sloužil v mlčení a samotě; dej nám na jeho přímluvu, ať v tomto nestálém světě dokážeme žít v trvalém spojení s tebou. Skrze tvého Syna...	Vstupní modlitba – sv. Bruna – 6. 10.	V textu	
ČM		805			A všichni se chvíli potichu modlí. Potom kněz s rukama vztaženýma nad manžele říká:	Modlitba za manžele po Otče náš při svatbě po úvodní výzvě k modlitbě	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ČM		811			A všichni se chvíli potichu modlí. Potom kněz s rukama vztaženýma nad manžele říká:	Modlitba za manžele po Otče náš při svatbě po úvodní výzvě k modlitbě	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ČM		817			A všichni se chvíli potichu modlí. Potom kněz s rukama vztaženýma nad manžele říká:	Modlitba za manžele po Otče náš při svatbě po úvodní výzvě k modlitbě	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ČM		899			Všemohoucí Bože, ty se ve své dobrotě staráš o všechny své tvory; probud' v nás účinnou lásku, ať ochotně pomáháme těm, kdo trpí nedostatkem potravy, a utiš jejich hlad, aby jim nebránil věnovat se tvé službě. Prosíme o to skrze tvého Syna...	Vstupní modlitba – v době hladu nebo za hladovějící	V textu	
ČM		997		2	Po zahajovacím pozdravu stojí kněz u sedadla, má před sebou nádobu s vodou, a obrácen k lidu vyzve přítomné k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: (...) Po krátké chvíli ticha pokračuje se sepjatýma rukama:	Obřad svěcení vody a pokropení lidu	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ČM		999		3	Uzná-li kněz za vhodné přidávat do vody sůl, požehná ji touto modlitbou: (...) A nasype sůl do vody; nic přitom neříká.	Obřad svěcení vody a pokropení lidu – sypání soli do vody	Úkonové	Sypání soli do vody

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ČM		1001		4	Společná odpověď lidu je podstatnou částí přímluv. Nejvhodnější je krátké zvolání, opakované po každé výzvě. Další způsob společné účasti lidu je chvíle tiché modlitby po jednotlivých výzvách. Tento způsob, i když se zdá méně aktivní, může modlitbu velmi prohloubit a obohatit.	Přímluvy	Přímluvné	Přímluvy
ČM		1013			...Prosím tě, ať toto svaté přijímání není důvodem k mému potrestání, ale spásonosným prostředkem k dosažení tvého slitování; (...) ať ve mně dokonale utiší neklid těla i duše;...	Děkovné modlitby po mši svaté – Tomáše Akvinského	V textu	
PnVSa JS			50		Při chvalozpěvu „Sláva na výsostech Bohu“ se podle místního obyčeje rozezvučí zvony a po jeho skončení utichnou až do „Sláva na výsostech Bohu“ velikonoční vigilie, pokud biskupské konference nebo místní ordinář nestanoví jinak. V tutéž dobu je přípustné použít varhan a jiných hudebních nástrojů výhradně jen k doprovázení zpěvu.	Zelený čtvrtek – utichnutí zvonů po chvalozpěvu Sláva na výsostech Bohu	Speciální	Umlknutí zvonů
PnVSa JS			65		Kněz a přísluhující přicházejí k oltáři v tichosti, beze zpěvu. Má-li být proneseno několik slov úvodem, ať se tak stane před příchodem kněze a přísluhujících. Po příchodu k oltáři pozdraví kněz a přísluhující oltář hlubokou úklonou a vrhnou se na tvář. Tato prostrace, protože je to obřad vlastní tomuto dni, má být bedlivě zachována, protože naznačuje jak ponížení člověka „pocházejícího ze země“, tak zármutek a bolest církve. Věřící při příchodu kněze a přísluhujících stojí, pak si kleknou a setrvávají chvíli v tiché modlitbě.	Velkopáteční obřady – příchod k oltáři	Velkopáteční	Příchod v tichosti, Prostrace
PnVSa JS			68		Kříž pro uctívání má být dostatečně velký a krásný; zvolí se první nebo druhý způsob, jak jsou uvedeny v misálu. Tento obřad ať je naplněn vznešeností hodnou tohoto tajemství naší spásy. Výzva pronášená při vyzdvížení kříže i odpověď lidu se mají zpívat a při každém pokleknutí se má zachovávat chvíle úctyplného ticha, zatímco kněz stojí a drží vyzdvihnutý kříž.	Velký pátek – uctívání kříže	Adorační	Kříže

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
PnVSa JS			85		Čtení z Písma svatého tvoří druhou část vigilie. Popisují velkolepé skutky dějin spásy a zpěv responsoriálních žalmů, posvátné ticho a modlitby celebrujícího kněze napomáhají věřícím, aby o nich v klidu uvažovali.	Velikonoční vigilie – ticho při bohoslužbě slova	Meditační	
L-1-1	OLM-P	13	6		Kdykoli Bůh sděluje své slovo, vždy čeká odpověď. Ta záleží ve slyšení a klanění se "v duchu a pravdě" (Jan 4,23).	VP – účast lidu v liturgii Božího slova	Meditační	
L-1-1	OLM-P	13-14	6		Proto mají věřící tím větší účast na liturgii, když naslouchají Božímu slovu, které se při ní hlásá, čím niterněji se sami snaží přilnout k Božímu Slovu vtělenému v Kristu, aby svým způsobem života uchovávali, co slaví v liturgii, a zase naopak, aby usilovali vnést do liturgie, co konají ve svém životě.	VP – účast lidu v liturgii Božího slova	Meditační	
L-1-1	OLM-P	14	7		Církev je budována a roste slyšením Božího slova.	VP – Boží slovo v životě církve	Meditační	
L-1-1	OLM-P	18-19	17		Není-li jáhen přítomen, skloní se kněz před oltářem a modlí se potichu: <i>„Očisť mi srdce i ústa, Bože...“</i> (...) Když skončí, políbí knihu a řekne potichu předepsaná slova.	VP – předčítání evangelia při bohoslužbě slova (ve mši)	Disponující	Soukromá
L-1-1	OLM-P	22-23	28		Bohoslužba slova se má konat tak, aby vedla k rozjímání; je proto nutné vyvarovat se jakékoli uspěchanosti, která je na překážku usebranosti. Rozhovor mezi Bohem a lidmi za přispění Ducha svatého vyžaduje krátké chvílky mlčení (ticha), přizpůsobené shromážděnému společenství; tehdy se má Boží slovo v srdci ujímat a v modlitbě má na ně připravit odpověď. Tyto chvílky ticha v bohoslužbě slova se mohou zachovávat např. na začátku bohoslužby slova, po prvním i druhém čtení a po homilii.	VP – Posvátné ticho	Meditační	
L-1-1	OLM-P	23	31		Přímluvy řídí kněz od sedadla a prosby jsou přednášeny z ambonu. Shromážděný lid stojí a svou účast na modlitbě vyjadřuje po přednesení jednotlivých proseb tím, že zpívá nebo říká společnou invokaci anebo se potichu modlí.	VP – Přímluvy	Přímluvné	Přímluvy

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
L-1-1	OLM-P	29	48		Když křesťané vyslechli Boží slovo a uvažovali o něm v rozjímání, budou také moci dát činnou odpověď naplněnou vírou, nadějí a láskou, modlitbou a obětováním sebe, a to nejen ve slavení liturgie, ale v celém svém křesťanském životě.	VP – rozjímání nad Božím slovem	Meditační	
L-1-1	OLM	155			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Květná neděle A	Meditační	Pašije
L-1-1	OLM	159			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Květná neděle A – zkrácený text	Meditační	Pašije
L-1-1	OLM	177			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Velký pátek A	Meditační	Pašije
L-1-2	OLM	118			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Květná neděle B	Meditační	Pašije
L-1-2	OLM	121			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Květná neděle B – zkrácený text	Meditační	Pašije
L-1-2	OLM	139			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Velký pátek B	Meditační	Pašije
L-1-3	OLM	119			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Květná neděle C	Meditační	Pašije
L-1-3	OLM	121			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Květná neděle C – zkrácený text	Meditační	Pašije
L-1-3	OLM	141			Chvilé tiché modlitby vkleče.	Pašije – Velký pátek C	Meditační	Pašije
Přímluvy		6	C		Odpověď (aklamace) lidu. Může mít buď formu krátkého zvolání, které je v jedné modlitbě stále stejné. Jiná možnost účasti lidu je tichá modlitba všech přítomných podle starobylé římské tradice. Třetí možnost vzniká kombinací obou předešlých, kdy chvíle tiché modlitby je přerušena výzvou (např. ‚Pána prosme; společně prosme Pána‘) a po ní následuje odpověď lidu. Další možný způsob je recitace poměrně dlouhé prosebné formule, která je u každé intence jiná (srov. např. možnou recitaci přímluv ve večerních chválách).	Úvod – struktura přímluv – odpověď lidu	Přímluvné	Přímluvy

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
UKŽ	OICA-P	22	26a		,Vyvolení' at' jsou vyzváni, aby se na Bílou sobotu podle možnosti nevěnovali běžným denním povinnostem, ale aby věnovali čas modlitbě a soustředěnosti a zachovávali podle možnosti půst.	Úvodní pokyny	Speciální	
UKŽ	OICA-P	28	54		Na Bílou sobotu, vzhledem k tomu, že čekatelé křtu mají volný den, aby měli čas rozjímat, mohou se vykonat některé obřady bezprostřední přípravy: složení Vyznání víry, obřad ,Efeta', volba křesťanského jména a případně i mazání olejem katechumenů.	Úvodní pokyny	Speciální	
UKŽ	OICA	34		80	...Je-li více katechumenů, mohou jim jednotlivá znamení kříže dělat další kněží nebo jáhnové anebo jejich ručitelé, slova však pronáší sám celebrant.	Přijetí do katechumenátu – před označováním uší, očí, úst, srdce a ramen	Předsednické	
UKŽ	OICA	49		110	Žehnání, uvedené v č. 99, může udělat kněz nebo jáhen, nebo i katechetista (srov. č. 48). Vztáhnou ruce na katechumeny a pronášejí některou z modliteb uvedených v č. 111. Po skončení modlitby přistoupí katechumeni, je-li to snadno proveditelné, k žehnajícímu, a on na každého vkládá ruku. Pak odcházejí...	Žehnání katechumenů např. po bohoslužbě slova – závěrečné žehnání	Epikletické	Vzkládání rukou
UKŽ	OICA	66		151	Po homilii se čekatel křtu spolu se svým kmotrem postaví před celebranta. Celebrant vyzve věřící, aby se chvíli potichu modlili za ,čekatele' a vyprošovali mu ducha kajícího, správné chápání hříchu a pravou svobodu Božích dětí. Potom se obrátí k němu a vyzve i jeho, aby se také chvíli potichu modlil a aby dal najevo ducha pokání tím, že si klekne nebo se skloní. Může to říci těmito nebo podobnými slovy: (...) Čekatel si klekne a všichni se potichu modlí.	Skrutinia – mezi homilií a prosbami	Kající, Přímluvné	Za čekatele
UKŽ	OICA	66		152	Po chvíli tiché modlitby následují prosby, při nichž kmotr vloží pravou ruku na rameno svého svěřence. Je vhodné, aby při nich všichni stáli.	Skrutinia – mezi homilií a prosbami	Kající, Přímluvné	Za čekatele
UKŽ	OICA	70		154	Celebrant mlčky vloží ruku na čekatele a po chvíli s rukama vztaženýma nad něho pokračuje:	Skrutinia – exorcismus – mezi	Epikletické	Vzkládání rukou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						modlitbami k Bohu a k Ježíši		
UKŽ	OICA	73		161	Po homilii se čekatel křtu spolu se svým kmotrem postaví před celebranta. Celebrant vyzve věřící, aby se chvíli potichu modlili za ‚čekatele‘ a vyprošovali mu ducha kajcnosti, správné chápání hříchu a pravou svobodu Božích dětí. Potom se obrátí k němu a vyzve i jeho, aby se také chvíli potichu modlil a aby dal najevo ducha pokání tím, že si klekne nebo se sklóní. Může to říci těmito nebo podobnými slovy: (...) Čekatel si klekne a všichni se potichu modlí.	Skrutinia – mezi homilií a prosbami	Kající, Přímluvné	Za čekatele
UKŽ	OICA	77		164	Celebrant mlčky vloží ruku na čekatele a po chvíli s rukama vztaženými nad něho pokračuje:	Skrutinia – exorcismus – mezi modlitbami k Bohu a k Ježíši	Epikletické	Vzkládání rukou
UKŽ	OICA	79		171	Po homilii se čekatel křtu spolu se svým kmotrem postaví před celebranta. Celebrant vyzve věřící, aby se chvíli potichu modlili za ‚čekatele‘ a vyprošovali mu ducha kajcnosti, správné chápání hříchu a pravou svobodu Božích dětí. Potom se obrátí k němu a vyzve i jeho, aby se také chvíli potichu modlil a aby dal najevo ducha pokání tím, že si klekne nebo se sklóní. Může to říci těmito nebo podobnými slovy: (...) Čekatel si klekne a všichni se potichu modlí.	Skrutinia – mezi homilií a prosbami	Kající, Přímluvné	Za čekatele
UKŽ	OICA	83		174	Celebrant mlčky vloží ruku na čekatele a po chvíli s rukama vztaženými nad něho pokračuje:	Skrutinia – exorcismus – mezi modlitbami k Bohu a k Ježíši	Epikletické	Vzkládání rukou
UKŽ	OICA	85		186	Celebrant vyzve věřící k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: (...) A všichni se chvíli potichu modlí. Potom celebrant s rukama vztaženými nad čekatelem křtu říká:	Obřad svěření symbola – před modlitbou za čekatele	Přímluvné	Za čekatele

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
UKŽ	OICA	87		191	Celebrant vyzve věřící k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: (...) A všichni se chvíli potichu modlí. Potom celebrant s rukama vztaženýma nad čekatelem křtu říká:	Obřad svěření modlitby Páně – před modlitbou za čekatele	Přímluvné	Za čekatele
UKŽ	OICA	87		192	Pokud je možné shromáždit na Bílou sobotu čekatele křtu, aby se v usebranosti a v modlitbě připravili na přijetí svátostí, mohou se přitom konat následující obřady, buď všechny, anebo některé z nich.	Bezprostřední příprava na křest – možnost vykonat některé obřady již v průběhu Bílé soboty	Disponující	
UKŽ	OICA	105		222	...Trvá-li udělování křtu delší dobu, může přitom lid zpívat nebo se mohou číst biblické texty anebo se zachová posvátné ticho.	Křest, je-li více lidí	Úkonové	
UKŽ	OICA	106		224	Potom celebrant pokřtěného maže křížem na temeni hlavy; nic přitom neříká.	Křest – pomazání křížem, pokud se nebiřmuje	Epikletické	Mazání křížem
UKŽ	OICA	108		229	...Potom celebrant vstojí (kněží, kteří spolu s ním biřmují se postaví vedle něho), se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.	Biřmování před modlitbou před vlastním udělením svátosti	Přímluvné	Za biřmovance
UKŽ	OICA	116		256	Toto mazání olejem se může vynechat. V takovém případě pak celebrant říká: (...) Hned potom celebrant vkládá ruku na žadatele; nic přitom neříká.	Jednoduchý obřad – exorcismus a mazání olejem – je-li vynecháno mazání při vkládání ruky	Epikletické	Vzkládání rukou
UKŽ	OICA	136		293	...Potom, uzná-li za vhodné, vyzve přítomné, aby se chvíli potichu modlili. Po chvíli vztáhne kněz ruce nad biřmovance a říká:...	Zkrácený obřad v blízkém nebezpečí nebo v okamžiku smrti – biřmování před modlitbou před vlastním udělením svátosti	Přímluvné	Za biřmovance

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
UKŽ	OICA	150		328	Doporučuje se, aby po homilii celebrant vyzval děti k chvíli tiché, usebrané modlitby. Po chvíli ticha následuje vhodný zpěv.	UKŽ dětí školního věku – přijetí do katechumenátu – po homilii	Meditační	
UKŽ	OICA	159		337	Při homilii nebo po ní předkládá celebrant celému shromáždění krátké výzvy prokládané chvilkami ticha, aby je povzbudil k opravdovému pokání a duchovní obnově.	UKŽ dětí školního věku – skrutinia – po homilii před prosbami	Kající	
UKŽ	OICA	159		338	Po chvíli ticha, při níž všichni vzbudí upřímnou lítost, říká celebrant tuto výzvu k modlitbě:...	UKŽ dětí školního věku – skrutinia – po homilii před prosbami	Kající	
UKŽ	OICA	162		340	Toto mazání olejem se může vynechat. V takovém případě pak celebrant říká: (...) Hned potom celebrant vkládá ruku na žadatele; nic přitom neříká.	UKŽ dětí školního věku – exorcismus a mazání olejem – je-li vynecháno mazání při vkládání ruky	Epikletické	Vzkládání rukou
UKŽ	OICA	172		358	...Potom celebrant pokřtěného maže křížem na temeni hlavy; nic přitom neříká...	UKŽ dětí školního věku – udělení svátosti křtu – pomazání křížem po modlitbě	Epikletické	Mazání křížem
UKŽ	OICA	174		363	Celebrant pokřtěného krátce osloví těmito nebo podobnými slovy: (...) Potom celebrant vstojí (kněží, kteří spolu s ním biřmují, se postaví vedle něho), se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.	UKŽ dětí školního věku – biřmování – před modlitbou před vlastním udělením svátosti	Přímluvné	Za biřmovance
KO	OBP-P	18	4		Nemůže-li některý z nich učinit vyznání víry (např. nekatolík), může mlčet. Žádá se však, aby při žádosti o křest dítěte dal záruku nebo alespoň souhlas, aby dítě bylo vychováno ve víře, kterou přijalo při křtu.	Křest malých dětí – VP – mlčení rodiče nekatolíka při vyznání víry	Speciální	Mlčení z důvodu pravdivosti

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
KO	OBP-P	20	17		Bohoslužba slova chce vzbudit víru rodičů, kmotrů i ostatních přítomných před konáním svátostného tajemství a společnou modlitbou vyprosít žádaný účinek svátosti. Při bohoslužbě slova lze použít jednoho či více čtení z Písma. Pak následuje výklad a chvíle mlčení; potom přímluvy, zavřené modlitbou, která je exorcismem a úvodem k pomazání olejem křtěnců anebo ke vzkládání ruky.	Křest malých dětí – VP – mlčení po homilii/ výkladu Božího slova	Meditační	
KO	OBP	28		41	Celebrant pak pokračuje: (...) Mlčky udělá každému dítěti na čele kříž. Potom vyzve rodiče a uzná-li za vhodné, také kmotry, aby udělali totéž:	Křest malých dětí – obřad přivítání dětí – mlčky se dělá křížek na čelo	Úkonové	Označování křížem
KO	OBP	29		46	Je vhodné, aby celebrant vyzval všechny ke chvíli tiché modlitby. Může to být po homilii nebo po vzývání svatých anebo během přímluv. Po homilii možno též zpívat nějaký vhodný zpěv.	Křest malých dětí – bohoslužba slova – po homilii, během přímluv nebo po vzývání svatých	Meditační, Přímluvné	Za děti
KO	OBP	31		51	Jsou-li pro to vážné důvody (např. chladný kostel, nevhodné oblečení dítěte apod.) možno mazání olejem křtěnců vynechat. V takovém případě říká celebrant pouze: (...) A hned potom mlčky vkládá ruku na hlavu každého dítěte.	Křest malých dětí – exorcismus a mazání olejem křtěnců – pokud se vynechává mazání olejem	Úkonové	Označování křížem
KO	OBP	39		62	Celebrant říká: (...) Potom mlčky maže každého křtěnce na temeni hlavy. Při větším počtu křtěnců mohou některé z nich mazat křížem další kněží nebo jáhnové.	Křest malých dětí – mazání křížem	Epikletické	Mazání křížem
KO	OBP	46		79	Celebrant pak pokračuje: (...) Mlčky udělá dítěti na čele kříž. Potom vyzve rodiče a uzná-li za vhodné, také kmotra, aby udělali totéž:	Křest jednoho dítěte – obřad přivítání dítěte	Úkonové	Označování křížem
KO	OBP	46		83	Je vhodné, aby celebrant vyzval všechny ke chvíli tiché modlitby. Může to být po homilii nebo po vzývání svatých anebo během přímluv. Po homilii možno též zpívat nějaký vhodný zpěv.	Křest jednoho dítěte – bohoslužba slova – po homilii, během přímluv nebo po	Meditační, Přímluvné	Za děti

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						vzývání svatých		
KO	OBP	49		88	Jsou-li pro to vážné důvody (např. chladný kostel, nevhodné oblečení dítěte apod.) možno mazání olejem křtěnců vynechat. V takovém případě říká celebrant pouze: (...) A hned potom mlčky vkládá ruku na hlavu každého dítěte.	Křest jednoho dítěte – exorcismus a mazání olejem – pokud se vynechává mazání olejem	Epikletické	Vkládání rukou
KO	OBP	56		98	Celebrant říká: (...) Potom mlčky maže každého křtěnce na temeni hlavy.	Křest jednoho dítěte – mazání křížem	Epikletické	Mazání křížem
KO	OBP	70		124	...Zatímco jsou děti křtěny, mohou věřící zpívat nějaký vhodný zpěv. Je také možno číst některé perikopy anebo zachovat chvíli ticho.	Křest velkého počtu dětí – udělování svátostí	Úkonové	
KO	OBP	78		137	Mlčky udělá dítěti na čele kříž. Potom vyzve rodiče a uzná-li to za vhodné, také kmotra, aby udělali totéž:	Přijetí dítěte pokřtěného v nebezpečí smrti do shromáždění věřících – obřad přivítání dítěte	Epikletické	Vzkládání rukou
KO	OBP	78		141	Je vhodné, aby celebrant vyzval všechny ke chvíli tiché modlitby. Může to být po homilii nebo po vzývání svatých anebo během přímluv. Po homilii možno též zpívat nějaký vhodný zpěv.	Přijetí dítěte pokřtěného v nebezpečí smrti do shromáždění věřících – bohoslužba slova – po homilii, během přímluv nebo po vzývání svatých	Meditační, Přímluvné	Za pokřtěné dítě
KO	OBP	80		145	Celebrant říká: (...) Potom mlčky maže křtěnce na temeni hlavy.	Přijetí dítěte pokřtěného v nebezpečí smrti do	Epikletické	Mazání křížem

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						shromáždění věřících – mazání křížmem		
SPaUE MM	SCCM EEM	15		28	Následuje chvíle ticha a úkon kajícnosti pokračuje některým z následujících způsobů: Po chvíli ticha říkají všichni společně: <i>Vyznávám se...</i>	Obřad svatého přijímání mimo mši s delší bohoslužbou slova – úkon kajícnosti	Kající	
SPaUE MM	SCCM EEM	16		28	Po chvíli ticha podávající říká: <i>Smiluj se nad námi, Pane.</i>	Obřad svatého přijímání mimo mši s delší bohoslužbou slova – úkon kajícnosti	Kající	
SPaUE MM	SCCM EEM	16		28	Po chvíli ticha podávající nebo někdo z přítomných pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi:</i>	Obřad svatého přijímání mimo mši s delší bohoslužbou slova – úkon kajícnosti	Kající	
SPaUE MM	SCCM EEM	17		29	...Možno číst jedno anebo více čtení. Po prvním čtení se vloží mezizpěv nebo chvíle ticha.	Obřad svatého přijímání mimo mši s delší bohoslužbou slova – ticho po čtení	Meditační	
SPaUE MM	SCCM EEM	18		33	Bude-li podávající sám také přijímat, říká potichu: <i>Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému.</i>	Obřad svatého přijímání mimo mši s delší bohoslužbou slova – přijímání podávajícího	Disponující	Soukromá
SPaUE MM	SCCM EEM	19		37	Je vhodné, aby následovala chvíle ticha nebo vhodný žalm anebo děkovný chvalozpěv.	Obřad svatého přijímání mimo mši s delší bohoslužbou slova – díkůčinění po	Děkovné	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						přijímání		
SPaUE MM	SCCM EEM	24		43	jen odkaz na úkon kajícího – č. 27-28	Obřad svatého přijímání mimo mši s krátkým čtením Písma svatého – odkaz na úkon kajícího	Kající	
SPaUE MM	SCCM EEM	26		47	Bude-li podávající sám také přijímat, říká potichu: <i>Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému.</i>	Obřad svatého přijímání mimo mši s krátkým čtením Písma svatého – přijímání podávajícího	Disponující	Soukromá
SPaUE MM	SCCM EEM	27		49	...Je vhodné, aby následovala chvíle ticha nebo vhodný žalm anebo děkovný chvalozpěv.	Obřad svatého přijímání mimo mši s krátkým čtením Písma svatého – díkyčinění po přijímání	Děkovné	
SPaUE MM	SCCM EEM	33		56	Podávající přichází k nemocnému oblečen tak, jak to odpovídá této posvátné službě, a vlídnými slovy pozdraví nemocného i ostatní přítomné (...) Potom uloží svátost oltářní na stůl a spolu s přítomnými chvíli adoruje.	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – chybějící ticho při adoraci po donesení eucharistie	Adorační	Eucharistie
SPaUE MM	SCCM EEM	33		57	Následuje chvíle ticha a úkon kajícího pokračuje některým z následujících způsobů: Po chvíli ticha říkají všichni společně: <i>Vyznávám se...</i>	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – úkon kajícího	Kající	
SPaUE	SCCM	34		57	Po chvíli ticha podávající říká: <i>Smiluj se nad námi, Pane.</i>	Obvyklý obřad	Kající	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
MM	EEM					svatého přijímání nemocných – úkon kajícího		
SPaUE MM	SCCM EEM	34		57	Po chvíli ticha podávající nebo někdo z přítomných pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi:</i>	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – úkon kajícího	Kající	
SPaUE MM	SCCM EEM	38		62	...Je vhodné, aby následovala chvíle ticha.	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – díkyčinění po přijímání	Děkovné	
SPaUE MM	SCCM EEM	44		68	Podávající přichází k nemocnému oblečen tak, jak to odpovídá této posvátné službě, a vlídnými slovy pozdraví nemocného i ostatní přítomné (...) Potom uloží svátost oltářní na stůl a spolu s přítomnými chvíli adoruje.	Viatikum – chybějící ticho při adoraci po donesení eucharistie	Adorační	Eucharistie
SPaUE MM	SCCM EEM	44		69	Podávající osloví přítomné těmito anebo podobnými slovy, vhodně přizpůsobenými stavu nemocného: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.	Viatikum – tichá modlitba za nemocného	Přímluvné	Za nemocného
SPaUE MM	SCCM EEM	44-45		70	Podávající vyzve nemocného i ostatní přítomné k úkonu kajícího: (...) Následuje chvíle ticha a úkon kajícího pokračuje některým z následujících způsobů: Po chvíli ticha říkají všichni společně:	Viatikum – úkon kajícího	Kající	
SPaUE MM	SCCM EEM	45		70	Po chvíli ticha podávající říká: <i>Smiluj se nad námi, Pane.</i>	Viatikum – úkon kajícího	Kající	
SPaUE MM	SCCM EEM	46		70	Po chvíli ticha podávající nebo někdo z přítomných pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi:</i>	Viatikum – úkon kajícího	Kající	
SPaUE MM	SCCM EEM	51		77	...Je vhodné, aby následovala chvíle ticha.	Viatikum – díkyčinění po přijímání	Děkovné	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
SPaUE MM	SCCM EEM-P	55	89		Krátké výstavy Nejsvětější svátosti mají být uspořádány tak, aby při nich byl před požehnáním s Nejsvětější svátostí vyhrazen patřičný čas pro čtení slova Božího, zpěvy, prosby a modlitbu po nějakou dobu konanou v tichu. Nedovoluje se výstav pouze pro udělení požehnání.	VP Výstav Nejsvětější svátosti – Krátký výstav – ticho v rámci adorace	Adorační	Eucharistie
SPaUE MM	SCCM EEM-P	55-56	90		Řeholním společenstvím a jiným sdružením, která se podle Konstitucí nebo podle předpisů svého Institutu věnují trvalé eucharistické adoraci anebo konané po delší dobu, se důrazně doporučuje, aby tento zbožný zvyk konala v duchu liturgie. Když se na adoraci před Kristem Pánem účastní celá komunita, ať se čtou posvátná čtení, ať se zpívá a ať se chvílemi mlčí, aby tak adorace účinněji přispěla k posílení duchovního života této komunity...	VP – Výstav Nejsvětější svátosti - Adorace v řeholních společenstvích – ticho v rámci adorace	Adorační	Eucharistie
SPaUE MM	SCCM EEM	57		95	Během výstavu ať se střídají modlitby, zpěvy a čtení tak, aby se věřící v modlitbě mohli oddávat Kristu Pánu. (...) Prospěje také zachovat ve vhodné chvíle posvátného mlčení.	Obřad výstavu a eucharistické požehnání – Adorace – posvátné mlčení je prospěšné	Adorační	Eucharistie
SPaUE MM	SCCM EEM	58		98	Potom vstane a řekne: <i>Modleme se</i> : Následuje chvíle ticha; potom přísluhovatel říká některou z následujících modliteb:	Obřad výstavu a eucharistické požehnání – Požehnání – ticho po <i>Modleme se</i> .	Kolekční	Před požehnáním
SPaUE MM	SCCM EEM	60		99	Vede-li adoraci kněz nebo jáhen, po skončení modlitby vezme přes ramena velum, pozdraví pokleknutím, uchopí monstranci nebo ciborium a udělá nad lidem znamení kříže, nic přitom neříká.	Obřad výstavu a eucharistické požehnání – Požehnání – ticho při žehnání	Adorační	Eucharistické požehnání
SPNaV DMP		6		3	Podávající přichází k nemocnému oblečen tak, jak to odpovídá této posvátné službě, a vlídnými slovy pozdraví nemocného i ostatní přítomné – může též říci: (...) Potom uloží svátost oltářní na stůl a spolu s přítomnými chvíli adoruje.	Obvyklý obřad přijímání nemocných – nevyjádřené ticho při adoraci	Adorační	Eucharistie

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						eucharistie po položení na stůl		
SPNaV DMP		6		4	Podávající vyzve nemocného i ostatní přítomné k úkonu kajícího: (...) Následuje chvíle ticha a úkon kajícího pokračuje některým z následujících způsobů: Po chvíli ticha říkají všichni společně:	Obvyklý obřad přijímání nemocných – úkon kajícího	Kající	
SPNaV DMP		7		4	Po chvíli ticha podávající říká: <i>Smiluj se nad námi, Pane.</i>	Obvyklý obřad přijímání nemocných – úkon kajícího	Kající	
SPNaV DMP		8		4	Po chvíli ticha podávající nebo někdo z přítomných pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi:</i>	Obvyklý obřad přijímání nemocných – úkon kajícího	Kající	
SPNaV DMP		13		9	Po svatém přijímání si očistí podávající obvyklým způsobem prsty, a je-li třeba, také prázdnou nádobku. Je vhodné, aby následovala chvíle ticha. Potom podávající pronáší některou z následujících závěrečných modliteb:	Obvyklý obřad přijímání nemocných – díkůčinění po přijímání	Děkovné	
SPNaV DMP		18		15	Podávající přichází k nemocnému oblečen tak, jak to odpovídá této posvátné službě, a vlídnými slovy pozdraví nemocného i ostatní přítomné – může též říci: (...) Potom uloží svátost oltářní na stůl a spolu s přítomnými chvíli adoruje.	Viatikum – nevyjádřené ticho při adoraci eucharistie po položení na stůl	Adorační	Eucharistie
SPNaV DMP		19		16	Podávající osloví přítomné těmito anebo podobnými slovy, vhodně přizpůsobenými stavu nemocného: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.	Viatikum – po výzvě k modlitbě za nemocného	Přímluvné	Za nemocného
SPNaV DMP		19		17	Podávající vyzve nemocného i ostatní přítomné k úkonu kajícího: (...) Následuje chvíle ticha a úkon kajícího pokračuje některým z následujících způsobů: Po chvíli ticha říkají všichni společně:	Viatikum – úkon kajícího	Kající	
SPNaV DMP		20		17	Po chvíli ticha podávající říká: <i>Smiluj se nad námi, Pane.</i>	Viatikum – úkon kajícího	Kající	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
SPNaV DMP		21		17	Po chvíli ticha podávající nebo někdo z přítomných pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi:</i>	Viatikum – úkon kajícnosti	Kající	
SPNaV DMP		28		24	Po svatém přijímání si očistí podávající obvyklým způsobem prsty, a je-li třeba, také prázdnou nádobku. Je vhodné, aby následovala chvíle ticha.	Viatikum – díkyčinění po přijímání	Děkovné	
OP	OP-P	11	10d		Zpovědník si je vědom toho, že jako Boží služebník poznal skryté věci svědomí svého bratra, a že je proto vázán svatě zachovat pečeť svátostného mlčení.	VP – zpovědní tajemství	Speciální	Zpovědní tajemství
OP	OP-P	14	23		Když se věřící shromáždí, může se zaspívat vhodný zpěv. Potom kněz věřící pozdraví a on, nebo někdo z přísluhujících je podle potřeby uvede do bohoslužby a seznámí s pořadem. Pak vyzve všechny k modlitbě a po chvíli mlčení modlitbu zakončí.	VP – Liturgie svátostného smíření pro více kajících se soukromou zpovědí – úvodní obřady – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za kajícíky
OP	OP-P	14	24		Je třeba, aby svátost pokání začínala slyšením Božího slova, neboť Bůh svým slovem volá k pokání a přivádí k pravému obrácení srdce. Je možno vybrat jedno nebo více čtení. Vybere-li se více čtení, ať se mezi ně vloží žalm nebo jiný vhodný zpěv, případně chvíle mlčení, aby bylo možno Božímu slovu hlouběji porozumět a přijmout ho celým srdcem...	VP – Liturgie svátostného smíření pro více kajících se soukromou zpovědí – mezi čteními	Meditační	
OP	OP-P	14	26		Po skončení homilie se poskytne přiměřená doba ticha, aby bylo možné vykonat zpytování svědomí a vzbudit pravou lítost nad hříchy.	VP – Liturgie svátostného smíření pro více kajících se soukromou zpovědí – po homilii	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OP	OP-P	17	36		Při kajících pobožnostech se Boží lid shromažďuje, aby slyšel Boží slovo, které vyzývá k obrácení a obnově života, i zvěst o našem vysvobození z hříchu skrze Kristovu smrt a vzkříšení. Jejich struktura je stejná jako při obvyklé bohoslužbě slova a při liturgii smíření více kajících. Je tedy vhodné, aby se po úvodním obřadu (zpěvu, pozdravení a modlitbě) přečetlo několik čtení z Písma svatého, proložených zpěvy, žalmy, nebo chvílemi ticha, a aby byla tato čtení shromážděným věřícím vysvětlena a aplikována v homilii...	VP – Kající pobožnosti – mezi čteními	Meditační	
OP	OP	34		50	Kněz vyzve všechny k modlitbě těmito, anebo podobnými slovy: <i>Bůh chce, abychom se odvrátili od zlého a změnili své smýšlení. Proto se modleme za milost pravého a účinného pokání.</i> Všichni se chvíli potichu modlí. A potom říká kněz některou z následujících modliteb:	Liturgie svátostného smíření pro více kajících se soukromou zpovědí – úvodní obřady – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za kajícíky
OP	OP	36		51	Potom začne bohoslužba slova. Čte-li se několik čtení, vkládá se mezi ně žalm, nebo jiný vhodný zpěv, anebo chvíle ticha, aby účastníci hlouběji pochopili Boží slovo a vnitřně ho přijali. Čte-li se pouze jedno čtení, má se vzít z evangelia.	Liturgie svátostného smíření pro více kajících se soukromou zpovědí – mezi čteními	Meditační	
OP	OP	42		53	Na toto místo se zařadí zpytování svědomí. Je třeba poskytnout věřícím přiměřenou dobu ticha, aby mohli vykonat zpytování svědomí a vzbudit opravdovou lítost nad hříchy...	Liturgie svátostného smíření pro více kajících se soukromou zpovědí – zpytování svědomí po homilii	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	156		9	Modlitba Modleme se, bratři a sestry, aby v nás Pán pro naše pokání obnovil křestní milost, na niž jsme pro své hříchy zapomínali. Skloňme se v pokoře před Bohem. ... A všichni se chvíli potichu modlí. Potom kněz pokračuje: ...	Kající pobožnost zaměřená k obnově křestní milosti – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za kajícíky

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OP	OP	159		12	Následuje zpytování svědomí. Je třeba popřát k němu všem potřebnou chvíli ticha. Zvláště je dobré věnovat pozornost plnění křestních závazků.	Kající pobožnost zaměřená k obnově křestní milosti – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	161		15	Modlitba Modleme se, bratři a sestry, abychom se v pokání pevněji přimkli ke Kristu, který byl ukřižován a slavně vstal z mrtvých, aby vykoupil celý svět z hříchu a dal mu účast na své slávě. Skloňme se v pokoře před Bohem. (...) A všichni se chvíli potichu modlí. Potom kněz říká některou z těchto modliteb:	Kající postní pobožnost zaměřená k slavení Velikonoc – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za kajícíky
OP	OP	166		18	Následuje zpytování svědomí. Je třeba popřát k němu všem potřebnou chvíli ticha.	Kající postní pobožnost zaměřená k slavení Velikonoc – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	167		21	Modlitba (...) A všichni se potichu modlí. Potom kněz říká některou z těchto modliteb:	Kající adventní pobožnost – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za kajícíky
OP	OP	171		23	Po homilii následuje zpytování svědomí. Je třeba popřát k němu všem potřebnou chvíli ticha.	Kající adventní pobožnost – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	173		25	Ten, kdo předsedá bohoslužbě, pozdraví shromáždění věřící a krátce upozorní na hlavní obsah vybraných čtení z Písma svatého. Potom je vyzve k modlitbě a po chvíli ticha říká:...	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Příklad sv. Petra – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za kajícíky
OP	OP	174		26	Následuje krátká chvíle ticha.	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Příklad sv. Petra – předěl v úryvku evangelia – předpověď a vlastní	Meditační, Kající	Uprostřed úryvku

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						zapření Petra		
OP	OP	175		28	Po homilii následuje zpytování svědomí, např. podle textu uvedeného na str. 197. Vždy je třeba popřát potřebnou chvíli ticha, aby každý mohl zpytovat svědomí co nejosobnějším způsobem.	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Příklad sv. Petra – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	175		29	Potom ten, kdo předsedá bohoslužbě, vyzve přítomné k modlitbě těmito, nebo podobnými slovy: (...) Je vhodné vkládat mezi následující prosby chvíli ticha; a hodilo by se též, aby jednotlivé prosby říkali různí věřící a ostatní aby odpovídali.	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Příklad sv. Petra – mezi prosbami	Přímluvné	Přímluvy
OP	OP	177		31	Po vhodném úvodním zpěvu pozdraví ten, kdo předsedá bohoslužbě, shromážděné věřící a vyloží jim smysl této pobožnosti. Potom je vyzve k modlitbě a po chvíli ticha říká:...	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Příklad marnotratného syna, který se vrátil k otci – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za kajícíky
OP	OP	178		34	Po homilii následuje zpytování svědomí, např. podle textu uvedeného na str. 197. Vždy je třeba popřát potřebnou chvíli ticha, aby každý mohl zpytovat svědomí co nejosobnějším způsobem.	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Příklad marnotratného syna, který se vrátil k otci – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	178		35	Potom ten, kdo předsedá bohoslužbě, říká výzvu k modlitbě: (...) K následujícím prosbám se může přidat několik dalších, je vhodné vkládat mezi ně chvíle ticha, a hodilo by se též, aby jednotlivé prosby říkali různí věřící.	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Příklad marnotratného syna, který se vrátil k otci – mezi prosbami	Přímluvné	Přímluvy

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OP	OP	180		37	Po vhodném úvodním zpěvu pozdraví ten, kdo předsedá bohoslužbě, shromážděné věřící a krátce upozorní na hlavní obsah vybraných čtení z Písma svatého. Potom je vyzve k modlitbě a po chvíli ticha říká:...	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Osmero blahoslavenství – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za kajícíky
OP	OP	181		40	Po homilii následuje zpytování svědomí, např. podle textu uvedeného na str. 197. Vždy je třeba popřát potřebnou chvíli ticha, aby každý mohl zpytovat svědomí co nejosobnějším způsobem.	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Osmero blahoslavenství – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	183		42	Pane Ježíši, ty jsi nejtíšší a nejpokornější, ty jsi pramen všeho milosrdenství a pokoje, ty ses pro nás stal chudým a pro spravedlnost jsi byl zabit, tys nám ukázal, že cesta kříže je cestou spásy vedoucí do slávy Otcovy: dej, ať radostně přijmeme tvé evangelium, ať tě následujeme celým svým životem, abychom žili jako spoludědici a účastníci tvého království. Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.	Kající pobožnost pro kteroukoli dobu – Osmero blahoslavenství – závěrečná modlitba	V textu	
OP	OP	185		49	Zpytování svědomí Je třeba přizpůsobit návod chápání dětí a popřát jim potřebnou chvíli ticha.	Kající pobožnost pro děti – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	185		50	Následující prosby může říkat ten, kdo pobožnost vede, nebo jedno či několik dětí, střídavě s ostatními. Odpověď se může též zpívat; doporučuje se vložit před ni krátkou chvíli ticha.	Kající pobožnost pro děti – prosby	Kající, Přímluvné	
OP	OP	189		57	Následuje vhodný zpěv nebo chvíle ticha.	Kající pobožnost pro mladší kajícíky – mezi čtením a evangeliem	Meditační	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OP	OP	189		59	Po homilii následuje zpytování svědomí, např. podle textu uvedeného na str. 197. Vždy je třeba popřát potřebnou chvíli ticha, aby každý mohl zpytovat svědomí co nejosobnějším způsobem.	Kající pobožnost pro mladší kajícíky – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	190		60	Po chvíli ticha říkají všichni společně: <i>Vyznávám se...</i>	Kající pobožnost pro mladší kajícíky – úkon kajícínosti	Kající	
OP	OP	194		68	Po homilii následuje zpytování svědomí, např. podle textu uvedeného na str. 197. Vždy je třeba popřát potřebnou chvíli ticha, aby každý mohl zpytovat svědomí co nejosobnějším způsobem. Mohou se přidat následující otázky, odpovídající stavu nemocných:	Kající pobožnost pro nemocné – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
OP	OP	194		69	Po chvíli ticha říkají všichni společně: <i>Vyznávám se...</i>	Kající pobožnost pro nemocné – úkon kajícínosti	Kající	
OPN	OUIEP C	23		49	Kněz přichází k nemocnému oblečen tak, jak to odpovídá této posvátné službě, a vlídnými slovy pozdraví nemocného i ostatní přítomné. (...) Potom uloží svátost oltářní na stůl a spolu s přítomnými chvíli adoruje.	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – při adoraci po donesení eucharistie	Adorační	Eucharistie
OPN	OUIEP C	24		52	Po chvíli ticha říkají všichni společně: <i>Vyznávám se...</i>	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – úkon kajícínosti	Kající	
OPN	OUIEP C	24		52	Následuje chvíle ticha.	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – úkon kajícínosti	Kající	
OPN	OUIEP C	25		52	Následuje chvíle ticha.	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – úkon kajícínosti	Kající	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						kajícnosti		
OPN	OUIEP C	29		57	Po svatém přijímání si kněz očistí obvyklým způsobem prsty, a je-li třeba, také prázdnou nádobku. Je vhodné, aby následovala chvíle ticha. Potom se kněz modlí některou z následujících závěrečných modliteb.	Obvyklý obřad svatého přijímání nemocných – díkyčinění po přijímání	Děkovné	
OPN	OUIEP C	35		71	Po chvíli ticha říkají všichni společně: <i>Vyznávám se...</i>	Obvyklý obřad svátosti pomazání nemocných – úkon kajícnosti	Kající	
OPN	OUIEP C	36		71	Následuje chvíle ticha.	Obvyklý obřad svátosti pomazání nemocných – úkon kajícnosti	Kající	
OPN	OUIEP C	37		71	Následuje chvíle ticha. Potom kněz nebo někdo z přítomných pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi:</i>	Obvyklý obřad svátosti pomazání nemocných – úkon kajícnosti	Kající	
OPN	OUIEP C	40		73-74	<i>Vzkládání rukou a vzývání tvého jména ať vrátí našeho nemocného bratra (naši nemocnou sestru) zdravého (zdravou) mezi nás. Odpověď: Prosíme tě, vyslyš nás. Nyní kněz mlčky vzkládá ruce na hlavu nemocného.</i>	Obvyklý obřad svátosti pomazání nemocných – vzkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou
OPN	OUIEP C	50		89	Po homilii je možno vložit krátkou chvíli ticha.	Obřad pomazání nemocných při velkém shromáždění beze mše – po homilii	Meditační	
OPN	OUIEP C	55		101	Kněz přichází k nemocnému oblečen tak, jak to odpovídá této posvátné službě, a vlídnými slovy pozdraví nemocného i ostatní přítomné. ... Potom uloží svátost oltářní na stůl a spolu s přítomnými chvíli adoruje.	Podávání viatika mimo mši – při adoraci po donesení eucharistie	Adorační	Eucharistie

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OPN	OUIEP C	56		105	Po chvíli ticha říkají všichni společně: <i>Vyznávám se...</i>	Podávání viatika mimo mši – úkon kajícího	Kající	
OPN	OUIEP C	57		105	Následuje chvíle ticha.	Podávání viatika mimo mši – úkon kajícího	Kajíc	
OPN	OUIEP C	57		105	Následuje chvíle ticha. Potom kněz nebo někdo z přítomných pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi:</i>	Podávání viatika mimo mši – úkon kajícího	Kající	
OPN	OUIEP C	62		113	Po svatém přijímání si kněz očistí obvyklým způsobem prsty, a je-li třeba, také prázdnou nádobku. Potom může následovat chvíle ticha.	Podávání viatika mimo mši – důččinění po přijímání	Děkové	
OPN	OUIEP C	66-67		118	Kněz přichází k nemocnému oblečen tak, jak to odpovídá této posvátné službě, a vlídnými slovy pozdraví nemocného i ostatní přítomné. (...) Potom uloží svátost oltářní na stůl a spolu s přítomnými chvíli adoruje.	Udělení svátostí nemocnému, který je v blízkém nebezpečí smrti – souvislý obřad – adorace po donesení eucharistie	Adorační	Eucharistie
OPN	OUIEP C	68		121	Po chvíli ticha říkají všichni společně: <i>Vyznávám se...</i>	Udělení svátostí nemocnému, který je v blízkém nebezpečí smrti – souvislý obřad – úkon kajícího	Kající	
OPN	OUIEP C	69		121	Následuje chvíle ticha.	Udělení svátostí nemocnému, který je v blízkém nebezpečí smrti – souvislý obřad – úkon kajícího	Kající	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OPN	OUIEP C	70		121	Následuje chvíle ticha. Potom kněz nebo někdo z přítomných pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi:</i>	Udělení svátostí nemocnému, který je v blízkém nebezpečí smrti – souvislý obřad – úkon kajícnosti	Kající	
OPN	OUIEP C	72		125	Nyní kněz mlčky vzkládá ruce na hlavu nemocného.	Udělení svátostí nemocnému, který je v blízkém nebezpečí smrti – souvislý obřad – vzkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou
OPN	OUIEP C	75		132	Po svatém přijímání si kněz očistí obvyklým způsobem prsty, a je-li třeba, také prázdnou nádobku. Potom může následovat chvíle ticha.	Udělení svátostí nemocnému, který je v blízkém nebezpečí smrti – souvislý obřad – díkůčinění po přijímání	Děkovné	
OPN	OUIEP C	82		140	Prosby a čtení je možno vybírat libovolně z těch, které zde následují, popřípadě přidávat i jiné. Vždy mají odpovídat duševnímu a tělesnému stavu umírajícího i ostatním okolnostem. Je třeba je říkat zvolna, ne příliš nahlas, a vkládat mezi ně chvíle ticha. Často je vhodné vybrat některou z následujících střelných modliteb a pomalu ji umírajícímu dvakrát nebo třikrát opakovat.	Odporučení umírajícího Bohu – ticho mezi prosbami, čteními	Přímluvné, Meditační	Přímluvy
OPN	OUIEP C	103		157	A potom mlčky maže křtěnce na temeni hlavy.	Křest v nebezpečí smrti – pomazání křížmem	Epikletické	Mazání křížmem
OPN	OUIEP C	103		158	Křtí-li kněz, udělí nově pokřtěnému hned také biřmování. Nejprve ho osloví těmito nebo podobnými slovy: (...) Potom, uzná-li to za vhodné, vyzve přítomné, aby se chvíli potichu modlili. Po chvíli vztáhne kněz ruce nad nemocného a modlí se:	Křest v nebezpečí smrti – biřmování – po výzvě k přítomným o seslání Ducha svatého	Přímluvné	Za biřmovance

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
SO	OCM	32		73	Manželé přistoupí k oltáři anebo zůstanou na místě a kleknou si. Kněz stojí se sepjatýma rukama a říká: <i>Modleme se k nebeskému Otci za tyto jeho služebníky, kteří společnou účastí u stolu Páně začínají svůj společný život.</i> ... Všichni se chvíli potichu modlí.	Svatební obřad ve mši – modlitba za manželé po modlitbě Otče náš po úvodní výzvě	Přímluvné	Za manžele
SO	OCM	45		104	Manželé zůstanou na místě a kleknou si. Oddávající stojí se sepjatýma rukama a říká: (...) Všichni se chvíli potichu modlí.	Svatební obřad beze mše – modlitba za manželé po úvodní výzvě po přímluvách	Přímluvné	Za manžele
SO	OCM	48		114	Po přijímání se zachová chvíle ticha, anebo se může zpívat žalm chvály či jiný chvalozpěv.	Svatební obřad beze mše – díkyčinění po svatém přijímání	Děkovné	
SO	OCM	58		139	Asistující laik pokračuje se sepjatýma rukama: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.	Svatební obřad za asistence laika – po modlitbě Otče náš modlitba za manželé po úvodní výzvě	Přímluvné	Za manžele
SO	OCM	61		145	Bude-li asistující laik sám také přijímat, říká potichu: <i>Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému.</i> A přijme tělo Páně	Svatební obřad za asistence laika – před přijímáním přísluhujícího laika	Disponující	Soukromá
SO	OCM	61		148	Po přijímání se zachová chvíle ticha, anebo se může zpívat vhodný žalm chvály anebo děkovný chvalozpěv.	Svatební obřad za asistence laika – díkyčinění po svatém přijímání	Děkovné	
SO	OCM	70-71		169	Chvíle ticha.	Svatební obřad katolíka s katechumenem nebo nepokřtěným – přímluvy – místo	Přímluvné	Přímluvy

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						odpovědi na jednotlivé prosby		
SO	OCM	72		171	...Oddávající stojí se sepjatýma rukama a říká: (...) Všichni se chvíli potichu modlí.	Svatební obřad katolíka s katechumenem nebo nepokřtěným – modlitba za manžele po úvodní výzvě	Přímluvné	Za manžele
SO	OCM	109		241	Kněz (jáhen) se sepjatýma rukama vyzve přítomné k modlitbě: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.	Různé texty pro svatební obřady a pro mši ,při svatbě' – jiné modlitby za manželé – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za manžele
SO	OCM	110		243	Kněz (jáhen) se sepjatýma rukama vyzve přítomné k modlitbě: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.	Různé texty pro svatební obřady a pro mši ,při svatbě' – jiné modlitby za manželé – ticho po výzvě k modlitbě	Přímluvné	Za manžele
SO	OCM	117	251		Chvíle ticha.	Dodatky – přímluvy – ticho mezi prosbami	Přímluvné	Přímluvy
SO	OCM	128		275-276	Po homilii vyzve kněz manžele ke chvíli tiché modlitby a k obnovení manželských slibů před Bohem. Učiní to těmito nebo podobnými slovy: (...) Manželé v duchu obnoví své manželské sliby.	Žehnání manželům ve mši při výročí svatby – po homilii – příprava na obnovení slibu	Disponující	Obnova manželských slibů
PO	OE-P	9	10		Po pohřební mši se koná obřad posledního rozloučení se zemřelým. (...) Kněz na začátku tento obřad uvede a vysvětlí. Potom následuje chvíle ticha, výkrop a okuřování a zpěv na rozloučenou...	VP – obřad posledního rozloučení – ticho před	Přímluvné	Za zemřelého

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						výkropem		
PO	OE	16		33	Kněz řekne: <i>Modleme se</i> . A po chvíli ticha připojí některou z následujících modliteb:	I. Zp. – Obřady v domě – po <i>Modleme se</i> před modlitbou	Kolekční	
PO	OE	35		46-47	Úvodní výzvu může kněz pronést těmito anebo podobnými slovy: <i>Je třeba prokázat našemu zemřelému (naši zemřelé) poslední službu lásky...</i> Potom se všichni chvíli potichu modlí. Následuje zpěv na rozloučenou; před ním, při něm anebo po něm kropí kněz zemřelého svěcenou vodou a okuřuje kadidlem.	I. Zp. – Poslední rozloučení – po výzvě	Přímluvné	Za zemřelého
PO	OE	52		53	V tichém zamyšlení vděčně vzpomínáme na našeho zesnulého bratra (naši zesnulou sestru), děkujeme mu (jí) za všechno, co pro nás vykonal(a) a jeho (její) nesmrtelnou duši doporučíme milosrdnému Bohu.	I. Zp. – Obřady u hrobu – text úvodního slova	V textu	
PO	OE	63		65	Úvodní výzvu může kněz pronést těmito anebo podobnými slovy: (...) Potom se všichni chvíli potichu modlí.	II. Zp. – Poslední rozloučení – po výzvě	Přímluvné	Za zemřelého
PO	OE	68		71	V tichém zamyšlení vděčně vzpomínáme na našeho zesnulého bratra (naši zesnulou sestru), děkujeme mu (jí) za všechno, co pro nás vykonal(a) a jeho (její) nesmrtelnou duši doporučíme milosrdnému Bohu.	II. Zp. – Obřady u hrobu – text úvodního slova	V textu	
PO	OE	79		88	Po homilii se koná poslední rozloučení, které začíná výzvou (těmito nebo podobnými slovy): (...) Po této výzvě se doporučuje chvíle tiché modlitby. Ke konci tiché modlitby může kněz, považuje-li to za vhodné, pokropit rakev svěcenou vodou.	Pohřeb žehem – poslední rozloučení – po výzvě	Přímluvné	Za zemřelého
PO	OE	79		89	Místo výzvy a chvíle ticha je možno zařadit přímluvy, buď celé anebo jen některé prosby:	Pohřeb žehem – poslední rozloučení – rubrika místo ticha přímluvy	Přímluvné	Za zemřelého

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
PO	OE	82		90	Po výzvě a chvíli tiché modlitby (nebo po přímlovách) připojí kněz některou z následujících modliteb:	Pohřeb žehem – poslední rozloučení – rubrika opět k výzvě	Přímlovné	Za zemřelého
PO	OE	91		99	Po homilii se koná poslední rozloučení, které začíná výzvou (těmito nebo podobnými slovy): (...) Po této výzvě se doporučuje chvíle tiché modlitby. Ke konci tiché modlitby může kněz, považuje-li to za vhodné, pokropit rakev svěcenou vodou.	Rozloučení před kremací dítěte – poslední rozloučení – po výzvě	Přímlovné	Za zemřelého
PO	OE	91		100	Místo výzvy a chvíle ticha je možno zařadit přímlovy, buď celé anebo jen některé prosby – např.:	Rozloučení před kremací dítěte – poslední rozloučení – rubrika místo ticha přímlovy	Přímlovné	Za zemřelého
PO	OE	92		101	Po výzvě a chvíli tiché modlitby (nebo po přímlovách) připojí kněz některou z následujících modliteb:	Rozloučení před kremací dítěte – poslední rozloučení – rubrika opět k výzvě	Přímlovné	Za zemřelého
PO	OE	148			Vděčně přijímáme projevy lidské útěchy. Dopřej nám, Bože, setrvat v tichém zamyšlení nad útěchou tvé pravdy o vzkříšení těla a věčném životě.	Text přímlov	V textu	
OŘS	OPR	13		29	Potom jim celebrant vyprošuje Boží pomoc takto: <i>Modleme se.</i> Je dobré, aby se všichni chvíli tiše modlili. Potom celebrant pokračuje:	Řeholníci – Obřad dočasných slibů – při mši – po homilii a otázkách – prosba o Boží milost – po modleme se	Přímlovné	Za slibující
OŘS	OPR	14		34	Mají-li se podle zákonů nebo zvyklostí řeholní rodiny odevzdávat ještě jiné profesní odznaky, odevzdají se nyní – beze slov nebo s vhodnou formulí. V této věci je však potřeba zachovat důstojnou střízlivost.	Řeholníci – Obřad dočasných slibů – při mši – odevzdání dalších profesních odznaků – beze slov	Úkonové	Předávání profesních odznaků

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						nebo s formulí		
OŘS	OPR	18		58	Chcete se v samotě a mlčení, ve stálé modlitbě a odhodlané kajícínosti v pokorné práci a svatém úsilí úplně věnovat jenom Bohu?	Řeholníci – Obřad doživotních slibů – otázky – text	V textu	
OŘS	OPR	22		67	Ať ti slouží tichým srdcem a přilnou k tobě vroucí láskou.	Řeholníci – Obřad doživotních slibů – slavné požehnání neboli zasvěcení profesů – text modlitby	V textu	
OŘS	OPR	23		68	Když požehnání profesů skončí a mají podle zvyku řeholní rodiny odevzdávat nějaké profesní odznaky, noví profesové povstanou a přistupují k celebrantovi; ten odevzdá každému z nich odznaky buď beze slov nebo s vhodnou formulí.	Řeholníci – Obřad doživotních slibů – odevzdávání profesních odznaků – beze slov nebo s formulí	Úkonové	Předávání profesních odznaků
OŘS	OPR	28		85	Když se skončí homilie, vyprošuje celebrant Boží pomoc - např. těmito slovy: (...) Všichni se nějakou chvílí potichu modlí. Potom celebrant řekne:	Řeholníci – Obřad obnovy slibů – prosba o Boží milost – po homilii po výzvě k modlitbě za dané bratry	Přímluvné	Za slibující
OŘS	OPR	34		139	Mají-li se podle zákona nebo podle zvyku řeholní rodiny odevzdávat ještě jiné profesní odznaky, odevzdají se nyní buď beze slov nebo s vhodnou formulí. V této věci je však potřeba zachovat důstojnou střízlivost.	Řeholníci – Jiný způsob odevzdání odznaků při prvních slibech – beze slov nebo s formulí	Přímluvné	Za slibující

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŘS	OPR	46		32	Potom jim celebrant vyprošuje Boží pomoc takto: <i>Modleme se</i> . Je dobré, aby se všichni chvíli tiše modlili. Potom celebrant pokračuje:	Řeholnice – Obřad dočasných slibů – při mši – prosba o Boží milost – po modleme se	Přímluvné	Za slibující
OŘS	OPR	47		37	Mají-li se podle zákonů nebo zvyklostí řeholní rodiny odevzdávat ještě jiné profesní odznaky, odevzdají se nyní – beze slov nebo s vhodnou formulí. V této věci je však potřeba zachovat důstojnou střízlivost.	Řeholnice – Obřad dočasných slibů – při mši – odevzdání dalších profesních odznaků – beze slov nebo s formulí	Úkonové	Předávání profesních odznaků
OŘS	OPR	52		63	Chcete se v samotě a mlčení, ve stálé modlitbě a odhodlané kajícínosti v pokorné práci a svatém úsilí úplně věnovat jenom Bohu?	Řeholnice – Obřad doživotních slibů – otázky – text	V textu	
OŘS	OPR	58		76	Mají-li se podle zákonů nebo zvyklostí řeholní rodiny odevzdávat ještě jiné profesní odznaky, odevzdají se zde – beze slov nebo s vhodnou formulí. V této věci je však potřeba zachovat důstojnou střízlivost.	Řeholnice – Obřad doživotních slibů – odevzdání dalších profesních odznaků – beze slov nebo s formulí	Úkonové	Předávání profesních odznaků
OŘS	OPR	63		92	Když se skončí homilie, vyprošuje celebrant sestrám Boží pomoc – např. těmito slovy: (...) Všichni se nějakou chvíli potichu modlí. Potom celebrant řekne:	Řeholnice – Obřad obnovy slibů – prosba o Boží milost – po homilii po výzvě k modlitbě za dané sestry	Přímluvné	Za slibující
OŘS	OPR	92		155	Mají-li se podle zákonů nebo zvyklostí řeholní rodiny odevzdávat ještě jiné profesní odznaky, odevzdají se nyní – beze slov nebo s vhodnou formulí. V této věci je však potřeba zachovat důstojnou střízlivost.	Řeholnice – Jiný způsob odevzdání odznaků při prvních slibech – beze slov	Úkonové	Předávání profesních odznaků

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						nebo s formulí		
OŘS	OPR	101		8	Když se skončí dotazování nebo žádost, obrátí se představený k Bohu touto nebo podobnou modlitbou: <i>Modleme se</i> . Je vhodné, aby se všichni nějakou dobu tiše modlili. Potom celebrant pokračuje:	Obřad příslibu při bohoslužbě slova – před vstupní modlitbou vyprošující požehnání pro služebníky	Přímluvné	Za novice
OŘS	OPR	104		16	Když skončí dotazování nebo žádost, obrátí se představený k Bohu touto nebo podobnou modlitbou: <i>Modleme se</i> . Je vhodné, aby se všichni nějakou dobu tiše modlili. Potom celebrant pokračuje:	Obřad příslibu při církevních hodinkách – po žalmech, před modlitbou vyprošující požehnání pro služebníky	Přímluvné	Za slibující
OŘS	OPR	109		30	Potom jim celebrant vyprošuje Boží pomoc takto: <i>Modleme se</i> . Je dobré, aby se všichni chvíli tiše modlili. Potom celebrant pokračuje:	Obřad příslibu ve mši – po homilii před modlitbou vyprošující Boží milost pro služebníky	Přímluvné	Za slibující
OŽ	DB-P	17	21		Středem této části je zvěstování Božího slova, k němuž se vztahuje jak předchozí vybidnutí, tak krátké vysvětlení, povzbuzení nebo homilie, které lze podle vhodnosti připojit. Aby se povzbudila víra těch, kteří jsou přítomni, lze podle vhodnosti vložit žalm nebo posvátné mlčení, zvláště čte-li se více lekcí.	VP – obvyklá struktura – ticho po lekcích	Meditační	
OŽ	DB	29		19	Podle vhodnosti může žehnající pokropit shromážděnou rodinu svćenou vodou, nic přitom neříká.	Žehnání rodiny – mimo mši – kropení svćenou vodou	Úkonové	Kropení svćenou vodou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŽ	DB	41		52	Po homilii vyzve kněz manžele ke chvíli tiché modlitby a k obnovení manželských slibů před Bohem. Učiní to těmito nebo podobnými slovy:	Žehnání manželům ve mši při výročních svatby – po homilii – příprava na obnovení slibu	Disponující	Obnova manželských slibů
OŽ	DB	42		53	Manželé v duchu obnoví své manželské sliby. Pokud manželé chtějí obnovit své manželské sliby nahlas, použije se následující způsob:	Žehnání manželům ve mši při výročních svatby – obnova slibů v duchu	Disponující	Obnova manželských slibů
OŽ	DB	43		54	Kněz vyzve přítomné manžele těmito nebo podobnými slovy: (...) A po chvíli ticha pokračuje:	Žehnání manželům ve mši při výročních svatby – druhý způsob obnovy slibů – po úvodní výzvě ticho před obnovou	Disponující	Obnova manželských slibů
OŽ	DB	49		66	Po homilii vyzve kněz manžele ke chvíli tiché modlitby a k obnově svého odhodlání pokračovat v plnění úkolů, které přijali vstupem do manželství.	Žehnání manželů při mši při jiných příležitostech – po homilii – odhodlání pokračovat v plnění úkolů manželství	Disponující	Obnova manželských slibů
OŽ	DB	54		80	Potom vyzve manžele ke chvíli tiché modlitby a k obnovení závazků, které na sebe vzali vstupem do manželství.	Žehnání manželů mimo mši – po čteních/homilii – tichá modlitba manželů – obnovení závazků	Disponující	Obnova manželských slibů
OŽ	DB	72		121	Žehnající a rodiče označí dítě křížem na čele, nic přitom neříkají.	Žehnání malých dětí v době přípravy na křest – označení	Úkonové	Označování křížem

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						křížem		
OŽ	DB	137		277- 278	Potom žehnající krátce osloví misionáře i ostatní přítomné těmito nebo podobnými slovy, aby je připravil k účasti na slavení obřadu: A všichni se chvíli potichu modlí. Potom žehnající pokračuje:	Žehnání misionářům při odchodu do misí při bohoslužbě slova – po úvodním oslovení výzva k modlitbě – pouto mezi církvemi	Přímluvné	Za misionáře
OŽ	DB	138		279	Lektoři nebo jáhen přečtou jeden nebo více textů Písma svatého, vybraných z těch, které jsou určeny pro mše za misie. Vkládají se příslušné sponsoriální žalmy nebo chvíle ticha. Evangelium se zařadí na místo, které mu přísluší.	Žehnání misionářům při odchodu do misí při bohoslužbě slova – ticho po lekcích	Meditační	
OŽ	DB	160		333	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci: (...) Podle vhodnosti pak všichni chvíli setrvají v tiché modlitbě.	Žehnání účastníkům katecheze nebo společné modlitby – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Za účastníky katecheze, společné modlitby
OŽ	DB	168		348	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci: (...) Podle vhodnosti pak všichni chvíli setrvají v tiché modlitbě.	Žehnání institucí poskytujících různé služby – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Za přítomné
OŽ	DB	203		448	Žehnající osloví přítomné těmito nebo podobnými slovy, aby je připravil k účasti na slavení obřadu: (...) A všichni se potichu modlí. Žehnající pak pokračuje:	Žehnání nového semináře – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Za seminaristy
OŽ	DB	204		450	Lektoři nebo jáhen přečtou jeden nebo více textů Písma svatého, vybraných především z textů v lekcionáři určených pro mše při svěcení jáhnů, kněží a biskupů, spolu s příslušnými sponsoriálními žalmy nebo vkládanými chvílemi ticha. Čtení evangelia je vždy na hlavním místě.	Žehnání nového semináře – místo žalmů	Meditační	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŽ	DB	214		471	Potom žehnající řekne: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje:	Žehnání nového řeholního domu – po výzvě modleme se	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	215		472	Lektoři nebo jáhen přečtou jedno nebo několik čtení z Písma svatého, vybraných především z textů v lekcionáři určených pro mše za řeholníky nebo při zasvěcení panen a při řeholních slibech spolu s příslušnými sponsoriálními žalmy nebo vkládanými chvílemi ticha. Čtení evangelia je vždy na hlavním místě.	Žehnání nového řeholního domu – místo žalmů	Meditační	
OŽ	DB	231		507	Když skončí modlitba po přijímání, žehnající připraví přítomné k přijetí požehnání těmito nebo podobnými slovy: (...) A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje:	Žehnání školy nebo univerzity ve mši – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Za studenty
OŽ	DB	258		570	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti pak všichni chvíli setrvají v tiché modlitbě.	Žehnání úřadu nebo dílny nebo prodejny – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	266		589	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání kulturních, sdělovacích a veřejnosti sloužících prostředků – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	275		619	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání tělovýchovných prostředků – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	283		640	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání dopravních prostředků a zařízení – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŽ	DB	297		664	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání významných technických zařízení – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	305		686	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání pracovních prostředků – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	314		711	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání významných technických zařízení – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	322		735	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání polí, luk a pastvin – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	329		754	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci. Řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání prvotín z úrody – po výzvě modleme se	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	361		826	Potom žehnající řekne: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje s rozpjatýma rukama:	Žehnání křestní kaple nebo nového křestního pramene spojený s udělováním křtu – po výzvě modleme se	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	363		831	Žehnající pak vyzve přítomné k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí. Potom žehnající, obrácen ke křestnímu prameni naplněnému vodou, s rozpjatýma rukama říká:	Žehnání křestní kaple nebo nového křestního pramene spojený s udělováním	Přímluvné	Za křestní pramen a katechumeny

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						křtu – před žehnací modlitbou		
OŽ	DB	368		843	Potom žehnající řekne se sepjatýma rukama: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje s rozpjatýma rukama:	Žehnání křestní kaple nebo nového křestního pramene bez udělování křtu – po modleme se před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	369		844	Žehnající usedne a čte se jedno nebo více čtení z Písma svatého; použijí se texty z mešního lekcionáře jako při křtu dospělých mimo velikonoční vigilii nebo při křtu malých dětí s příslušnými responsoriálními žalmy nebo s vloženými chvílemi ticha. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo.	Žehnání křestní kaple nebo nového křestního pramene bez udělování křtu – místo žalmů	Meditační	
OŽ	DB	370		846	Žehnající vyzve přítomné věřící k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí. Potom žehnající, obrácen ke křestnímu prameni naplněnému vodou, s rozpjatýma rukama říká:	Žehnání křestní kaple nebo nového křestního pramene bez udělování křtu – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Za křestní pramen a v budoucnu z něj pokřtěné
OŽ	DB	377		863	Po tomto uvedení do obřadu žehnající řekne se sepjatýma rukama: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje s rozpjatýma rukama:	Žehnání nového sedadla pro předsedajícího ve mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	379		867	Po tomto uvedení do obřadu žehnající řekne se sepjatýma rukama: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje s rozpjatýma rukama:	Žehnání nového sedadla pro předsedajícího při bohoslužbě slova – před žehnací	Kolekční	Před žehnací modlitbou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						modlitbou		
OŽ	DB	380		869	Po okouření žehnajícího se čtou vhodně vybrané texty z Písma svatého. Po nich následuje vhodný responsoriální žalm, nebo chvíle rozjímavého ticha. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo.	Žehnání nového sedadla pro předsedajícího při bohoslužbě slova – místo žalmů	Meditační	
OŽ	DB	385		886	Po tomto uvedení do obřadu žehnající řekne se sepjatýma rukama: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje s rozpjatýma rukama:	Žehnání nového ambonu při bohoslužbě slova – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	385		887	Čtou se vhodně vybrané texty z Písma svatého. Po nich následuje vhodný responsoriální žalm, nebo chvíle rozjímavého ticha. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo.	Žehnání nového ambonu při bohoslužbě slova – místo žalmů	Meditační	
OŽ	DB	389		898	Po přímlovách se žehnající postaví poblíž svatostánku, který má být žehnan, a vyzve věřící k modlitbě. Obrácen ke shromáždění řekne: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje s rozpjatýma rukama:	Žehnání nového svatostánku – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	390		901	Po příchodu ke svatostánku kněz do něj uloží nádobu s hostiemi, dvířka však ponechá otevřená. Po vložení kadidla do kadidelnice vkleče okouří Nejsvětější svátost a po určité době, kdy se všichni potichu modlí, dvířka svatostánku zavře.	Žehnání nového svatostánku s průvodem – adorace eucharistie	Adorační	Eucharistie
OŽ	DB	392		905	Po určité době, kdy se všichni potichu modlí, kněz dvířka svatostánku zavře a požehná přítomným, jak je uvedeno pod č. 902 nebo 903.	Žehnání nového svatostánku – bez průvodu – adorace eucharistie	Adorační	Eucharistie
OŽ	DB	399		927	Po tomto uvedení do obřadu žehnající řekne se sepjatýma rukama: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje	Žehnání kostelních dveří – po výzvě	Kolekční	Před žehnací modlitbou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
					s rozpjatýma rukama:	modleme se		
OŽ	DB	402		933	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci těmito anebo podobnými slovy: (...) Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání kostelních dveří – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	407		947	Po tomto uvedení do obřadu žehnající řekne se sepjatýma rukama: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Žehnající pak pokračuje s rozpjatýma rukama:	Žehnání kříže pro veřejnou úctu – po výzvě modleme se	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	409		951	Lektor nebo někdo z přítomných anebo sám žehnající přečte text z Písma svatého, jeden nebo několik; lze vybírat především z textů, které jsou zde uvedeny, nebo z votivní mše o svatém kříži. Mezi čtení se vkládají responsoriální žalmy nebo chvíle ticha. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo. Může se vybírat i z tam uvedených evangelií o umučení Páně.	Žehnání kříže pro veřejnou úctu – místo žalmů	Meditační	
OŽ	DB	413		958	Po skončení zpěvu, pokud to lze snadno provést, následuje uctívání nového kříže. Kněz, přísluhující i přítomní věřící přistupují v zástupu a uctívají kříž způsobem v místě obvyklém. Není-li to možné, vyzve kněz přítomné, aby se společně poklonili kříži; může se též zařadit chvíle tiché modlitby nebo aklamace, např.:...	Žehnání kříže pro veřejnou úctu – adorace/uctění kříže	Adorační	Kříže
OŽ	DB	417		968	V den, kdy se mají nebo mohou slavit odpovídající nešpory, spojí se žehnání obrazu se slavením nešpor. (...) Po biblickém čtení nebo po homilii je vhodné, aby všichni potichu rozjímali o Božím slovu.	Žehnání obrazů nebo soch pro veřejnou úctu – při nešporách – po čtení nebo homilii	Meditační	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŽ	DB	419		972	Lektor nebo někdo z přítomných anebo sám žehnající přečte jeden nebo více vybraných textů z Písma svatého, především z těch, které se čtou ve mši nebo při denní modlitbě církve při slavení toho tajemství nebo události z Ježíšova života, které obraz nebo socha znázorňují; mezi ně se vkládají jim odpovídající responsoriální žalmy nebo chvíle tichého usebrání. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo. Může se vybírat i z následujících textů.	Žehnání obrazu nebo sochy našeho Pána Ježíše Krista – místo žalmů	Meditační	
OŽ	DB	421		976	Podle tvé vůle tvůj Syn, náš Mistr a Pán, je tichý a pokorný srdce, – dej, ať se od něho učíme laskavosti a mírnosti.	Žehnání obrazu nebo sochy našeho Pána Ježíše Krista – text přímlyvy	V textu	
OŽ	DB	421		977	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci těmito anebo podobnými slovy: ... Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání obrazu nebo sochy našeho Pána Ježíše Krista – před žehnací modlitbou	Přímlyvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	426		986	Lektor nebo někdo z přítomných anebo sám žehnající přečte jeden nebo více vybraných textů z Písma svatého, především ze společných nebo vlastních textů o Panně Marii, které se čtou ve mši nebo při denní modlitbě církve; mezi ně se vkládají jim odpovídající responsoriální žalmy nebo chvíle tichého usebrání. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo. Může se vybírat i z následujících textů.	Žehnání obrazu nebo sochy Panny Marie – místo žalmů	Meditační	
OŽ	DB	429		992	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci těmito anebo podobnými slovy: (...) Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání obrazu nebo sochy Panny Marie – před žehnací modlitbou	Přímlyvné	Vyprošování Boží pomoci

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŽ	DB	434		1001	Lektor nebo někdo z přítomných anebo sám žehnající přečte jeden nebo více vybraných textů z Písma svatého, především ze společných nebo vlastních textů o svatých, které se čtou ve mši nebo při denní modlitbě církve; mezi ně se vkládají jim odpovídající responsoriální žalmy nebo chvíle tichého usebrání. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo. Může se vybírat i z následujících textů.	Žehnání obrazu nebo sochy svatých – místo žalmů	Meditační	
OŽ	DB	436		1006	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci těmito anebo podobnými slovy: (...) Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání obrazu nebo sochy svatých – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	444		1025	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci těmito anebo podobnými slovy: (...) Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání zvonu – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	452		1043	Pokud se nekonaly prosby, ten, kdo bude pronášet žehnací modlitbu, nejprve vyzve přítomné k vyprošování Boží pomoci těmito anebo podobnými slovy: (...) Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání varhan – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	456		1058	Varhaník předstoupí před žehnajícího. Ten nejprve vyzve přítok vyprošování Boží pomoci těmito anebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí. Potom žehnající pronáší žehnací modlitbu s rozpjatýma rukama:	Žehnání varhaníkovi – před žehnací modlitbou	Přímluvné	Vyprošování Boží pomoci
OŽ	DB	459		1071	Potom kněz řekne: <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. Nakonec kněz pronáší žehnací modlitbu s rozpjatýma rukama:	Žehnání věcí, užívaných při liturgii při mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	461		1076	Potom žehnající řekne: <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. Nakonec žehnající pronáší žehnací modlitbu s rozpjatýma rukama:	Žehnání věcí, užívaných při liturgii mimo mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŽ	DB	465		1086	Potom žehnající řekne: <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. Nakonec žehnající pronáší žehnací modlitbu s rozpjatýma rukama:	Žehnání vody mimo mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	477		1115	A vyzve přítomné k modlitbě: <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. Pak kněz s rozpjatýma rukama říká:	Žehnání hřbitova – po výzvě modleme se – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	478		1120	Čte se jeden nebo více textů z Písma svatého s responsoriálním žalmem nebo vloženou chvílí tichého usebrání, vybírá se především z Pohřebních obřadů. Text evangelia zaujímá ovšem hlavní místo. ...	Žehnání hřbitova – místo žalmu	Meditační	
OŽ	DB	481		1126	Kriste, těšiteli zarmoucených, tys utišil pláč vdovy, která doprovázela ke hrobu svého syna, a navrátils jí ho živého, – potěš všechny, kdo oplakávají své zemřelé.	Žehnání hřbitova – text přímluvy	V textu	
OŽ	DB	490		1145	Pokud se nekonaly prosby, žehnající nejprve řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání pokrmů, nápojů nebo jiných věcí v určitý den liturgického roku – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	503		1167	Pokud se nekonaly prosby, žehnající nejprve řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání drobných náboženských předmětů – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	513		1188	Pokud se nekonaly prosby, žehnající nejprve řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání růženců – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	524		1215	Po seznámení s povinnostmi a závazky bratrstva žehnající pokropí nové členy svěcenou vodou, nic přitom neříká.	Předání škapulíře – při kropení svěcenou vodou nic neříká	Úkonové	Kropení svěcenou vodou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŽ	DB	538		1251	Pokud se nekonaly prosby, žehnající nejprve řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání při různých příležitostech – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	548		1279	Potom následuje žehnací modlitba. Žehnající nejprve řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí.	Žehnání adventního věnce – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	549		1284	Koná-li se tento obřad žehnání přede mší, následuje třetí způsob úkonu kajícího. Kněz řekne: (...) Po chvíli ticha kněz nebo někdo z příslušujících pronáší tato anebo podobná zvolání, končící prosbou: <i>Pane (Kriste): Smiluj se nad námi</i> :	Žehnání adventního věnce při mši – úkon kajícího	Kající	
OŽ	DB	554		1294	Pokud se nekonaly prosby, žehnající nejprve řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání adventního věnce při mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	558		1308	Pak vyzve přítomné k modlitbě: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí.	Žehnání betlémského světla při mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	563		1319	Pokud se nekonaly prosby, žehnající nejprve řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí. Potom následuje žehnací modlitba.	Žehnání betlémského světla mimo mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ		568		1332	A po chvíli ticha pokračuje:	Žehnání vody o slavnosti Zjevení Páně při mši – po prosbě o požehnání vody	Přímluvné	Požehnání vody
OŽ	DB	570		1337-1338	Po homilii přinesou příslušující před kněze kadidlo a křídu a následuje jejich žehnání. Nejprve kněz osloví přítomné těmito nebo podobnými slovy, aby je připravil k účasti na slavení obřadu: (...) Po chvíli ticha pak pokračuje:	Žehnání kadidla a křídy o slavnosti Zjevení Páně při mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
OŽ	DB	572		1346	A po chvíli ticha pokračuje:	Žehnání vody o slavnosti Zjevení Páně mimo mši – po prosbě o požehnání vody	Přímluvné	Požehnání vody
OŽ	DB	575		1354	Po chvíli ticha pak pokračuje:	Žehnání kadidla a křídy o slavnosti Zjevení Páně mimo mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
OŽ	DB	585		1376	Po chvíli tiché modlitby následují přímluvné prosby. Žehnající může z uvedených proseb vybrat ty, které se zdají být vhodnější, nebo jiné přidat podle situace a okolností.	Žehnání koledníkům tříkrálové sbírky při mši – po evangelium a homilii	Meditační	
OŽ	DB	586		1377	Po chvíli tiché modlitby následují přímluvné prosby a žehnací modlitba jako při žehnání mimo mši (č. 1370-1371).	Žehnání koledníkům tříkrálové sbírky při mši – pp evangelium a homilii	Meditační	
OŽ	DB	586		1382	Potom následuje žehnací modlitba. Žehnající nejprve řekne: <i>Modleme se</i> . Podle vhodnosti se všichni chvíli potichu modlí.	Žehnání koledníkům tříkrálové sbírky při mši – před žehnací modlitbou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ŘP	P	31	57		Bezprostřední přípravou je modlitba nebo ztišení před začátkem slavení, aby se tak všichni připravili na slyšení Božího slova a slavení obřadu.	VP – Slavení svátostí a svátostin – příprava – ztišení před začátkem slavení	Disponující	Ticho před slavením
ŘP	P	32	58		Bezprostředně před slavením svátostí nebo svátostin se má udělovatel, je-li k tomu příležitost, věnovat chvíli modlitbě, uvažování o tom, co bude konat, a přípravě obřadu podle liturgických knih a pokynů vydaných příslušnou autoritou.	VP – Slavení svátostí a svátostin – příprava – modlitba před slavením	Disponující	Ticho před slavením

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ŘP	P	33	61		Věřící se mají účastnit slavení svátostí a svátostin ne jako vnější a mlčící diváci, ale vědomě, zbožně a aktivně.	VP – Slavení svátostí a svátostin – slavení obřadu – vědomá, aktivní účast věřících, ne mlčící vnější diváci	Obecné	Aktivní účast
ŘP	P	35	64		Také všemu ostatnímu je nutné věnovat náležitou péči a dodržovat, co je stanoveno v liturgických knihách o úkonech, průvodech, zpěvu i chvílích potřebného tichého soustředění; udělovatel to má nejen sám zachovávat, ale vést k tomu i ostatní.	VP – Slavení svátostí a svátostin – slavení obřadu – dodržování chvil tichého soustředění	Obecné	
ŘP	P	58	9		Kněží, kteří někdy spolu s hlavním udělovatelem udělují svátost biřmování, také zároveň s ním vztahují ruce nad všechny biřmovance, avšak nic při tom neříkají.	Biřmování – úvod – mlčení dalších udělovatelů při vztahování rukou nad biřmovanci	Předsednické	
ŘP		66		24	Biskup vstojе (kněží, kteří spolu s ním biřmují, se postaví vedle něho) a se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká: (...) A všichni se chvíli mlčky modlí.	Biřmování – obřad ve mši – po výzvě k modlitbě za biřmovance	Přímluvné	Za biřmovance
ŘP		76		37	Mezi čteními se zařadí mezizpěvy. Místo nich možno však také zachovat chvíli ticha.	Biřmování – obřad mimo mši – ticho místo mezizpěvů	Meditační	
ŘP		79		41	Biskup vstojе (kněží, kteří spolu s ním biřmují, se postaví vedle něho) a se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká: (...) A všichni se chvíli mlčky modlí...	Biřmování – obřad ve mši – po výzvě k modlitbě za biřmovance	Přímluvné	Za biřmovance

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ŘP		99			Při svěcení jáhnů je materií vzkládání rukou biskupa na každého svěcence, které se koná mlčky před konsekrační modlitbou. Formou jsou slova této konsekrační modlitby, ze kterých k podstatě a platnosti svěcení patří toto: ‚Prosíme, sešli na ně Ducha svatého, ať je posiluje, aby darem tvé sedmeré milosti věrně vykovávali posvátnou službu.‘	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – dekret Pavla VI. – materie svěcení na jáhna	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		100			Při svěcení kněží je materií též vzkládání rukou biskupa na každého jednotlivého svěcence, které se koná mlčky před konsekrační modlitbou.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – dekret Pavla VI. – materie svěcení na kněze	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		100			Konečně při biskupském svěcení je materií vzkládání rukou biskupů světitelů nebo alespoň hlavního světitele na hlavu jmenovaného, které se koná mlčky před konsekrační modlitbou.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – dekret Pavla VI. – materie svěcení na biskupa	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP	P	102	7		Ať se věřící při vzkládání rukou mlčky modlí. Konsekrační modlitby ať se účastní pozorným nasloucháním a závěrečnou aklamací ji potvrdí a uzavřou.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – VP – účast věřících při konsekraci	Přímluvné	Za svěcence
ŘP	P	108	25		Biskup hlavní světitel pronáší konsekrační modlitbu jménem všech přítomných biskupů. Slova, která náležejí k podstatě svěcení, pronášejí společně s biskupem hlavním světitelem všichni biskupové, kteří na svěcence vzkládali ruce. Tato slova se mají recitovat tak, aby hlas biskupa hlavního světitele byl jasně slyšet, proto je ostatní biskupové pronášejí polohlasně.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení biskupa – úvodní poznámky	Předsednické	
ŘP		120		45	Biskup hlavní světitel mlčky vloží ruce na hlavu svěcence. Po něm postupně učiní totéž i ostatní biskupové.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení biskupa – vkladání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		121		47	Následující část konsekrační modlitby pronášejí všichni biskupové spolusvětitelé se sepjatýma rukama, ale polohlasně, aby hlas biskupa hlavního světitele byl jasně slyšet.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení biskupa – polohlasné	Předsednické	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						připojení se spolusvětitelů k modlitbě		
ŘP		145		81	Biskup hlavní světitel mlčky vloží ruce na hlavu každého svěcence. Po něm postupně učiní totéž i ostatní biskupové.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení biskupa – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		146		83	Následující část konsekrční modlitby pronášejí všichni biskupové spolusvětitelé se sepjatýma rukama, ale polohlasně, aby hlas biskupa hlavního světitele byl jasně slyšet.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení biskupa – polohlasné připojení se spolusvětitelů k modlitbě	Předsednické	
ŘP	P	159	107		Kandidáti svěcení se připraví modlitbou v mlčení účastí na alespoň pětidenních duchovních cvičeních.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení kněží – úvodní poznámky – exercicie před svěcením	Speciální	Silentium během exercicií
ŘP		173		130	Biskup vloží ruce na hlavu jednotlivých kandidátů, nic přitom neříká. Také všichni přítomní kněží kladou kandidátům ruce na hlavu, nic přitom neříkají. Při tomto úkonu mají na sobě štólu.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení kněží – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		194		158	Biskup vloží ruce na hlavu kandidáta, nic přitom neříká. Také všichni přítomní kněží kladou kandidátovi ruce na hlavu, nic přitom neříkají. Při tomto úkonu mají na sobě štólu.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení kněží – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP	P	206	181		Kandidáti svěcení se připraví modlitbou v mlčení účastí na alespoň pětidenních duchovních cvičeních.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhnů – úvodní poznámky – exercicie	Speciální	Silentium během exercicií

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						před svěcením		
ŘP		222		206	Biskup vloží ruce na hlavu jednotlivých kandidátů, nic přitom neříká.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhnů – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		244		234	Biskup vloží ruce na hlavu kandidáta, nic přitom neříká.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhnů – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP	P	255	248		Kandidáti svěcení se připraví modlitbou v mlčení účastí na alespoň pětidenních duchovních cvičeních.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhnů a kněží slavené společně – úvodní poznámky – exercicie před svěcením	Speciální	Silentium během exercicií
ŘP		277		276	Biskup vloží ruce na hlavu jednotlivých kandidátů, nic přitom neříká.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhnů a kněží slavené společně – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		283		282	Potom všichni vstanou. Přijdou kandidáti kněžského svěcení. Biskup odloží mitru a se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká výzvu k modlitbě: (...) A všichni se chvíli potichu modlí.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhnů a kněží slavené společně – po výzvě k prosebné modlitbě za kandidáty kněžství	Přímluvné	Za svěcence

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ŘP		283		284	Biskup vloží ruce na hlavu jednotlivých kandidátů, nic přitom neříká. Také všichni přítomní kněží kladou kandidátům ruce na hlavu, nic přitom neříkají. Při tomto úkonu mají na sobě štólu.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhnů a kněží slavené společně – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		312		317	Biskup vloží ruce na hlavu kandidáta, nic přitom neříká.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhna a kněze slavené společně – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		318		323	Potom všichni vstanou. Přistoupí kandidát kněžského svěcení. Biskup odloží mitru a se sepjatýma rukama, obrácen k lidu říká výzvu k modlitbě: ... A všichni se chvíli potichu modlí.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhna a kněze slavené společně – po výzvě k prosebné modlitbě za kandidáty kněžství	Přímluvné	Za svěcence
ŘP		318		325	Biskup vloží ruce na hlavu kandidáta, nic přitom neříká. Také všichni přítomní kněží kladou kandidátovi ruce na hlavu, nic přitom neříkají. Při tomto úkonu mají na sobě štólu.	Svěcení biskupa, kněží a jáhnů – svěcení jáhna a kněze slavené společně – vkládání rukou	Epikletické	Vzkládání rukou při svěcení
ŘP		403		55	Biskup: Chceš být životem v samotě a mlčení, v neustálé modlitbě a skutcích pokání, v pokorné práci a bohoslužbě zcela svobodná pro Boha? Kandidátky společně odpoví: Ano.	Zasvěcení panen – obřad s doživotními sliby mnišek – text otázky	V textu	
ŘP		449		7	Po homilii všichni vstanou. Kandidáti si kleknou. Biskup odloží mitru a berlu, pokud je užívá, a se sepjatýma rukama vyzve přítomné k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí.	Ustanovení lektorů – po výzvě k modlitbě za kandidáty	Přímluvné	Za kandidáty

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ŘP		452		6	Po homilii všichni vstanou. Kandidáti si kleknou. Biskup odloží mitru a berlu, a se sepjatýma rukama vyzve přítomné k modlitbě těmito nebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí.	Ustanovení akolytů – po výzvě k modlitbě za kandidáty	Přímluvné	Za kandidáty
ŘP		471		13	Na konci úvodního oslovení (biskup) se sepjatýma rukama řekne: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Potom biskup s rozpjatýma rukama pokračuje:	Kladení základního kamene nebo zahájení stavby kostela – průvod – po <i>Modleme se</i> před průvodem na stavenišťě	Kolekční	Vstupní modlitba
ŘP		475		17	Na konci úvodního oslovení biskup se sepjatýma rukama řekne: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Potom biskup s rozpjatýma rukama pokračuje:	Kladení základního kamene nebo zahájení stavby kostela – bez průvodu – po <i>Modleme se</i> při shromáždění na stavenišťi	Kolekční	Vstupní modlitba
ŘP		489		28	Potom biskup s mitrou na hlavě uloží základní kámen do základů. Nic přitom neříká anebo může během kladení použít tato nebo jiná vhodná slova:	Kladení základního kamene nebo zahájení stavby kostela – ukládání základního kamene	Úkonové	Ukládání základního kamene
ŘP		516		48	Po skončení vstupního obřadu požehná biskup vodu a pokropí lid na znamení pokání a jako připomínku křtu, a na znamení očisty pokropí také stěny kostela i nový oltář. Přisluhující přinese nádobku s vodou a biskup vstoje u sedadla vyzve všechny těmito anebo podobnými slovy: (...) A všichni se chvíli potichu modlí. Potom biskup se sepjatýma rukama pokračuje:	Zasvěcení kostela a oltáře – obřad zasvěcení kostela – po výzvě k modlitbě před žehnáním vody	Přímluvné	Požehnutí vody

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
ŘP		518		52	Po chvalozpěvu biskup se sepjatýma rukama říká: <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. Biskup pokračuje s rozpjatýma rukama:	Zasvěcení kostela a oltáře – obřad zasvěcení kostela – po výzvě k modlitbě před vstupní modlitbou	Kolekční	Vstupní modlitba
ŘP		538		79	První uložení Nejsvětější svátosti na místo připravené k jejímu uchovávání se může vykonat slavnostním způsobem. Když skončí rozdávání svatého přijímání věřícím, postaví se nádoba s eucharistií na oltář. Biskup se odebere k svému sedadlu, a všichni se chvíli potichu modlí. Potom biskup říká modlitbu po přijímání.	Zasvěcení kostela a oltáře – obřad zasvěcení kostela – díkyčinění před modlitbou po přijímání	Děkovné	
ŘP		540		81	Na místě, kde se bude uchovávat Nejsvětější svátost, postaví biskup nádobu s eucharistií na oltář nebo do otevřeného svatostánku a vkleče ji okouří. Po chvíli tiché adorace jáhen uloží nádobu do svatostánku, nebo jej pouze uzavře. Přísluhující rozsvítí lampu věčného světla.	Zasvěcení kostela a oltáře – obřad zasvěcení kostela – inaugurace místa pro uchovávání Nejsvětější svátosti – adorace	Adorační	Eucharistie
ŘP		547		8	Po skončení vstupního obřadu požehná biskup vodu a pokropí lid na znamení pokání a jako připomínku křtu. Přísluhující přinese nádobku s vodou a biskup vstoje u sedadla vyzve všechny těmito anebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí. Potom biskup se sepjatýma rukama pokračuje:	Zasvěcení kostela a oltáře - obřad zasvěcení kostela, který se již užívá - po výzvě k modlitbě před žehnáním vody	Přímluvné	Požehnutí vody
ŘP		550		12	Po chvalozpěvu biskup se sepjatýma rukama říká: <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. Biskup pokračuje s rozpjatýma rukama:	Zasvěcení kostela a oltáře – obřad zasvěcení kostela, který se již užívá – po výzvě k modlitbě před	Kolekční	Vstupní modlitba

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						vstupní modlitbou		
ŘP		583		35	Po skončení vstupního obřadu požehná biskup vodu a pokropí lid na znamení pokání a jako připomínku křtu. Přisluhující přinese nádobku s vodou a biskup vstojí u sedadla vyzve všechny těmito anebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí. Potom biskup se sepjatýma rukama pokračuje:	Obřad zasvěcení oltáře – po výzvě k modlitbě před žehnáním vody	Přímluvné	Požehnutí vody
ŘP		583		35	...Prožijme tyto obřady s vnitřní usebraností: přijměme s vírou Boží slovo a slavme eucharistickou hostinu...	Obřad zasvěcení oltáře – text výzvy k modlitbě	V textu	
ŘP		586		39	Po chvalozpěvu biskup se sepjatýma rukama říká: <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. Biskup pokračuje s rozpjatýma rukama:	Obřad zasvěcení oltáře – po výzvě k modlitbě před vstupní modlitbou	Kolekční	Vstupní modlitba
ŘP		609		10	Potom biskup požehná vodu a pokropí lid na znamení pokání a jako připomínku křtu. Přisluhující přinese nádobku s vodou a biskup vstojí u sedadla vyzve všechny těmito anebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí. Potom biskup se sepjatýma rukama pokračuje:	Obřad žehnání kostela – po výzvě k modlitbě před žehnáním vody	Přímluvné	Požehnutí vody
ŘP		611		15	Po chvalozpěvu biskup se sepjatýma rukama říká vstupní modlitbu. <i>Modleme se</i> . Všichni se chvíli potichu modlí. Biskup pokračuje s rozpjatýma rukama...	Obřad žehnání kostela – po výzvě k modlitbě před vstupní modlitbou	Kolekční	Vstupní modlitba
ŘP		612		21	Po skončení zpěvu biskup odloží mitru a osloví lid těmito nebo podobnými slovy: (...) Všichni se chvíli potichu modlí.	Obřad žehnání kostela – po výzvě k modlitbě před žehnací modlitbou nad oltářem	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ŘP		619		9	Po skončení zpěvu biskup odloží mitru a osloví lid těmito nebo podobnými slovy: (...)Všichni se chvíli potichu modlí.	Obřad žehnání oltáře – po výzvě k modlitbě	Kolekční	Před žehnací modlitbou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						před žehnací modlitbou nad oltářem		
ŘP		627		11	Když zpěv skončí, kněz vyzve shromážděné věřící k modlitbě: <i>Modleme se.</i> Všichni se chvíli potichu modlí. Potom kněz pokračuje:	Obřad žehnání kalicha a patény – před žehnací modlitbou nad kalichem a paténou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ŘP		631		21	Když zpěv skončí, kněz vyzve věřící k modlitbě: <i>Modleme se.</i> Všichni se chvíli potichu modlí. Potom kněz pokračuje:	Obřad žehnání kalicha a patény mimo mši – před žehnací modlitbou nad kalichem a paténou	Kolekční	Před žehnací modlitbou
ŘP		649		20	...Kéž podle tvé vůle užíváme tohoto oleje k mazání nemocných, abys jim dal zdraví těla i duše, abys utišil jejich bolest, v slabosti je posilnil, vyléčil jejich nemoc...	Obřad žehnání olejí a posvěcení křížma – žehnání oleje nemocných – text modlitby	V textu	
ŘP		651		24	Potom pronese výzvu k modlitbě: (...) Potom biskup, uzná-li za vhodné, dechne nad otvorem nádoby s křížem a s rozpjatýma rukama říká jednu z následujících modliteb:	Obřad žehnání olejí a posvěcení křížma – posvěcení křížma – dechnutí do nádoby	Úkonové	Dechnutí do nádoby s olejem
ŘP		652		25	Všichni koncelebranti vztáhnou pravou ruku na křížmo a drží ji takto až do konce této modlitby, a nic přitom neříkají.	Obřad žehnání olejí a posvěcení křížma – posvěcení křížma – koncelebranti vztahují mlčky ruce	Předsednické	Vztažení rukou
ŘP		654		25	Všichni koncelebranti vztáhnou pravou ruku na křížmo a drží ji takto až do konce této modlitby, a nic přitom neříkají.	Obřad žehnání olejí a posvěcení křížma – posvěcení křížma –	Předsednické	Vztažení rukou

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						koncelebranti vztahují mlčky ruce		
ŘP		667		16	Po modlitbě biskup pokropí svěcenou vodou korunu (koruny) a beze slov ozdobí obraz (sochu) Panny Marie. Jedná-li se však o obraz nebo sochu Panny Marie s Ježíškem, ozdobí korunou napřed Syna a teprve potom obraz Matky, jak je uvedeno v úvodu (č. 2).	Obřad korunovace obrazu nebo sochy Panny Marie spojená se mší – vložení koruny	Úkonové	Korunovace sochy, obrazu
ŘP		671		26	Po čtení nebo po homilii se může vložit chvíle ticha k rozjímání Božího slova. Pak následuje responsoriální zpěv:	Obřad korunovace obrazu nebo sochy Panny Marie spojená s nešporami – ticho po čtení nebo homilii	Meditační	
ŘP		673		28	Po modlitbě biskup pokropí svěcenou vodou korunu (koruny) a beze slov ozdobí obraz (sochu) Panny Marie. Jedná-li se však o obraz nebo sochu Panny Marie s Ježíškem, ozdobí korunou napřed Syna a teprve potom obraz Matky, jak je uvedeno v úvodu (č. 2).	Obřad korunovace obrazu nebo sochy Panny Marie spojená s nešporami – vložení koruny	Úkonové	Korunovace sochy, obrazu
ŘP		681		35	Po úvodním oslovení biskup řekne: <i>Modleme se</i> . A všichni se chvíli potichu modlí. Biskup potom pokračuje:	Obřad korunovace obrazu nebo sochy Panny Marie spojená s bohoslužbou slova – po výzvě k modlitbě před vstupní modlitbou	Kolekční	Vstupní modlitba
ŘP		681		36	Čtou se vhodné úryvky z Písma svatého, vybrané z těch, které jsou v lekcionáři určeny pro svátky Panny Marie, především pro 22. srpen (Iz 9,1-3.5-6 a Lk 1,26-38). Mezi ně se vkládají vhodné responsoriální žalmy nebo chvíle ticha. Nejvýznačnější místo má vždy čtení evangelia.	Obřad korunovace obrazu nebo sochy Panny Marie spojená s bohoslužbou slova – místo responsoriálních	Meditační	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						žalmů		
ŘP		683		39	Po modlitbě biskup pokropí svěcenou vodou korunu (koruny) a beze slov ozdobí obraz (sochu) Panny Marie. Jedná-li se však o obraz nebo sochu Panny Marie s Ježíškem, ozdobí korunou napřed Syna a teprve potom obraz Matky, jak je uvedeno v úvodu (č. 2).	Obřad korunovace obrazu nebo sochy Panny Marie spojená s bohoslužbou slova – korunovace	Úkonové	Korunovace sochy, obrazu
DMC	LC	10	3		Aby se tato denní modlitba církve mohla slavit s lepší usebraností a stala se skutečně ‚pramenem zbožnosti a živila osobní modlitbu‘, byl při nové úpravě denní úvazek poněkud zmenšen: přitom je postaráno o značně větší střídání textů, poskytuje se řada pomůcek k rozjímání žalmů, totiž nadpisy, antifony a modlitby po žalmech, a nabízí se příležitost pro vhodné chvíle ticha.	Apoštolská konstituce Pavla VI.	Meditační	
DMC	IGLH	37	48		Po čtení nebo po promluvě může následovat chvíle ticha.	VP – ranní chvály, nešpory – po čtení nebo po promluvě	Meditační	
DMC	IGLH	45	86		Potom je chvályhodné vykonat zpytování svědomí. Při společném slavení se může vykonat buď potichu, nebo v kajícím úkonu podle Římského misálu.	VP – modlitba před spaním – zpytování svědomí	Kající	Zpytování svědomí, vzbuzení lítosti
DMC	IGLH	53	112		Modlitby po žalmech, které mají pomáhat recitujícím při výkladu, zvláště křesťanském, jsou pro jednotlivé žalmy uváděny v přídatném svazku ke knize Denní modlitba církve a může jich být podle návodu staré tradice použito tak, aby po skončení žalmu a po nějaké době mlčení modlitba shrnula a vyjádřila city těch, kdo žalmy zpívali.	VP – Antifony a jiné texty usnadňující modlitbu žalmů	Meditační	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
DMC	IGLH	55	124		Při delších žalmech je v žaltáři provedeno takové rozdělení, které dělí žalmy tak, že nastiňují trojitou strukturu jednotlivých částí denní modlitby církve, přičemž se důsledně přihlíží ke skutečnému smyslu jednotlivých žalmů. Toto rozdělení se má dodržet, zvláště při slavení v chóru latinským jazykem. Na konci každého oddílu se přidává Sláva Otci. Je však dovoleno buď podržet tento tradiční způsob, nebo mezi oddělené části téhož žalmu vkládat chvíli ticha, nebo celý žalm přednášet bez přerušování s jeho (první) antifonou.	VP – způsob přednesu žalmů	Meditační	
DMC	IGLH	69	193		Proto se může užít různých způsobů, totiž že kněz nebo příslušující vysloví obě části a shromáždění říká stejnou odpověď či zachová chvíli ticha, anebo kněz nebo příslušující řekne jen první část a shromáždění druhou.	VP – způsob přednesu proseb v RCH nebo nešporách	Přímluvné	Přímluvy
DMC	IGLH	70	201		Protože všeobecně při liturgických úkonech ,ve vhodných chvílích se má také zachovat posvátné mlčení' ať se poskytne vhodný čas k mlčení i při denní modlitbě církve.	VP – posvátné mlčení – odkaz na SC 30	Obecné	Aktivní účast
DMC	IGLH	70	202		Aby se dosáhlo plné ozvěny Ducha svatého v srdcích a aby byla osobní modlitba těsněji spojena s Božím slovem a veřejným hlasem církve, je vhodné a moudré vsunout chvíli ticha, a to - jak to bylo zvykem našich předků - za jednotlivými žalmy po zopakování antifony, zvláště tehdy, jestliže se po chvíli mlčení přidává žalmová modlitba; nebo po krátkých či delších čteních buď před responsoriem, nebo po něm. Je však nutné se vystříhat toho, aby se zavádělo takové ticho, které by narušovalo strukturu officia nebo by bylo pro účastníky obtížné a nudné.	VP – posvátné mlčení – ticho po žalmu a po čteních	Meditační	
DMC	IGLH	71	203		Jestliže se modlí jednotlivec, je větší možnost udělat chvíli ticha při rozjímání o některém textu, aby to přispělo k větší duchovní vroucnosti, a officium kvůli tomu neztrácí povahu veřejné modlitby.	VP – posvátné mlčení – ticho pro rozjímání, modlí-li se jednotlivec	Meditační	
DMC		593			Po čtení nebo po promluvě se může vložit chvíle ticha.	Uspořádání – RCH – po čtení nebo po	Meditační	

Kniha – ČN	Dílčí č. – LN	Strana	Bod	Rubr.	Text	Kontext	Kategorie	Podkategorie
						promluvě		
DMC		599			Po krátkém čtení se může vložit chvíle ticha.	Uspořádání – uprostřed dne – po čtení	Meditační	
DMC		601			Po čtení nebo po promluvě se může vložit chvíle ticha.	Uspořádání – Nešpory – po čtení nebo po promluvě	Meditační	
DMC		1478			Přichází noc, aby nás přijala, ticho je plné tebe, můžeme usnout v pokoji a radosti.	Příklad z hymnů	V textu	
DMC II		35			Dej, ať setrvám v čistotě, v tichosti, střídém životě, v pokoře, v lásce, svornosti, v naději, trpělivosti; ať veden vírou bezpečně dosáhnu radosti věčné.	Příklad z hymnů – ranní chvály doby postní do soboty po 5. neděli postní	V textu	
DMC II		229			Ježíši tichý a pokorný srdcem, dej nám milosrdné srdce, dobrotu a pokoru, abychom tě následovali v tvé trpělivosti a lásce ke všem lidem.	Příklad z proseb	V textu	
DMC III		1477			V lůně ticha domov hledal, aby Boží vůli slyšel, v modlitbě a pilné práci základ všeho řádu našel.	Příklad z hymnů - sv. Benedikta, 11. července – modlitba se čtením	V textu	